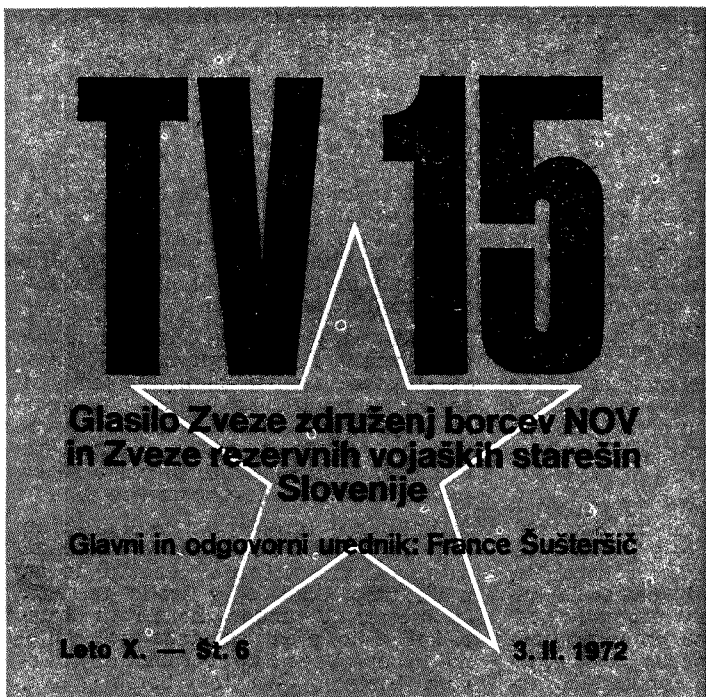

Komemoracija pri Prešernovem spomeniku pred 30 leti (8. II. 1941), kot jo je upodobil Dore Klemenčič-Maj

DRUGA SEJA KONFERENCE ZVEZE KOMUNISTOV JUGOSLAVIJE

Prelomnica, ki veliko obeta

Tridnevna 2. seja konference Zveze komunistov Jugoslavije minuli teden v Beogradu je bila eden najpomembnejših dogodkov v našem političnem življenju. Pred vsem svetom je namreč potrdila, da ni mogoče govoriti o kakršnikoli krizi — kakor so to počenjali ponekod v svetu zadnje čase — naše samoupravne skupnosti, ki se imenuje Jugoslavija. Znova se je potrdilo, da nadaljujemo vselej svoj družbeni razvoj še močnejši in odločnejši, brž ko prebrodimo kakšne resnejše težave. Sedanji veliki zbor komunistov pa je bil še zlasti prepričljivo potrdilo, da so se temeljito zmotili naši zunanji in potuhnjeni notranji sovražniki, ki so škodoželjno govorili celo o nekakšnem razpadu Jugoslavije.

Tovariš Tito je v uvodnem govoru ob začetku konference lahko z vso upravičenostjo poudaril, da je Jugoslavija Dejal je:

Rad bi povedal pred vsem svetom, da je tisto stalno govoričenje, češ da gre pri nas za nekakšno krizo in da bo vse razpadlo — največja neumnost. Jugoslavija je močna skupnost. Jugoslavija

ima Zvezo komunistov z milijon člani; Jugoslavija ima Socialistično zvezo delovnega ljudstva, ki združuje velikanske množice, kakšnih šest ali sedem milijonov ljudi, in da ne omenjam, kaj vse še ima Jugoslavija drugega — to prav dobro vedo, kaj ima!

Zato ni mogoče govoriti o nekakšni krizi naše družbene ureditve. Naš družbeni sistem pogumno napreduje kljub vsem težavam. Imamo gospodarske težave, a jih premagujemo. Dosegli pa bomo lahko še mnogo več, če se bomo bolje organizirali.

Tovariš Tito je ocenil dejavnost ZKJ po IX. kongresu z ugotovitvijo, da je konferenca pravzaprav opozorilo, katerih kongresnih sklepov nismo izpolnili, in da sedanje naloge dejansko niso nove. Če bi se ravnali po kongresnih sklepih, bi zdaj sploh ne bilo treba govoriti o kakšnih težavah. Konferenca je imela poglobljeno nalogo odgovoriti na vprašanje, zakaj nismo dosledneje izpolnjevali kongresnih sklepov, in tako pokazati pot za učinkovitejšo ter uspešnejšo nadaljnje delovanje ZKJ, ki bo tako v pravem pomenu besede avantgarda delavskega razreda, na čelu vseh najnaprednejših sil naše skupnosti.

Na to in vsa druga pereča vprašanja našega družbenogospodarskega in političnega življenja je konferenca izčrpno, jasno in odločno odgovorila na podlagi dveh referatov: Veljko Vlahović je razčlenil razvoj in naloge ZKJ, Kiro Gligorov pa naš družbenogospodarski položaj. Delegati pa so med razpravo govorili določno in odkrito o razmerah v gospodarstvu in političnem

življenju po posameznih republikah. Razpravljalo jih je nad devetdeset. Razprava je potrdila, da je politična, idejna družbena zrelost naših političnih delavcev na visoki ravni ter da so zelo razgledani in zares pravi komunisti prav delavci, ki so se razvili med svojo dejavnostjo v samoupravnih telesih.

Veljko Vlahović je v svojem referatu ugotovil, da je 21. seja predsedstva ZKJ prinesla dokončen in nujen spopad s protisamoupravnimi silami — predvsem v Zvezi komunistov. To razčiščenje omogoča zdaj komunistom, da ne oviramo izpolnjevanja pereče razvojne naloge ter odpravljajo težave, ki je zaradi njih najbolj trpel delavski razred.

Kiro Gligorov je v svojem referatu poudaril, da preveč podcenjujemo družbenogospodarski razvoj Jugoslavije ter da po svetu celo bolje poznamo naše uspehe, kot pa jih poznamo sami. Tako je naš razvoj hitrejši od svetovnega poprečja tudi v zadnjem petletju, kar dokazujejo zanesljivi podatki ustanov Združenih narodov. Gospodarska zmogljivost Jugoslavije je pomembna, kar kaže med drugim zelo zgodovorno tudi to, da je naša industrija v zadnjem petletnem obdobju zamenjala kar 40 odstotkov starih strojev z novimi, med katerimi je kar 35 odstotkov sodobnih avtomatov.

Nadaljevanje na 2. strani

Ob našem kulturnem prazniku

V osvobodilnem boju in revoluciji so nam veliko pomagala izročila ljudi, ki so v preteklosti zaradi svojih del nekaj pomenili, nam odpirali oči in nas bodrili, da vztrajamo v boju za svoje pravice. Eden takih je bil slovenski pesnik France Prešeren. Zlasti v pesnitvi Krst pri Savici je na umetniški način izpovedal, kaj moramo Slovenci v prihodnosti še doseči, da se uveljavimo kot svobodni in enakopravni v družbi narodov sveta. V tej pesnitvi je hkrati izpovedal, da se je treba bojevati za svoje pravice ne glede na žrtve, pa tudi, da smo Slovenci del slovanstva, neločljivo povezani z brati po krvi in jeziku.

Zato je Prešernovo ime že zelo zgodaj postalo simbol našega odpora okupatorjem. Prešernovo ime je dobila decembra 1941 partizanska četa na Pokljuki, leta 1943 pa gorenjska brigada. Mnogi borci in aktivisti so pri prebiranju Prešernovih pesmi nabirali moralno moč za boj.

Pod tujim jarmom smo prvič proslavili takrat še nezakonjeni slovenski kulturni praznik, obletnico pesnikove smrti, 8. februarja, že leta 1942. V mnogih partizanskih enotah so brali Prešernove pesmi in poslušali predavanja, kdo je bil Prešeren in kakšna je njegova velika misel.

Ljubljanska mladina pa je kljub hudemu nasilju italijanskih zasedbenih oblasti priredila pri Prešernovem spo-

meniku pri Tromostovju pravo žalno svečanost, ki je še isti trenutek, ko se je začela, prerasla v demonstracijo. Zaradi posebnih razmer italijanske oblasti s Prešernovim spomenikom niso mogle narediti tako kot so z Gregorčičevim in drugimi, nedvomno pa bi tudi ta spomenik — če bi se bila okupacija zavlekla — kdaj kasneje končal v livarni.

S tem, da so ljubljanski mladinci pod vodstvom Zveze komunistične mladine prišli množično pred spomenik sredi zasedenega mesta, tam recitirali že skoraj sto let stare, toda nadvse pomembne verz, okrasili spomenik z rožami in narodnimi zastavami, so pač izpovedali, da se ne bodo nikoli uklonili tujcem in domačim izdajalcem. Tako je Prešernovo ime postalo spodbudno geslo vsem, ki so bili za boj brez oklevanja. To je bil boj za pravico našega in vseh drugih malih narodov, boj za zmago nad mračnjastvom in nasiljem, za mir in pošteno sodelovanje med narodi — da nikoli več ne bi bilo vojne in da bi narodi živeli v slogi in prijateljstvu, kot je zapisal pesnik v Zdravljici.

Osmi februar je od leta 1945 uradno naš kulturni praznik. To je hkrati praznik našega ponosa: skupaj z drugimi jugoslovanskimi narodi smo se v razmeroma kratkem obdobju z lastnimi močmi dvignili na tako raven, da v svetu nismo več neznano ljudstvo.

MP

VPRAŠANJE ZDRUŽENJEM BORCEV IN REZERVNIH VOJAŠKIH STAREŠIN

- Kaj ste storili, da bi se »TV-15«, ki je vaše glasilo, še bolj razširil med prebivalstvo vašega kraja?
- Če se drugi listi širijo s pomočjo organizacij, katerih glasila so, se mora tudi naš!
- Ne pozabite na to na svojih letnih skupščinah!

besede in dejanja

ZAHTEVAJO IZKLJUČITEV IZ ZK

Sindikalni odbor v tovarni »Duro Đaković« v Slavonskem brodu je v sredo popoldne sklenil zahtevati od pristojnih, da izključijo iz Zveze komunistov Mika Tripala, dr. Savko Dabčević-Kučar, Srečka Bijelića, Marka Koprtlo in Pera Pirkerja in da pristojni organi predlagajo kazenski postopek proti tem osebam.

Stališče tega sindikalnega foruma je tudi, naj z vodilnih mest odstranijo vse tiste, ki so pred kratkim postali člani Matice hrvatske in kot taki dobili članske knjižice te organizacije. Rednim študentom — štipendistom tovarne, ki so člani Matice hrvatske pa naj ukinejo štipendijo.

Večernje novice — 28. I. 1972

GRE ZA VRNITEV ZAUPANJA

Predsednik Zveze združenj borcev Hrvatske Pero Car je izjavil, da je skrb za vrnitev zaupanja v borčevske organizacije in njihovo politiko ena od prvenstvenih nalog v sedanjem obdobju. To nalogo bo mogoče povsem izvesti toliko preje, čim prej bodo iz predsedstva ZZB NOV Hrvatske odstranjeni vsi tisti, ki so podpirali vdor nacionalističnih in šovinističnih tendenc v organizacije borcev.

Borba — 25. I. 1972

O BORČEVSKIH STANOVANJH V PIRANU

Veliko je bilo koristnikov borčevskih kreditov in tudi veliko stanovanj je bilo razdeljenih borcem v piranski občini. Z eno besedo: delo je vredno pohvale. Toda kdor dela, tudi greši.

Dogodilo se je, da je borec, vdovec, oče že poročenih otrok zapustil stanovanje in se preselil v trisobno stanovanje v bloku. Zapuščeno stanovanje pa je vlažno in neprimerno za stanovanje borca. Pač pa je v stanovanju z večstanovanjskimi prostori v Luciji ostal sin z ženo. Tako ima stanovanje na račun borcev možakar, ki pluje na neki nemški tadji.

Primorske novice — 28. I. 1972

NA KREDIT

Sekretar za finance BiH je v republiški skupščini med drugim dejal, da je treba letos splošno porabo, še posebno proračunsko, omejiti in uskladiti z materialnimi možnostmi. Opozoril je tudi na vse obsodnejšo prakso, da občani dolgujejo znatne vsote za neplačano električno energijo, najemnine za stanovanja, centralno ogre-

vanje in druge komunalne dajatve, kar neugodno vpliva na likvidnost delovnih organizacij in bank. Anketa SDK je pokazala, da samo v Sarajevu, Mostarju, Tuzli in Banjaluki dolgujejo občani 50 milijonov za neplačane usluge. Podatki za celotno BiH bi zagotovo pokazali, da gre še za precej večja sredstva!

Delavska enotnost — 22. I. 1972

RESNOST

Poznavalci dosedanjih sestankov Zveze komunistov Jugoslavije pripovedujejo, da zlepa kak sestanek ni bil na višji ravni od sedanjega. Po njihovih besedah je bila to najresnejša seja ZKJ v zadnjih časih. To je tudi razlog. Resne stvari ustvarijo resen položaj. Ta seja je to potrdila.

Komunist — 28. januarja 1972

● V Beogradu je končala delo druga konferenca ZKJ (o njej objavljamo posebno poročilo), ki so jo pozorno spremljali tudi v drugih državah. Večina svetovnega tiskaja objavila tudi izveščke iz govora predsednika Tita na začetku in ob koncu konference ter krajše komentarje o najnovejših dogodkih v naši državi.

● V gospodarskem zboru skupščine SR Slovenije so soglasno sprejeli resolucijo o nadaljnjem razvoju stanovanjskega gospodarstva v Sloveniji in prva zakona s stanovanjskega področja. Kljub velikim graditvenim uspehom v zadnjem desetletju še vedno primanjkuje okrog 55 tisoč stanovanj. To nas obvezuje, da v prihodnjem obdobju zgradimo še več stanovanj kot doslej. Posebno pozornost pa bo treba posvetiti socialno ogroženim, starim ljudem in mladim, ki stopajo v zakonski jarem. Zato bodo že letos v občinah dobili solidarnostne sklade, s pomočjo katerih bomo reševali socialne probleme in zgradili čimveč najemniških stanovanj.

● Medrepubliški komite za finance je na svoji seji razpravljala o gradivu za proračun federacije za obdobje 1971-1975. Posebej so obravnavali narodno obrambo. Komite bo predlagal zveznemu izvršnemu svetu, naj prouči program razvoja armade in naj v skladu s stvarnimi možnostmi sklepa o proračunskih sredstvih federacije za financiranje ljudske obrambe. Pri tem pa naj upošteva tudi možnosti republik in pokrajin ter medsebojno odvisnost armade in enot splošnega ljudskega odpora. — Po izjavi sekretarja za narodno obrambo Nikola Ljubčić se bo vojaški rok za kopensko vojsko v JLA skrajšal od 18 na 15 mesecev, za mornarico pa od 24 na 18 mesecev. Dodal je, da bo JLA zaradi modernizacije kljub skrajšanju vojaškega roka še bolj sposobna opravljati svoje naloge.

● Zveznemu sekretariatu za gospodarstvo so vse republike predložile letošnje potrebe po traktorjih najrazličnejših velikosti. Trenutno potrebuje kmetijstvo 30.000 traktorjev. Največ jih potrebujejo kmetijski proizvajalci na ožjem področju Srbije, in to 12.350, Hrvatska nekaj manj, Slovenci pa smo prijaviili zahtevo po 4.500 traktorjih.

Nadaljevanje s 1. strani

Naši razvojni uspehi pa so potrdilo o veliki življenjski in idejni moči samoupravne ureditve. — Gligorov je razčlenil naša gospodarska gibanja v sedanjem obdobju, opozoril na nujne in nekatere trajne naloge. Gospodarska ustaljenost — stabilizacija — je naša velika, neposredna naloga. Gligorov je končno poudaril, da so naši dosednji razvojni uspehi potrdili, da je ZKJ sposobna odkriti protislovja razvoja samoupravljanja in proizvajalnih sil, kar se je pokazalo z 21. sejo predsedstva ZKJ.

Konferenca je tako korenito obravnavala vse naše družbenogospodarske zadeve in idejnopolične naloge, da po seji ni treba k temu več ničesar dodati, marveč je treba le delati, kakor je tudi poudaril tovariš Tito v sklepnem govoru. Pohvalil je delegate, češ da so mu marsikaj vzeli kar iz ust ter da so povedali, vse kar je bilo treba. Izrekel je tudi priznanje komunistom na Hrvatskem, ki so pokazali veliko zrelost med obračunom z nacionalizmom in drugimi naši ureditvi sovražnimi težnjami. Poudaril pa je, naj bi zdaj ne zabreli v kakšen »lov na čarovnice«, marveč je treba ravnati z vsakomer tako, kakor to zahteva statut ZKJ, če se je pregrešil kot komunist, ali kot to terjajo zakoni, če je deloval kot sovražnik naše skupnosti ter kršil zakone. Seveda pa je treba tudi dokazati za vsakogar, kaj je zagrešil, preden ga je mogoče kaznovati. Tovariš Tito je zavrnil za lase privlačene govorce o »trdi roki« pri nas in druge propagandne krilatice naših nasprotnikov, med drugim tudi smešno trditev, da si pri nas ljudje ne upajo povedati svojega mnenja. Poudaril je, da se ljudje nikjer na svetu ne bojijo tako malo kot pri nas, kar pač dovoli nazorno govoriti, da imajo prav pri nas ljudje, ti delavski razred prvo besedo in da ni nihče upravičen učiti nas, kaj je dejanska demokracija.

Konferenca je končno sprejela akcijski program in potrdila poročila o delu predsedstva ZKJ, komisije za stakončani seji konference je sledila še seja predsedstva ZKJ; na nji so izvolili osemčlanski izvršni biro. Sekretar tega organa je Stane Dolanc.

Zvezni sekretariat za gospodarstvo to zahtevo proučuje in bo dal v naslednjih dneh svoje mnenje zveznemu IS.

● V kratkem bo objavljen odlok ZIS o prepovedi in omejitvi uporabe posameznih rastlinskih strupov, tako imenovanih pesticidov. Prepovedali naj bi kakšnih 80 strupov, ki so izdelani na podlagi klorovodika, med njimi so DDT, aldrin, despirol in drugi. Nekaj teh strupov bo prepovedanih takoj, nekaj pa jih bo v uporabi še do konca leta. Objavljen bo tudi odlok o previdnejši uporabi 48 strupov. Tako bo mogoče lindan uporabljati le za zatiranje močnejših napadov gobarja in podobnih škodljivcev, medtem ko ga sploh ne bo dovoljeno uporabljati za škropljenje tobaka, krmilnih rastlin in zelenjave, čeprav smo prav ta strup zadnja leta dokaj na široko uporabljali.

● V Pragi je končal delo politično-posvetovalni odbor varšavskega pakta. Podpisali so spomenice in listine o evropskih vprašanjih in ameriški agresiji v Indokini. Sefti partij in vlad sedmih držav so sprejeli razglas o miru, varnosti in sodelovanju v Evropi ter posebno izjavo o ameriški agresiji v Indokini. Govorili so tudi o drugih vprašanjih, ki zanimajo države in partije, zastopane na tem sestanku.

● Zdravniški strokovni svet pri AMZ Jugoslavije, ki je razpravljala o prometni varnosti in zdravstvenem varstvu na naših cestah, je mnenja, da bi morali spremeniti predpise in povsem prepovedati tudi tistih 0,5 promila alkohola v krvi, kolikor ga je zdaj dovoljenega. Zdravniki namreč menijo, da 0,5 promil ni nikakršna meja, ker je vse skupaj zelo odvisno od človeka. Tako je pri nekaterih ljudeh že 0,2 promila alkohola v krvi dovolj, da se jim zmanjšajo refleksi, marsikdo pa ga prenese mnogo več. Prav v takšnih razmerah pa nastane zelo veliko hudih prometnih nesreč.

● Inšpekcijske službe v Zagrebu so pregledale lanskoletno plačevanje obveznosti v 65 delovnih organizacijah. Ugotovili so, da je v teh podjetjih od 5169 davčnih zavezancev, kar 1062 zatajilo svoje obveznosti, medtem ko je 474 davčnih zavezancev prijavilo manjše dohodke. Inšpekcijska služba je nadalje ugotovila, da so iste delovne organizacije obračunavale tudi manjše obveznosti in tako oškodovale skupnost za 7.770.000 dinarjev. Zanimivo bi bilo vedeti, kako je z utajno davka tudi drugod po državi, ne samo v Zagrebu.

● V zvezi s katastrofalno nesrečo Jatovega letala na Češkoslovaškem so češkoslovaški in jugoslovanski strokovnjaki izjavili, da je težko ugotoviti vzroke nesreče. Sabotaža, o kateri prihajajo vesti iz Skandinavije, je za tukajšnje strokovnjake le ena od domnev. Edino, kar ne pride v poštev kot vzrok za nesrečo, je morebitna okvara na napravah novega, modernega letala. Danske in švedske oblasti so zaradi nesreče Jatovega DC-9 sklenile vpeljati posebne varnostne ukrepe in poostri nadzorstvo nad letali, ki so namenjena v Jugoslavijo.

● Vlada Zahodnega Pakistana je uradno obvestila jugoslovansko vlado o prekinitvi diplomatskih stikov zaradi jugoslovanskega priznanja LR Bangla deša.

● Ameriški predsednik Nixon je obrazložil novo, 8 točk obsegačo mirovno pogodbo za mir v Vietnamu. Omenil je možnost odstopa voditelja oamonskega režima Ngujena Van Thieuja, nove volitve v Južnem Vietnamu, popoln umik ameriških čet in zamenjavo vojnih ujetnikov. Predsednik Nixon je tudi povedal, da je vietnamske predstavnik že pred tremi meseci tajno seznanil s tem načrtom, za katerega meni, da je velikodušen, vendar pa je bil predlog zavrnjen.

● V Rimu se je začel tretji krog britansko-malteških pogovorov o usodi britanskih vojaških oporišč na Malti. Dom Mintoff je po prihodu v Rim trdil, da se je zadeva nekoliko premaknila z mrtve točke. — Zadnje dni se je raznesla vznemirljiva vest o pogajanjih za ustanovitev stalnega oporišča šestega ameriškega ladjevja v Grčiji in sicer na otoku Kreti. Po ameriških virih se v grških mestih mudi vsak dan po 2000 mornarjev šestega ladjevja. Obstoj tudi stalna ameriška letalska, logistična, telekomunikacijska in druga oporišča v Grčiji. V njih je redno nastanjenih okrog 7000 ameriških vojakov.

● Etiopski cesar Haile Selasie je v svojem govoru na začetku sedemdnene »afriškega zasedanja« varnostnega sveta v Adis Abebi opozoril na vznemirljiv položaj na tem koncu »črne celine«, saj naraščajoče nasilje na afriškem jugu poraja hudo nevarnost za daljnosežni posledicami. Zasedanja se je udeležil tudi generalni sekretar OZN Waldheim, ki je to zasedanje označil kot »zgodovinski dogodek ne le za Afriko, ampak tudi za ves svet.«

Bombe in »bomba«

Nekako pred tednom dni, 27. januarja, je na mednarodnem političnem prizorišču eksplodirala tako imenovana Nixonova »bomba«: načrt osmih točk, v katerih ponuja ameriški predsednik svojo rešitev za prenehanje dolgotrajne indokitajske morije in za umik Američanov iz Južnega Vietnama.

V tem načrtu je nekaj točk, ki so bile sicer že dlje časa znane. Tako je denimo z ameriškim umikom, ki ga Nixon pogojuje z izpustitvijo vseh ameriških vojnih ujetnikov.

Toda tokrat je ameriški predsednik postavil dokončni rok umika: šest mesecev. V tem času naj bi v Južnem Vietnamu pripravili svobodne volitve. Mesec dni pred volitvami bi odstopila saigonski predsednik Thieu in njegov podpredsednik Huong. Posebno mednarodno nadzorstvo bi nato skrbelo nad uresničevanjem sporazuma, umikanjem tujih čet in osvobajanjem ujetnikov.

Vsekakor je v tem Nixonovem načrtu nekaj novosti, ki v mednarodnih razmerah pomenijo »bombo«. Prav tako pomeni »bomba« Nixonova izjava, da je njegov osebni svetovalec Henry Kissinger od avgusta 1969 do novembra lani dvanajstkrat tajno odpotoval v Pariz ter se tam sestajal s severnovietnamskima diplomatom Le Duc Thojem in Xuan Thuyem.

Vsi tisti, ki spremljajo mednarodno dogajanje, se sprašujejo, zakaj je Nixon prišel pred javnost s to »bombo« — in to nekako tri tedne pred svojim napovedanim obiskom v Peking? Domnev je več: prva je ta, da je hotel ameriški predsednik svetu pokazati, da si je on ves čas prizadeval za mir v Indokini in da je torej krivda »nasprotne strani«, če do njega ni moglo priti. S tem naj bi opravičil vse ameriško početje na indokitajskih bojiščih v preteklosti in najbrž tudi v prihodnosti.

Drugi odgovor je v ameriških notranjih razmerah: to leto bo v Združenih državah predvsem v znamenju predsedniške kampanje, v katero se je Richard Nixon že spustil kot najresnejši in najodločnejši kandidat. Boj pa bo, kot kaže, tokrat vse hujši kot pa prejšnja leta.

Nixon ima pred drugimi kandidati to prednost, da ima v svojih rokah večji oblasti, s čimer si lahko učinkovito pomaga. Najsi se sliši še tako neverjetno, je vendarle res, da bodo letos mednarodna dogajanja v precejšnji meri odvisna od ameriškega volilnega boja. — Tako bo tudi z žarišči največje vojne napetosti. Vzemimo za primer bližnji vzhodni spor: v Združenih državah je izredno močna — tako finančno kot politično — židovska skupnost, ki v dobru meri vpliva na ameriško politiko do Izraela in arabskih držav. Kandidat, ki bi si hotel zagotoviti zmago na predsedniških volitvah, bo deloma moral upoštevati tudi želje te židovske skupnosti.

Nič drugače ni z vietnamsko vojno: Nixonovi nasprotniki v demokratiški stranki so si začeli pridobivati podporo v ameriški javnosti s svojo ostro kritiko zdajšnje politike ZDA v Indokini, ki ne daje nobenih izgledov za skorajšnji konec vojne, temveč jo celo podaljšuje v nedogled. Nixon je torej s svojo

»bombo« osmih točk ubil dve muhi na mah: utišal je kritiko v demokratiški stranki in si s tem pridobil novo prednost v predsedniški kampanji, po drugi strani pa se je svetu pokazal v novi, »miroljubnejši« luči.

Toda tu je še ena stvar, ki je ne gre pozabiti. Namreč: povezava Nixonove »bombe« z ameriškim bombami, ki so kmalu po Novem letu zasule ozemlje Severnega Vietnama. In pa govorice o tem, da Američani v kratkem pripravljajo novo srdito ofenzivo zoper južnovietnamske osvobodilne sile.

Kako naj torej razumemo nenadno pripravljenost ameriškega predsednika za prenehanje vojne v Indokini in za umik ameriških čet v šestih mesecih iz Južnega Vietnama, ko pa so Američani malo pred tem tako neusmiljeno in nenapovedano bombardirali Severni Vietnam — in toča bomb je bila, kot poročajo, tolikšna, kot je ne pomnijo že nekaj let nazaj. Kako da Nixon govori o miru, hkrati pa so menda že pripravljeni načrti za velike vojne operacije, ki naj bi ohromile osvobodilne sile in jim torej odvzele moč vplivanja na politično rešitev vietnamske vojne. Kako da je o svojem načrtu spregovoril prav zdaj, pred odhodom v Peking, ko pa so vsi pričakovali, da bo ravno v pogovoru s kitajskimi voditelji — in kasneje s sovjetskimi, ko bo obiskal še Moskvo — prišel na dan z novimi predlogi za rešitev vietnamskega spopada.

Odgovor je samo eden in je prav dobro znan severnovietnamski vladi in začasni vladi Južnega Vietnama, ki sta s precejšnjim pridržkom in nezaupa-

IBT

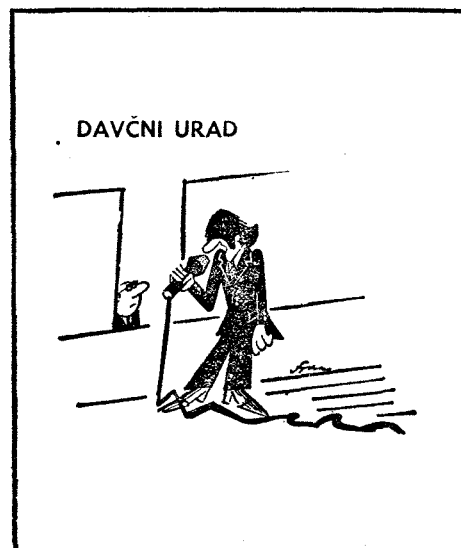
njem sprejeli Nixonov načrt. Gre namreč za to, da ameriški predsednik ne ponuja indokitajske — ampak ameriške rešitve. Kar v bistvu pomeni: mir bo v Indokini takšen, kakršnega bodo hoteli Američani. Oziroma še drugače: v Indokini se ne sme zgoditi nič takšnega, kar ne bi odobrila ameriška vlada. To naj vedo — tako je med vrsticami svojega načrta osmih točk dal vedeti ameriški predsednik — tako južnovietnamske osvobodilne sile kot Severni Vietnamci ali kot Kitajci, ki jih prihaja obiskat, ali pa tudi v Moskvi, zadnji postaji njegove napovedane poti. Nobenih utvar naj si torej ne delajo, da bo ameriški predsednik prihajal samo poslušat in sprejemati njihove predloge in načrte: ne, ameriški predsednik prihaja s svojim načrtom, ki je zdaj znan že vsemu svetu in ki je torej v bistvu nekakšen ultimatum, ker izsiljuje s pomočjo svetovne javnosti. »Nasprotniki« je torej postavljen pred zid, hočeš nočeš bo pred svetom prisiljen odgovoriti na ameriško ponudbo in pojasniti, zakaj je ne sprejme.

Ali pa so Američani pred svetom pojasnjevali, zakaj niso sprejeli načrta sedmih točk južnovietnamske FNO, zakaj so potisnili v pozabo sodne procese zoper krivce pokolov nedolžnega prebivalstva v Song Myju, My Laju, My Keju in številnih drugih južnovietnamskih vaseh, zakaj so težki tovari njihovi bomb zravnali zemljo in pobijali ljudi v Severnem Vietnamu, zakaj so požigali z napalim bombami in sejali smrt ter pustošenje z nedovoljenimi kemičnimi sredstvi, zakaj so se čedaje bolj zapletali v indokitajsko politično življenje — v Južnem Vietnamu, Kambodži, Laosu, Tajski, zakaj so zavlačevali z umikom svojih čet? Ne: Američani tega niso pojasnili svetu. In zdaj zahtevajo od sveta, da brez pridržkov pozdravi njihov mirovni načrt...

Prastara je resnica, da se obtoženec najbolje brani tako, da napada. Nixonov načrt je treba razumeti predvsem tako — kot napad na pravice malih narodov, da si sami krojijo svojo usodo.

KOMENTATOR

VSAK TEDEN ENA...

»Kaj, tri milijone davka naj plačam? Za to vsoto vam lahko zapojem nekaj popevk...«

Proti sovražniku se je treba bojevati revolucionarno

Na 22. seji predsedstva zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije so sprejeli naslednje sklepe:

1. Organizacije ZZB NOV morajo skupno z ZK in drugimi naprednimi organizacijami nadaljevati politično dejavnost za uresničevanje sklepov 21. seje predsedstva ZKJ in si vztrajno prizadevati, da se bo politična usmerjenost ZKJ dosledno uveljavljala na vseh področjih družbenopolitičnega življenja. Boj proti kontrarevolucionarnim, nacionalističnim in šovinističnim elementom ne sme biti kampanjski, marveč stalen in dolgotrajen. Ne sme se končati le z razbitjem organizacij teh elementov, z ostavkami, zamenjavami, pa tudi ne s kaznovanjem nosilcev sovražne dejavnosti, marveč je treba te sile idejno in politično premagati. To je mogoče le s skupnim bojem naprednih sil v vseh republikah, pokrajinah, občinah in delovnih organizacijah. Proti sovražniku se je treba bojevati revolucionarno, z vsemi sredstvi.

ZZB NOV sodi, da morajo državni organi, tožilstva, sodišča, inšpekcije, organi SNZ in drugi dosledneje ter učinkoviteje opravljati svoje naloge in izpolnjevati veljavne zakone ter predpise.

2. ZZB NOV sodi, da je potrebno, naj bi ZKJ s sodelovanjem tudi drugih družbenopolitičnih organizacij analizirala vzroke nastajanja raznih protisocialističnih pojavov, nacionalizma in kontrarevolucije po petindvajsetih letih, odkar se je končala oborožena revolucija jugoslovanskih narodov in narodnosti.

3. Borčevske organizacije se morajo povsod zavzemati za nadaljnjo krepitev socialistične samoupravne ureditve, za večji vpliv delavskega razreda in delovnih ljudi nasploh. Borci, zvesti revolucionarnim načelom, se morajo bojevati proti takršnimukoli prilaščanju samoupravnih pravic in proti temu, da bi razne skupine in odtujena središča moči izkoriščale družbena sredstva. Delavci morajo imeti prevladujoč položaj v vseh organih, kjer se odloča in ustvarja politika. Borci se bodo na prihodnjih skupščinskih volitvah in volitvah v ZKJ, SZDL in na drugih zavzemali da bo izvoljenih kar največ neposrednih proizvajalcev, delavcev in kmetov v samoupravna telesa in politične organe na vseh ravneh ter da homo nadalje opuščali poklicne politične funkcije. Le tako se bo mogoče zavarovati pred liderstvom in vodstvom zaprtih skupin in skupinic.

ZZB NOV se zavzema, da bi s sistemom določili odgovornost nosilcev javnih funkcij.

VVI OPROŠČENI PRISPEVKA K STROŠKOM ZA ZDRAVILA

V 51. številki Uradnega lista SRS, ki je izšla 30. 12. 1971, je priobčen tudi »Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o zdravstvenem zavarovanju in obveznih oblikah zdravstvenega varstva.« Drugi člen tega zakona določa:

Za 49. členom se doda novi 49 a člen, ki se glasi:

»Vojaški vojni invalidi so oproščeni prispevka k stroškom za zdravila.«

To določilo velja od 1. januarja 1972 dalje.

4. Borčevske organizacije morajo plodno sodelovati v razpravi med drugo stopnjo uvajanja ustavnih sprememb in sprejemanja ustav socialističnih republik ter pokrajin, kar bo nadalje izpopolnilo našo politično ureditev. Zveza borcev si mora na vseh ravneh prizadevati, da bo vsa politična ureditev slonela na samoupravljanju delovnih ljudi in na oblasti delavskega razreda. Socialistične republike se morajo konstituirati kot samoupravne socialistične skupnosti delovnih ljudi, ne pa kot zgolj narodne državne skupnosti. Republike ali katerekoli druge družbenopolitične skupnosti ne smejo biti meje samoupravljanju, samoupravnemu združevanju in povezovanju delovnih ljudi. Te spremembe morajo nadalje krepiti položaj delovnega človeka in združenega dela.

Družbenopolitične organizacije je treba strniti v politično ureditev kot del samoupravne ureditve.

Pri sprejemanju ustavnih dopolnil republikah in pokrajin je treba zlasti posvetiti pozornost ureditvi in usklajevanju tistih pravic borcev in vojaških vojni invalidov, ki so v pristojnosti občin, pokrajin in občin.

OBVESTILO SKLADA ZVEZNEGA ODBORA ZZB NOV

Svet sklada zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije za podeljevanje nagrad (diplom in denarnih nagrad) poziva državljane, delovne organizacije, znanstvene in strokovne ustanove, družbenopolitične organizacije, združenja in društva, da predložijo kandidate za nagrade.

Nagrade se podeljujejo za objavljenega umetniška in znanstvena dela ter stvaritve s tematiko NOB iz: književnosti (tudi za mladinsko in otroško literaturo), publicistike, zgodovinske vede, likovne in glasbene ustvarjalnosti, dramatike, filma, radia in televizije.

Nagrade se podeljujejo posameznikom, skupinam, znanstvenim ali strokovnim ustanovam, družbenopolitičnim in delovnim organizacijam, združenjem in društvom.

Obrazložene in dokumentirane predloge je treba dostaviti pisмено z zadostnimi elementi za oceno vrednosti dela kandidata za nagrado.

Svet sklada bo podeljeval nagrade samo na podlagi sprejetih predlogov in ne razširjal liste kandidatov na lastno pobudo.

V poštev za nagrado pridejo dela, ustvarjena v letu 1971.

Če naj bi svet sklada obravnaval tudi nenagradjene predloge, ki jih je prejel lansko leto, jih je treba obnoviti.

Rok za dostavo predlogov je do 15. aprila 1972. Nagrade bodo podeljene ob dnevu borca — 4. julija letos.

Predloge pošiljajte na SUBNOR Jugoslavije, Fond za dodeljivanje nagrada, Beograd.

5. Zveza združenj borcev bo politično podprla ukrepe zveznih in republiških organov v zvezi s stabilizacijo našega gospodarstva, kakor tudi priprave na sprejem srednjeročnega razvojnega načrta.

6. ZZB NOV je odločno proti nepravilnim socialnim razlikam v naši družbi. Za ZZB NOV je prav tako nesprejemljiva uravnilovka, ki nasprotuje načelu delitve po delu in ki jemlje proizvajalcem voljo za prizadevanje. Z družbenimi dogovori in drugimi ukrepi je treba usklajevati socialne razlike, ki nastajajo kot sad dela, na podlagi vzajemnosti delovnih ljudi in prizadevanj si je treba, da bodo nastajali enaki pogoji za doseg dohodkov in da ne bo mogoče osebno in skupinsko prilaščanje (privatizacija) družbenih sredstev. ZZB NOV mora vztrajati, da bodo pristojni organi ta načela učinkovito uresničevali.

Bogatitve je treba preprečevati s strogi zakonskimi ukrepi. Prav tako je treba uporabljati zakon o ugotavljanju izvora premoženja ter odvzemati nezakonito pridobljeno imetje. Podkupovanje, korupcija in druge oblike spekulacij ter zlorab je treba najstrože preprečevati oz. kaznovati kot kazenska dejanja.

7. Trajna dolžnost Zveze združenj borcev je, da goji, razvija ter prenaša revolucionarne tradicije narodnoosvobodilne vojne na mladino. Pri tem pa ne gre za to, da bi upoštevali zgolj našo preteklost, marveč je treba obravnavati tudi sedanjost, sedanja družbo in njegova vprašanja, kar pa pomeni boj za nadaljevanje naše revolucije.

Borci so poklicani, da so tolmači in nosilci jugoslovanskega socialističnega patriotizma, da poglobljajo zavednost, predvsem mladine, o njihovi pripadnosti — da smo člani ne le ožje narodne skupnosti, marveč širše — jugoslovanske; zavest o trajni po-

vezanosti, vzajemnosti in bratstvu vseh narodov in narodnosti v Jugoslaviji ter da smo pripravljani, če bi bilo treba, neomajno braniti svobodo in nedotakljivost te širše skupnosti.

Borčevska organizacija si bo prizadevala, da bo naša skupnost posvetila večjo pozornost vzgoji mladega rodu, Marksistična izobrazba in pouk o NOB morata biti v središču pozornosti naše vzgojnoizobrazevalne in šolske ureditve. V ta namen je treba revidirati šolske programe. Družba mora prispevati več za mladino — za odpravo nepismenosti, za vzgojo mladine, za dvig življenjske ravni in šolanja, zlasti mladine delavcev in kmetov z manjšimi dohodki; za to se morajo zavzemati vse naše socialistične sile.

8. Borci sodijo, da je krepitev vloge in politične enotnosti Zveze komunistov Jugoslavije eden pglavitnih pogojev za nadaljnji uspešen razvoj naše socialistične skupnosti. Zveza komunistov Jugoslavije mora okrepiti svoje vrste in se usposobiti, da bo kot avantgarda delavskega razreda na čelu revolucionarne preobrazbe družbe; otrešiti se mora fraziranja, praznega sestankarstva, političnega oportunizma in omahljivosti. Delavski razred mora tudi številčno prevladovati v njenih vodstvih. Samo tako bo Zveza komunistov mogla prebroditi slabosti, ki je nanje opozorila 21. seja predsedstva ZKJ. Zveza borcev se zavzema za enotno Zvezo komunistov in za njeno enotno politično središče na vrhu.

9. Vsa združenja in organizacije ZZB NOV morajo izdelati svoje idejno-politične celovne programe na podlagi 21. seje predsedstva ZKJ, govora tovariša Tita in sklepov druge seje konference ZKJ. Te programe je treba uskladiti z delovnimi načrti ZK in SZDL po terenih.

Kaj prinaša sprememba zakona o VVI

S spremembami in dopolnitvami zakona o vojaških vojni invalidih, ki so bile sprejete konec lanskega leta, so predvidene precejšnje izboljšave v invalidski zakonodaji.

Dodatek za postrežbo in tujo pomoč bodo v prihodnje lahko prejeli tudi invalidi III. in IV. skupine, in to tisti, ki so spoznani za invalide (po 4. členu zakona o vojaških vojni invalidih) zaradi bolezni, ki so jo imeli že prej, a se jim je poslabšala v vojni, ali zaradi bolezni, za katero ni mogoče zanesljivo ugotoviti, da so jo povzročili vojni napori, ugotovi pa se, da so ti napori znatno vplivali na njeno poslabšanje. Dodatek za postrežbo in tujo pomoč je poln (100 %) le za invalide I. skupine. Za invalide II. in III. in IV. skupine pa znaša ta dodatek le 70 % polnega. Seveda pa dobijo invalidi navedenih skupin (na novo tretje in IV. skupine) ta dodatek le na podlagi sklepa zdravniške komisije.

Osnova za odmero dodatka za postrežbo in tujo pomoč je povprečni osebni dohodek v Jugoslaviji iz prejšnjega leta. Ker pa povprečje lanskih osebnih dohodkov še ni objavljeno (po neuradnih ocenah znaša to povprečje 1400 dinarjev) bo verjetno določena osnova zanj v prvem letošnjem tromesečju. Zato lahko pričakujemo njegovo zvišanje šele v aprilu. Seveda bo takrat izplačana tudi razlika od 1. januarja dalje.

Če je povprečni osebni dohodek v Jugoslaviji v letu 1971 vsega 1400 dinarjev, tedaj bo dodatek za postrežbo in tujo pomoč za invalide I. skupine 1400 dinarjev (zvišanje za 112 %) a za invalide II. III. in IV. skupine pa 980 dinarjev. (zvišanje za 48 %).

V zvezi z navedenim je razumljivo, da bo zvišan tudi družinski dodatek, ki znaša 85 % dodatka za postrežbo in tujo pomoč. Če vzamemo za osnovo 1400 dinarjev za dodatek za postrežbo in tujo pomoč, potem bo družinski član, ki je po umrlem invalidu I. skupine pridobil pravico do družinskega dodatka, ker nima nobenih dohodkov, dobil 85 % od zneska 1400 dinarjev — to je 1190 dinarjev, po invalidih II., III. in IV. skupine pa 85 % od 980 dinarjev — to je 833 dinarjev.

Osebnine invalidnine bodo po podatkih glasila ZZB NOV Jugoslavije »4. jul«, zvišane za 20 % od 1. I. 1972, znašale:

Skupina	Odstotek	Mesečni znesek invalidnine	
		Doslej	Od 1. 1. 1972
I	100	1670	2004
II	100	1210	1450
III	90	915	1098
IV	80	676	801
V	70	481	577
VI	60	298	357
VII	50	202	242
Letna invalidnina		Doslej	Od 1. 1. 1972
VIII		1165	1498
IX		875	1049
X		586	705

Vse navedene spremembe v zakonu o vojaških vojni invalidih pomenijo res znatno izboljšanje invalidskih prejemkov. Pričakovati je le, da bodo potrebni podatki znani kmalu in da bodo prizadeti invalidi prejeli nove invalidnine že v začetku drugega letošnjega četrtletja. V. M.

ob tabornem ognju

Gre za globljo vsebino bratstva in enotnosti

Na 22. seji predsedstva zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije so pregledali in ocenili delovanje borčevske organizacije po 21. seji predsedstva ZKJ, o čemer smo že poročali. Obširne razprave se je udeležil tudi predsednik Marijan Cvetković. Iz njegovega govora posnemamo naslednje misli:

Ne bi bilo prav, če bi mislili, da se je le borčevska organizacija upirala nacionalizmu in vsemu temu, kar je tuje naši socialistični družbi — klerizmu, liderstvu itd. Najbolj žilavo se je temu upiral pravzaprav delavski razred. Med delavstvom ni bilo nacionalizma, kar dokazuje zlasti to, da na Hrvatskem ni bilo skoraj nobenega sin-

dikalnega delavca na seznamu tistih, ki so se bratili z nacionalizmom.

Predsednik Cvetković je povzel ugotovitve razprave o dejavnosti borčevske organizacije v zadnjem obdobju in poudaril, da so se organizacije upirale šovinizmu in nacionalizmu, ne da bi jih nadrejena organizacijska telesa — forumi — morali k temu spodbujati. Za to je mnogo dokazov. Slepili pa bi se, če bi mislili, da smo z dosedanjimi velikimi uspehi na Hrvatskem in tudi v drugih republikah že vse dosegli. Prej ali pozneje bodo prišle na dnevni red nekatere stvari, saj je takšnih pojavov dovolj povsod; sovražniki so raztrosili toliko laži, tako popačili resnico, češ da je ZK zavrgla narodnostno politiko, da so posamezne republike izkoriščale druge, da se je skrhalo bratsko razmerje med narodi v naši državi itd. — da bo treba še dolgo zavračati ter razkrinkavati razne laži, zlasti gesla o maščevalnosti, o »zmagih« Srbov na Hrvatskem itd.

Predsednik je nadalje opozoril, da je treba nekatere naša gesla, ki jih sicer ni treba zavračati,

prilagoditi sedanjim razmeram. Omenil je jugoslovanski socialistični patriotizem, ki nanj letijo številne kritike. Dejal je, da moramo jasno povedati, kaj je pravzaprav ta patriotizem, namreč, poudariti naše prepričanje, da bi ne mogel biti noben narod v Jugoslaviji svoboden, če bi ta naša skupnost razpadla. Prav vsi bi postali sužnji. V tem delu Evrope bi ne bilo mogoče obdržati miru, če bi ne obvarovali enotnosti naše skupnosti.

Zato se moramo zavedati nujne vloge, da mora sleherni naš občan braniti vsak najmanjši košček naše skupne domovine prav tako kot svojo ožjo domovino, republiko ali pokrajino. Zavedati se moramo, da enakopravnost med narodi ni edini odločilni dejavnik, čeprav je podlaga, ki si brez nje ne moremo misliti dobrega razmerja med našimi narodi. Na nekatere stvari moramo gledati širše, globlje, tako da bomo dali našemu geslu o bratstvu in enotnosti širšo in pravo vsebino. Kot borčevska organizacija moramo nadalje krepiti to bratstvo in enotnost, da bi ne ostalo geslo brez vsebine.

JESENICE

PRIPRAVE NA OBČNE ZBORE ZDRUŽENJ BORCEV

Združenja borcev v jeseniški občini bodo imela letne občne zборе februarja in marca. Občinski odbor ZZB NOV je zato poslal vsem združenjem teze za pripravo poročil in splošna navodila za zборе. — Letos ne bo volitev, opravili pa bodo potrebne kadrovske spremembe.

V navodilih je izražena želja, naj bi bil na zborih poudarek na obravnavanju sedanjih političnih dogodkov. Hkrati pa bi naj kritično pretresli uspehe in neuspehe ter vse delovanje organizacije. Borčevske organizacije bi naj povsod spet naše svoje pravo mesto ter vlogo v političnem življenju.

Občinski odbor je predlagal, naj bi združenja po zborih pripravila tovariški pogovor oz. srečanje. — Združenja bodo gmotno podprli, da bodo lažje opravila zборе.

ZB in ZVVI zdaj sklicujejo seje, da na njih obravnavajo naloge v zvezi z zbori. ZB NOV na Plavžu na Jesenicah je imel sejo 24. januarja. Sklenili so, da bodo imeli zbor 26. februarja v sejni dvorani občinske skupščine, potem pa tovariško srečanje v domu družbenih organizacij na Hrušici. — Združenje šteje 536 članov. V minulim letu so dohodki nekoliko presega- li izdatke. Prispevali so za šolo v Cerknem.

BRANKO BLENKUS

RAVNE NA KOROŠKEM

USPOSABLJANJE REZERVNIH VOJAŠKIH STAREŠIN

V Mežici so imeli redni letni občni zbor občinskega odbora ZRVS. Pregledali so delo v zadnjih dveh letih občinskega združenja in krajevnih združenj. Zbora se je udeležil tudi predsednik republiškega odbora ZRVS inž. Slavko Korbar.

Iz poročila predsednika Pavleta Grubelnika vidimo, da je odbor na osemnajstih sejah obravnaval številne pomembne zadeve: delovni program, učne načrte, organizacijo splošnega in strokovnega pouka, izpite, razne prireditve itd. V minulem obdobju so tudi uredili kartoteko članstva in dosegli, da je mogoče hitro urejati osebne zadeve, napredovanja itd. Lani, ob 30-letnici vstaje, je napredovalo precej rezervnih vojaških starešin. Odlikovani so bili štirje, enajst predlogov pa je še v obravnavi.

Strokovni program so leta 1970 izpopolnili popolnoma in opravili so prav tako izpite ob udeležbi 97,2 odstotka članstva. Lani pa je bila udeležba na izpitih 87,2 odstotka, pač zaradi kratkega roka. Predlanskim in lani so razen tega opravili že tradicionalni kondicijski patroljni pohod na Na-

ravske ledine, predlanskim pa tudi smučarski patroljni pohod. Pri kondicijskem pohodu so sodelovali tudi mladinci in taborniki. Člani so se seznanili z novim pehotnim orožjem in opravili so strelske vaje z malokalibrsko puško ter vojaško pištolo. Taborniki so streljali z zračno puško. Smučarskega pohoda so se udeležile tudi ekipe JLA, milice in mladine. Lani ni bilo smučarskega pohoda, ker ni bilo primernih snežnih razmer.

Vsa združenja so priredila v sodelovanju z mladino akademije v proslavo jubileja JLA. Za najboljše spise o JLA so lani po šolah razdelili okrog 50 knjig, za štiri najboljše spise pa je občina podelila denarne nagrade.

Zborovalci so sklenili, da se bodo v prihodnje tudi strokovno izpopolnjevali v okviru rednega strokovnega pouka, da bodo sodelovali pri vajah teritorialnih enot itd. — Obsodili so ravnanje avstrijskih oblasti proti Marjanu Šturmu. S poudarkom so podprli stališča 21. seje predsedstva ZKJ ter se zavezali, da bodo vestno uresničevali sklepe.

FRANJO SREBOTNIK

CERKNO

KOMEMORACIJA PRI SPOMENIKU 47 ŽRTVAM

Pred tremi leti so preživeli tečajniki 6. partijskega tečaja v Cerknem, ko so se zbrali na komemoraciji ob spomeniku 47 žrtev na Brečih nad Cerknem, sprožili misel, da bi v Cerknem zgradili še veličastnejši spomenik NOV.

Ko so se letos, 27. januarja, zopet zbrali ob spomeniku, so s tega mesta že lahko videli skelet nove osnovne šole — spomenika NOB. Od zamisli, do zbiranja sred-

stev in končno do gradnje, je prešlo tri leta.

Gradnja šole naglo napreduje in bo v kratkem pod streho. Ko se bodo prihodnje leto zopet zbrali, bo v novi šoli že stekel pouk. Uresničila se je zamisel preživelih tečajnikov, da bo Cerkno dobilo novo šolo in obenem spomenik — ne samo Cerklijanom, temveč žrtvam NOB iz vse naše domovine.

JANEZ JERAM

Z letošnje komemoracije pri spomeniku 47 žrtvam v Cerknem

LOŠKI POTOK

ZA PRAZNIK NOVA ŠOLA

Osrednja proslava 30-letnice oborožene ga upora v Loškem potoku bo 30. julija, ko bodo slavili krajevni praznik. Ob tej priložnosti bodo svečano odprli novo osnovno šolo, ki jo grade s krajevnim samopri- spevkom vseh občanov ribniške občine. Nova šola bo prostorna in sodobna ter bo kraju v ponos. S tem bo izpolnjena dolgoletna želja prebivalcev Loškega potoka. Stara šola je namreč dotrajana in ne ustreza več svojemu namenu.

Proslava bo, kot smo že omenili 30. julija. Ob tej priložnosti se bodo prebivalci Loškega potoka, predvsem pa starejši, spomni-

li na hude dni pred 30 leti — leta 1942, ki je bilo za te kraje najbolj usodno v vsej njihovi zgodovini. Takrat je pogorela največja vas v Loškem potoku, in sicer Travniki. Več ljudi je bilo ubitih, na desetine je bilo aretiranih in odpeljanih v koncentracijsko taborišče.

Z zadovoljstvom bodo lahko tudi ugotovili, da je bilo po osvoboditvi veliko narejenega na tem območju. Tudi gospodarstvo se razvija. Prebivalci upajo, da se jim bo prej ali slej izpolnila tudi želja, da bi modernizirali cesto Sodražica-Loški potok.

-m

CELJE

BORCI PODPIRAJO AKCIJO ZA SAMOPRISPEVEK

Redni letni občni zbor ZB NOV »Dusan Kraigher« v Celju je bil 24. januarja. Lepo število članov je z zanimanjem spremljalo poročila in se udeležilo razprave. Zbor je obravnaval le delo in naloge združenja, volitve pa bodo spomladi. Zbor je pokazal, da je ZZB NOV pri nas ugledna in delavna družbena organizacija z zavednim članstvom, pripravljenim vneto sodelovati pri urejanju ne le borčevskih vprašanj, marveč pri revolucionarnih družbenih nalogah, ki smo jih prevzeli s sklepi 21. seje predsedstva ZKJ.

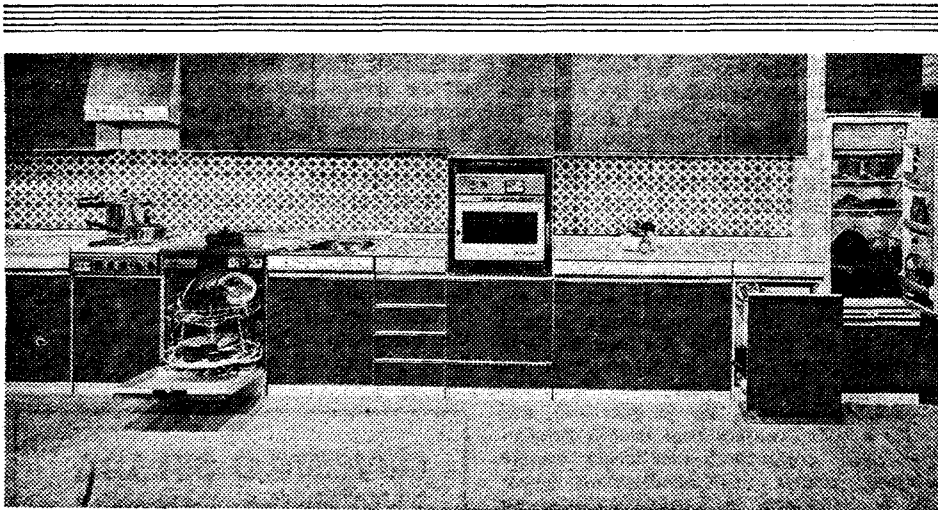
Razprava je bila živahna in plodna. — Zborovalci so se izrekli, da bodo podprli referendum o uvedbi samoprispevka za otroško varstvo in osnovno šolstvo ter da bodo glasovali za samoprispevek. Mnogi borci že sodelujejo na terenu — pojasnjujejo ter dokazujejo ljudem, kako nujno potreben je samoprispevek, zakaj otroci

morajo biti v resnici naša velika skrb in besede o otroškem varstvu ne smejo ostati prazne. Referendum bo preiskušnja naše politične zrelosti in organizacijske sposobnosti.

Predsednik Tone Gabrič je z obžalovanjem omenil, da se izmed 53 podjetij na celjskem področju 48 niti ni zmenilo za prošnjo za denarno podporo organizaciji.

Sklepno besedo je imel tajnik občinskega odbora ZZB NOV Celje Miha Petan. Opozoril je na neposredne letošnje naloge. Izrekel je tudi iskreno voščilo predsedniku združenja Tonetu Gabriču za njegovo 70-letnico s priznanjem za njegovo porznovalno dejavnost v borčevski organizaciji in kot vsestranskemu aktivistu, ki je zaslužen prejel za svoje neutrudno delo odlikovanje red za zasluge za narod z zlatim vencem.

FRANJO KINCL

vega 60
brest cerknica

imeli smo ljudi

Milan Lahajnar

Milana Lahajnara ni več med nami. Dne 6. januarja smo ga pokopali na cerkljanskem pokopališču.

Rodil se je pred sedemindesetimi leti v revni kmečki družini v Cerknem. Kot trgovski vajenec na Dolenjskem je okusil vso trdoto življenja, na katero se je čisto spominjal. Po končani vajeniški dobi se je zaposlil kot trgovski poslovodja v zadružni mlekarni v Cerknem, kjer je ostal do druge svetovne vojne. Živel je v okolju rodoljubov, zato so ga zgodaj zajeli tokovi narodnoosvobodilnega gibanja. Februarja 1943 je s prvo cerkljansko skupino odšel v partizane. Starejši borci se ga spominjajo kot zvestega in vsega zaupanja vrednega partizana, ki ni nikdar silil v ospredje. Najbolj se je izkazal v partizanski tehniki, ki je v začetku delovala v Labinjah pri Cerknem in potem v Orehovski grapi.

Po končani vojni se je vrnil k družini. Sodeloval je pri ustanovitvi nabavno-prodajne oziroma kmetijske zadruge v Cerknem, kjer je služboval do upokojitve, nekaj mesecev pred smrtjo.

V letih po vojni je bil član okrajnega ljudskega odbora v Idriji in potem v Tolminu, občinskega odbora v Cerknem, član odbora ZB, SZDL in gasilskega društva. Bil je ustanovitelj planinskega društva v Cerknem, kjer je ostal predsednik do svoje smrti.

Kako je bil priljubljen in spoštovan, je pokazal njegov pogreb.

Andrej Pavlin

Za vedno smo se poslovili od njega 18. t. m. na Šempetškem pokopališču.

Doma je bil iz Šempetra na Krasu. Bilo mu je 65 let. — V mladosti, ko mu je bilo šele osem let, ga je doletela bridka usoda, da je moral med prvo svetovno vojno zapustiti domovino. Potem je že šestnajstleten začel delati kot gozdni delavec v Panovcu. Kot zavednega Slovenca so ga fašisti preganjali in zapirali. Zato tudi ni mogel dobiti rednega zaslužka. — Leta 1943 se je uvrstil med borce tretjega bataljona Gradnikove brigade. Med borci je bil zelo priljubljen, saj je bil vselej pripravljen tovariško pomagati. — Po vojni je krepko poprijel pri delu, da je preživljal številno družino in otrokom omogočil primerno izobrazbo. — Ob odprtem grobu je Andreju Pavlinu v slovo spregovoril tov. Bidovec, godba iz Anho-vega pa mu je zaigrala žalostinko. — Naj mu bo lahka ljubljena slovenska zemlja!

Ivan Ojsteršek

Rodil se je leta 1903 v Laškem pri Celju v zavedni delavski družini. Ivan je kot najstarejši v družini moral že v zgodnji mladosti služiti za pastirja. Izučil se je za sodarja. — Takoj po okupaciji se je pridružil osvobodilnemu gibanju kot aktivist OF. Italijani so ga spomladi leta 1942 prišli v Ljubljani. Zastliševali in mučili so ga v zaporih stare Šempetrske mučnice, nakar so ga odgnali v Gonars. Pozneje je bil v taborišču Reniciju. Po italijanski kapitulaciji se je vrnil peš v domovino. Nadalje je poizkušal sodelovati v osvobodilnem gibanju, čeprav bolehen. Po osvoboditvi, ko je ozdravel, je bil zaposlen kot sodarski pomočnik v Ljubljani. Ivan Ojsteršek je bil marljiv družbenopolitični delavec v ZB NOV, SZDL in RK. — Pokopali smo ga 11. t. m. na pokopališču v Smartnem pod Smarno goro. V imenu ZB NOV Vižmarje-Brod in drugih terenskih organizacij se je poslovil od njega Simon Trašenšek. — Ohranili ga bomo v lepem spominu!

TONETU RUTARJU ŠE MNOGO ZDRAVIH LET!

Pred dobrim polstoletjem je moral med prvo svetovno vojno opustiti šolanje na tolminskem učiteljski in oditi k vojakom. Po vrnitvi od vojakov se je šolal kot privatist.

Učiteljeval je po samih hribovskih vaseh — na Temljanah, Poreznu, Kamnjah in Otlici. Skrival je poučeval slovenščino (na ozemlju pod italijansko oblastjo po prvi svetovni vojni), delil slovenske abecednike in literaturo med našo mladino itd. Kmalu je začel delovati tudi v ilegalni organizaciji TIGR. Ustanavljal je celice — med njimi tudi tisto v Čezsoči pri Bovcu, ki je dala velike junake; organiziral je sabotaže proti fašističnim oblastnikom; vodil je propagandno, organizacijsko in kurirsko dejavnost, zlasti na Goriškem. V letih 1924 — 1928 je sodeloval na skrivnih dijaških sestankih na Banjški in Trnovski planoti ter Krnu; včasih so zborovali kar po teden dni. Pri pripravljanju skrivnih učiteljskih shodov je sodeloval z znanim revolucionarjem, učiteljem Cirilom Drekono; ta mu je zapopal zbiranje šolskih statističnih podatkov. Pri tem delu je bilo treba mnogo tvegati, da je dobil vpogled v razrednice, ki so jih imeli pod ključem fašistični učitelj.

Kot zavednega Slovenca in osumljenega protifašista so premestili v hribovite Abruzze. Tam je našel rojake, se potem shajal z njimi, jih spodbujal. Pozneje so ga v Abruzzih zaprli zaradi sovražne propagande.

Abruzze je kmalu zapustil, nakar se je z vso vmeno lotil ilegalne revolucionarne dejavnosti na Primorskem. Nenehno je bil na poti med Tolminom, Gorico, Kobaridom, Bovcem, med Idrijsko, Baško in Vipavsko dolino kot član organizacije TIGR. Postal je član izvršnega odbora te organizacije. S Tonetom Majnikom, učiteljem, sta pripravljala atentat na italijansko gimnazijo in obojorožne fašiste v Tolminu. Rutar je v domači vasi uredil bunker pod senikom, kjer sta s bratom razmnoževala literaturo.

Aprila 1930 so ga zaprli, tako da ni mogel uresničiti nekaterih načrtov. Zaprt je bil v zloglasnih koprskih zaporih, pozneje pa tudi v Rimu skupaj z bazoviškimi žrtvami in z mnogimi sodelavci. Obsojen je bil pred fašističnim tribunalom na deset let težke ječe. Ko se je po petih letih vrnil v

domačo vas, ga je fašistična policija nadzorovala podnevi in ponoči. Vendar ni opustil političnega dela; ustanovil je skrivno slovensko šolo. Zato je bil spet zaprt in junija 1940 so ga izgnali v južno Italijo. V koncentracijskem taborišču je zbiral ob sebi protifašiste in širil ideje narodnoosvobodilnega boja, za kar so ga spet kaznovali.

Po italijanski kapitulaciji je kljub slabemu zdravju vneto sodeloval v NOB. Po vojni se ni mogel sprijazniti, da niso bili osvobojeni vsi primorski kraji. Pregarjali so ga in ga celo dvakrat zaprli ter obsodili pred vojaškim sodiščem v Gorici. Do upokojitve leta 1964 je po primorskih vaseh ustanavljal prosvetna društva, knjižnice, priredil kulturne prireditve...

Tudi zdaj še ne miruje. Deluje kot član predsedstva delavske univerze v Novi Gorici in kot član republiškega odbora DU. Zbiranje podatke o revolucionarni dejavnosti na Primorskem v obdobju fašistične oblasti.

Politični aktivisti, borci in učitelji želimo našemu Tonetu še mnogo zdravih in uspešnih let!

ST. SKOČIR

LJUDSKI PRAZNIK V SPOMIN NA ZMAGO

Dne 2. februarja 1944 sta 3. in del 1. čete Južnoprimskega odreda pod vodstvom Antona Sibelja-Stjenke v Dovcah pri Komnu izbojevali veliko zmago — popolnoma sta potolkli kolono Nemcev in fašistov, v kateri so bili: najprej trije kamioni vojaštva, en osební avto z oficirji, še dva kamiona vojaštva in na koncu blindirani kamion. Pobili so 96 Nemcev in fašistov, ušla sta samo dva, od teh je eden pozneje umrl. Partizanov je padlo 5, dva hudo ranjena pa sta umrla pozneje. Partizani so zaplenili mnogo orožja, streliva, opreme in hrane, kamione pa so zažgali. Zaradi tega so se Nemci 15. februarja 1944 hudo maščevali nad tamkajšnjim prebivalstvom. Izropali in požgali so Komen, Mali Dol, Tomačevco in Branik, prebivalce pa odgnali na suženjsko delo v Nemčijo. V spomin na ta strašni dan praznujemo v Komnu že vsa leta po osvoboditvi krajevni praznik: tega dne nihče ne dela, polagajo vence, v dvorani zadržnega doma pa se zberejo polnoštevilno k proslavi.

društva. Med ljudmi je bil zelo priljubljen. — Pokopali smo ga na pokopališču v Dobrovi. Ob odprtem grobu mu je spregovoril v slovo zastopnik združenja borcev.

Janez Krašovec

Bil je doma v Studencu na Bloški planoti. Rodil se je leta 1900. Pokopali smo ga decembra. — Janez je bil v domačem kraju med prvimi udeleženci osvobodilnega gibanja. Zbral je orožje, strelivo in živež za borce. Leta 1943 je stopil v notranjski odred. Ko so bili na pohodu v Belo krajino, je padel v pest belogardistov, ki so ga kot ujetnika potem zaprli v domobranskih zaporih v Ljubljani. Tam so ga dolgo zasiljevali in mučili. Po osvoboditvi je bil Janez zelo delaven pri obnovi v organizacijskem življenju, zlasti v borčevski organizaciji.

Karol Jelen

Rodil se je leta 1906 v revni družini. Doma je bil iz Opatjeja sela na Krasu. Od njega se je poslovala velika množica ne le domačinov, marveč tudi pokojnikov prijateljev iz številnih drugih krajev. Na zadnji poti sta ga spremljala godba iz Prvačine in domači pevski zbor. — Odraščal je v hudih razmerah med prvo svetovno vojno in tik po nji, ko je v Italiji začel dvigati glavo fašizem. Karol je še leta 1921 postal član mladinske komunistične organizacije. Kot protifašist ni mogel dobiti redne zaposlitve in je stežka s priložnostnimi zasluži preživel družino. — Leta 1941 se je med prvimi pridružil osvobodilnemu gibanju. Bil je član prvega krajevnega odbora OF od septembra 1941. V osvobodilnem gibanju je sodeloval nekaj časa še v internaciji. — Po osvoboditvi je bil Karol Jelen požrtvovalen družbenopolitični delavec, dokler ga ni izčrpala zahrtna bolezen. — V imenu borcev se je od tovariša ob grobu poslovil Jožef Pahor-Sever. Ohranili ga bomo v spominu!

Bogomil Čehovin-Vojko

Dne 15. 1. 1972 smo se za vedno poslovili od skromnega in zaslužnega tovariša Bogomila Čehovina-Vojka iz Most.

Rodil se je 9. 1. 1917 v Gornji Branici, takoj po okupaciji se je vključil v delo za narodnoosvobodilno gibanje, 10. 10. 1943 pa je bil že borec brigade Srečka Kosovele. Takoj po osvoboditvi je bil nekaj časa v službi notranje uprave, nato pa skladiščnik tovarne Močnih krmil, kjer je bil zaradi slabega zdravja upokojen. Na terenu je bil vedno aktiven družbenopolitični delavec, za kar je prejel tudi dve odlikovanji.

Ob odprtem grobu so se poslovili od njega borci terena in odbora brigade Srečka Kosovele. Ostal nam bo v spominu kot skromen in pošten borec Kosovelove brigade, ki je žrtvoval svoje življenje za našo lepo domovino.

Franc Ravljen

Doma je bil v Novi vasi-Fari. Rodil se je leta 1902. Pred vojno je kot orožnik služboval na Blokah. Po okupaciji se ni hotel vdinjati okupatorju. Hoteli so izvesti iz njega, kdo je bil komunist, a ni prav nikogar izdal, marveč je celo opozoril mnoge, da so se umaknili, ko jim je grozilo preganjanje. — Po kapitulaciji Italije se je Ravljen pridružil partizanom. Med nemško ofenzivo so ga ujeli in odgnali v Dachau. Iz taborišča se je vrnil bolan. Vendar je bil delaven v ZB NOV in SZDL.

Jernej Kozamernik

Rodil se je leta 1913 v kmečki družini v Hruševem pri Dobrovi. Kot zaveden kmečki delavec je že leta 1941 začel delovati v OF. Kot član NZ je sodeloval v oboroženih akcijah na terenu Hruševo-Gaberje in Sujica. Italijani so ga pozneje zaprli in izgnali v taborišče. Vrnili se je izčrpan, a je nadalje sodeloval v osvobodilnem gibanju. — Po osvoboditvi je Kozamernik deloval v družbenopolitičnih organizacijah in zlasti v kmetijski zadrugi. Več let je bil tudi tajnik gasilskega

Letošnjo proslavo organizira Prosvetno društvo Komen, katerega predsednik je rezervni častnik Dušan Dragan, ob sodelovanju mladinske organizacije z Ančko Godnikovo ter drugih družbenopolitičnih organizacij, torej tudi ob sodelovanju Združenja borcev v Komnu. Proslava bo 15. februarja 1972 ob 16. uri v dvorani zadržnega doma. Nastopili bodo igralci Primorskega dramskega gledališča iz Nove Gorice s posebnim recitalom z izvečki iz pesmi ljudskega pesnika Slavka Turka-Velimira, pevski zbor iz Kobjeglave z borbenimi pesmi, na koncu pa bodo v prostorih zraven krajevnega urada Komen odprli še podružnico Kosovelove knjižnice iz Sežane. Borce domačine in udeležence bitke v Dovcah bodo vabili s posebnimi vabilii — vendar za vse udeležence bitke nimajo naslovov — ter jim priredili zakusko.

S. F.

NIČ VEČ Z IMENOM TOMAŽA GODCA?

Dolgo bo živel v spominih Bohinjcev njihov rojak Tomaž Godec, predvojni komunist, športnik, partizan in aktivist, potem pa jetnik v Begunjah, kjer se je za njim izgubila sled. Najbolj verjetno je, da je podlegel mučenju in da so ga nekje skrivaj pokopali, da bi tako prikrili, kaj vse so z njim počeli, zvedeli pa ničesar.

Zato so kmalu po vojni poimenovali po Tomažu Godcu žago v Bistrici, iz katere se je razvil večji obrat lesne industrije. Kasneje se je ta obrat pripojil v skladu s splošnimi težnjami blejskemu lesno-industrijskemu podjetju.

Lani, ko je vsa naša država slavila tridesetletnico vstaje, pa so na Bledu brez pjasnila javnosti odpravili naziv obrata v Bohinju po Tomažu Godcu in mu dali naziv »Tovarna Bohinjska«. To je nekaj podobnega, kot bi zaradi nove ceste ali stavbe porušili spomenik in ne bi zgradili novega. Zlasti, ker gre za spomin na bohinjkega junaka, ki bi po mnenju Bohinjcev moral biti posmrtno odlikovan z redom narodnega heroja, pa se to ni zgodilo in o vzrokih za to ne vemo dejansko prav nič. Po vsej verjetnosti je pri tem šlo za nekakšen »ključ«, kakor pravimo zdaj izbiranju ljudi za razne dolžnosti po drugih merilih, kot pa je sposobnost.

Občinski odbor ZZZ NOV Radovljica, ki se je zbral na plenarno sejo 19. januarja, je

ogorčeno protestiral in zahteval, naj pristopni v podjetju sklep o preimenovanju takoj preklicajo.

Pričakujemo, da bodo v lesno-industrijskem podjetju Bled pojasnili, kaj jih je pripeljalo do tega koraka, ki ga nekateri že ocenjujejo kot poskus zanikanja pomembnosti osvobodilne vojne in revolucije. Po zakonu o tisku ima vsakdo pravico odgovoriti na članek, o katerem meni, da kak njegov ukrep kdo nepravilno razlaga. Pričakujemo, da bodo tudi zdaj izkoristili zakonito pravico.

M. P.

BORCEM 14. DIVIZIJE

Vabimo vse borce enot, ki so bile v sestavi 14. divizije, da se udeležijo našega 9. tradicionalnega srečanja, ki bo v soboto, 5. februarja, ob 19. uri v Ljubljani, Dom JLA Trg OF 13.

Informacije in prijave do 2. februarja na ZZZB Ljubljana-Center, Komenskega 7 ali na tel. 316-081.

Na svidenje!

ODBOR
14. UDARNE DIVIZIJE

DELO

ČASOPISNO IN GRAFIČNO
PODIJETJE
Ljubljana, Titova—Likozarjeva—
Tomašičeva
BLASNIKOVA TISKARNA
TISKARNA »DELO«

- Tiska časopise, revije, knjige, publikacije, razglednice, prospekte in reklamne tiskovine
- Izdeluje enobarvne in večbarvne klišee v najmodernejši tehniki
- V sklopu podjetja je specializirani obrat za večbarvni tisk, lakirnico in plastificirnico
- Izdaja osrednji slovenski dnevnik »DELO«
- zabavni tednik »TEDENSKA TRIBUNA«
- ilustrirano revijo »TOVARIS«
- štirinajstdnevnik »NASI RAZGLEDI«
- revijo »AVTO«
- revijo »STOP«
- zabavni tednik »ZVITOREPEC«

IN SPET NOVA PRILOŽNOST ZA
UGODEN NAKUP, TOKRAT ZA GOSPODINJE
OD 31. 1. DO 5. 2. 1972

GOSPODINJSKI TEDEN

pri

nama

LJUBLJANA

v poslovnih enotah: VELEBLAGOVNICA PRI POŠTI, Ljubljana — BLAGOVNICA S STANOVANJSKO OPREMO, Ljubljana — BLAGOVNICA NAMA, Kočevje — BLAGOVNICA NAMA, Škofja Loka — VELEBLAGOVNICA NAMA, Velenje.

10% POPUST

za nakup z gotovino in tudi na potrošniški kredit: posteljnine (metraža in konfekcija); zaves, dekorativnega in pohištvenega blaga; preprog in oblog za tla; prtov, serviet, kuhinjskih brišalk in podobno.

10% POPUST

za nakup frotirk »Svilanit«.

10% POPUST

za nakup hladilnikov »GORENJE«.

10% POPUST

za nakup kuhinjskega pohištva: Marles, Gaber, Gorenje, S. Geli in še

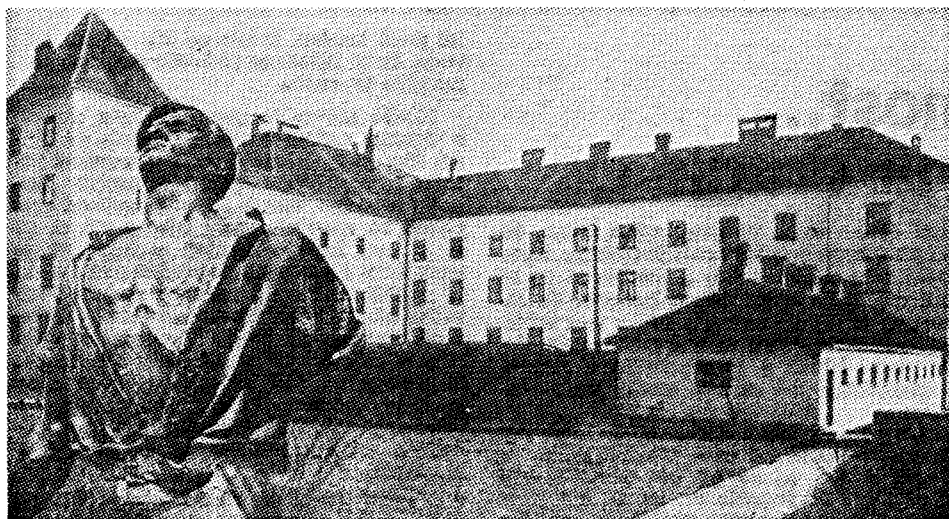
REKLAMNA PRODAJA

IZDELKOV SLOVITE ANGLEŠKE KONZERVNE
INDUSTRIJE HEINZ

v samopostrežnih oddelkih NAME v Ljubljani, Škofji Loki, Kočevju in Velenju.

818

3. februarja 1972

Prenovljeni muzej talcev v Begunjah na Gorenjskem

Nedavno so v Begunjah na Gorenjskem odprli prenovljeni Muzej talcev, enkratni spomenik narodnoosvobodilnemu boju na Slovenskem, ki ga je že do slej obiskalo več kot petintrideset tisoč obiskovalcev letno.

Na otvoritveni slovesnosti je po uvodnih besedah domačina in narodnega heroja Antona Dežmana — Tončka ter nastopu pevcev komornega zbora ra Antona Tomaža Linhartar iz Radovljice je o zgodovini in pomenu muzeja spregovorila ravnateljica radovljiških muzejev prof. Maruša Avguštinova. Med drugim je navzoče seznanila s preteklostjo tega muzeja, ki je bil ustanovljen pod okriljem nekdanjega radovlji-

škega okraja. Z ukinitvijo okraja se je gradivo za to zbirko preneslo v kranjski muzej revolucije, ki je bil ob dvajseti obletnici vstaje preimenovan v Pokrajinski muzej za Gorenjsko. Idejni pobudnik za ureditev spominskega muzeja talcev v Begunjah je bil pokojni Slavko Mulej, ki je bil tudi sam jetnik v begunjskih zaporih.

Muzej talcev v Begunjah, ki je bil odprt leta 1960, je kmalu postal eden najbolj obiskanih muzejev na Slovenskem in zaradi svojih posebnosti znan daleč zunaj naših meja. Poleg tisočev domačih obiskovalcev prihaja v ta muzej tudi veliko tujcev iz zahodne in vzhodne Evrope, največ Holandcev, Francozov, Angležev, Italijanov in tudi Nemcev.

Od otvoritve pa do današnjih dni je ostal ta znameniti muzej popolnoma nespremenjen in je že začel kazati očitne znake staranja in postopnega propadanja. To je bil vzrok, da so se muzejski strokovnjaki lotili načrtnega, sodobnega in trajnejšega prenavljanja — tako notranjosti muzeja kot tudi njegovih bogatih zbirk. K uresničenju te zahtevne preureditve je z izbiro strokovnih sodelavcev in delno tudi z denarno pomočjo bistveno pripomogel Muzej revolucije iz Ljubljane, pod katerim patronatom je tudi Muzej talcev v Begunjah.

Vsebinsko je zbirko uredila in izpopolnila višja kustodinja Gorenjskega muzeja v Kranju prof. Mira Mihevcova, likovno pa član Društva likovnih umetnikov Lojze Gostiša, ki sta v to akcijo vložila veliko napora. Pri postavljanju in preurejanju ju je vodila predvsem misel, dati pravo mesto najdragocenejšim eksponatom, ki jih hrani muzej — izvirnim zapisom jetnikov na stenah celic. S sten so odstranjeni vsi drugi razstavljeni predmeti, zapisi pa so zaščiteni s steklom. Drugi predmeti po celicah so zdaj razporejeni tematsko: okupacija, prve aretacije in selitve, begunjski jetniki, talci, požigi, taborišča in osvoboditev. Vse teme so seveda prikazane posamezno, v celoti pa dajejo obiskovalcem nazorno predstavo o nečloveškem trpljenju naših ljudi med nacistično okupacijo.

Izvirna je zlasti zamisel Lojzeta Gostiše, da je razstava ozvočena. Glasbeni kolaž, katerega osnova so zapisi iz celic, presunljivo izpovedi in kriki jetnikov, monotono tikkanje brezkončnega časa je uspešno delo glasbenika Darijana Božiča ter slovenskih dramskih umetnikov Majde Potokarjeve, Mojce Ribičeve, Janeza Albrehta, Rudija Kosmaja in Kristijana Mucka. Ozvočenje je tehnično pripravil Smiljan Ogorevc, kar bo še posebno pripomoglo k neposrednejšemu doživljanju obiskovalcev in dožemanju gradiva.

Veliko zavzetost in odgovornost za zahtevno izvajanje obnovitvenih del sta pokazala Branko Repič in Marjan Karner — s sodelavci — ki sta imela med vojno tudi sama v teh zaporih svoje starše.

Sredstva, ki so jih dodelile republiške in občinske kulturne skupnosti, bi bila preskromna za uresničitev te uspele preureditve, da nista akcijo z vsem razumevanjem podprli tudi skupščina občine Radovljica in občinski odbor ZZZ NOV Radovljica.

Muzej talcev v Begunjah bo v prihodnje zagotovo privabljal še več obiskovalcev iz domovine in tujine, saj je po svojem pomenu edinstven ne le v Jugoslaviji, marveč tudi v svetu — posebno po preureditvi. JOŠT ROLC

PARTIZANSKA LJUDSKA PESEM

Domobranci na Križni gori

Vuk Rupnik s svojo četo prišel je na Križno goro. »Za dom in vero sveto!« domobrantsko geslo je bilo.

Podnevi so jarke kopali in gradili okope, ob večerih pa zbijali neslane šale na račun partizanske morale. Vsako jutro jih poklical je zvon v romarsko cerkev k maši in obhajilu... vsako jutro jim prelepo je pridigal njihov vojni kurat...

Domobranci pa dan na dan so v patrolje hodili, čakali v zasedah, da partizan prinese jim glavo pod strel — vsako jutro v ta namen so molili... Pa so se hudo prevarili! Niso slutili, da je križnogorski zvon vseh bližnjih partizanov patron, ki jih glasno je obveščal že ves vojni čas...

Prevažali vse so grmiče, pretipali vsako ped, z daljnogledi pregledali griče, pa ni se pokazala nobena sled.

Bili so dolgo v zasedi — zaman, pred očmi pa utvara iz blodenj in sanj: z glavnega oltarja Kristus stopil je s križa: »Tudi jaz sem komunist! Zmaga pravice se bliža!« Tedaj pa »na juriš« vikne nekdo in mitraljez zaropoe, bogu na oltarju odstrela roko, materi božji žalostno tice, angelom zlatim pa perutnice...

Bežali domobranci so s Križne gore, zločina niso utegnili skriti in na vse strani kot cucki politii, na vse strani sveta se razbeže... MAGDA STRAZISAR

Križna gora na Notranjskem s svojim razgledom je imela med zadnjo vojno pomembno vlogo. Zanimiva je bila za partizane kakor tudi za sovražnike. Ni čudno torej, da se je aprila 1945, ko se je vojna že bližala svojemu koncu, tu nastanil s svojim domobrantskim pajdaš sam Vuk Rupnik, sin zloglasnega slovenskega kvislinga Leona Rupnika. Domobranci so bili v svojem srdcu, ko jim je vse šlo po zlu, še bolj žejni krvi, toda partizane je opozarjal na nevarnost križnogorski zvon...

Osvobodilni boj narodov Jugoslavije kot vseljudska vojna in socialna revolucija

Skupnost institucij za novejšo zgodovino narodov in narodnosti Jugoslavije je v dneh 26., 27. in 28. januarja letos priredila v sodelovanju z ljubljanskim inštitutom za zgodovino delavskega gibanja znanstveno posvetovanje jugoslovanskih zgodovinarjev na temo »Osvobodilni boj narodov Jugoslavije kot vseljudska vojna in socialistična revolucija«.

Na posvetovanju je bilo prebrano devetintrideset referatov, od slovenskih referentov pa so sodelovali: France Škeri (Osvobodilna fronta in socialna preobrazba slovenskega naroda 1941—1943), Tone Ferenc (Osvobodilni boj slovenskega naroda in okupator), Zdravko Klanjšček (O strategiji in taktiki NOV in PO Slovenije), Viktor Smolej (Narodnoosvobodilni boj in slovenska kulturna tradicija) in Marica Čepc (Ljubljana kot primer vseljudskega odpora — nekaj posebnih oblik narodnoosvobodilnega boja v Ljubljani).

Tridnevno znanstveno posvetovanje jugoslovanskih zgodovinarjev »Osvobodilni boj narodov Jugoslavije kot vseljudska vojna in socialistična revolucija«, prirejeno v počastitev tridesete obletnice vstaje jugoslovanskih narodov, pomeni tako s svojimi referati kot tudi s presenetljivo živahno razpravo dobrodošel in znanstveno utemeljen prispevek k predstavitvi naše najnovejše zgodovine.

Potujoča knjigarna Partizanske knjige

četrtek, 3. februarja 1972: Semič
petek, 4. februarja 1972: Gradac
sobota, 5. februarja 1972: Radovica

NOVA KNJIGA ZAVODA BOREC

Branko Bucalo: Ku - Klux - Klan

Knjiga Branka Bucala »Ku-Klux-Klan znova na pohodu« je vsekakor zanimiva in privlačna iz več razlogov. Na prvem mestu je nedvomno njena dragocenost in avtentičnost v izredno bogatem dokumentarnem gradivu, ki ga je avtor uporabljal zlasti, ko je obdeloval poglavja o zgodovini, nastanku in delovanju te rasistične organizacije, ki še danes predstavlja velik maček v sodobnem življenju ZDA.

Verjetno je na svetu malo organizacij, ki bi bile v nekem smislu danes tako anahronistične, hkrati pa tudi tako nevarne, kot so prav ameriški »beli možje v belih in drugačnih haljah s kapucami«, ki kot nekakšne srednjeveške pošasti strašijo in morijo še danes, zlasti v južnih državah ZDA. Pripadniki Klana so bili tako nekoč kot zdaj v nekem smislu primitivni, nestrna organizacija, ki je s svojimi pogromi, zločini, linčaji in kastriranjimi črnece ves čas svojega obstoja počenjala nekaznovano številne zločine. Na vesti nima samo nekaj tisoč pobitih ameriških črncev, temveč je brezobzirna in nasilna tudi do tistih belih Američanov, ki se globoko zavedajo, da pomeni rasna segregacija do lastnih državljanov črncev danes morda največjo sramoto za Ameriko, zlasti za tisti njen del, ki temelji na najbolj demokratskih in humanih tradicijah Združenih držav Amerike.

Bucalo nam o dejanjih in nehanjih Ku-Klux-Klana tako v zgodovinskem prerezu kot tudi v sodobnosti piše zelo prepričljivo in tudi publicistično spretno, tako da njegovo delo še zdaleč ni samo zgodovina in podoba tega, tipično ameriškega rasističnega gibanja, temveč nam z živimi, tudi nedav-

TEŽKO RAZUMLJIVO

Na enaindvajseti seji predsedstva ZKJ je Rato Dugonjić takole ošvrknil izrazoslovje dokumentov o drugem razdobju ustavnih sprememb:

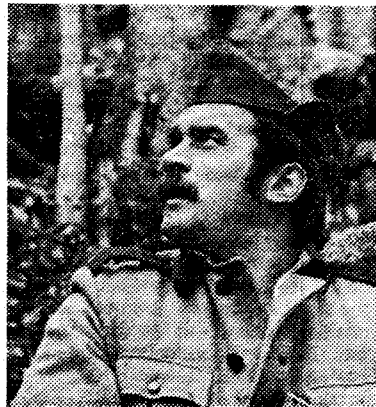
Kadar berem Marxa in Engelsa, mi je vse jasno, ko pa sem prebiral dokumente o drugem razdobju ustavnih sprememb, sem se po trikrat vračal k istemu stavku — da bi razumel, kaj so želeli z njim povedati!«

»Težko je v vsaki delovni skupini imeti po enega Marxa in Engelsa, Rato!« je pripomnil Mijalko Todorović.

JAKAC V SOMBORU

V Somboru so pred kratkim odprli novo Galerijo kulturno-prosvetnega centra. Kot prvega razstavljalca so povabili Božidarja Jakca, ki se je somborskim ljubiteljem umetnosti predstavil s petintridesetimi risbami, nekaj grafikami in olji. Ob tej priložnosti so izdali razstavljeni katalog z uvodnimi besedami Melite Stele-Možina, v katerem je avtorica spregovorila predvsem o razstavljenih delih, pa v kratkem o življenju avtorja le-teh in izbrano o bibliografiji dosedanjih Jakčevih razstav.

NA PRVEM MESTU

Komisija, ki ocenjuje filmsko proizvodnjo na Hrvaškem, je za leto 1971 prisodila največ točk filmu Tončija Vrdoljaka »V gori raste zelen bor«. Na fotografiji: nosilec glavne vloge Boris Dvornik.

nimi primeri divjanja te organizacije dovolj zgovorno priča, da Ku-Klux-Klan v Ameriki še zdavnaj ni več nekaj mrtvega ali preživelega, temveč nelehna nevarnost za razvoj in pot ameriške demokracije naprej. Še več, v prikazovanju povezovanja Klana z odkritimi nacističnimi in drugimi podobnimi organizacijami v Ameriki nam samo potrjuje reakcionarnost, agresivnost in nevarnost te organizacije, zoper katero je včasih tudi ameriška demokracija s svojimi institucijami, kot so to ustava, vrhovno sodišče in sploh zvezne ustanove — skoraj brez moči. Napredna Amerika se vsekakor zaveda vseh težav, ki jih ima s Klanom, vendar se zdi, da je proti njemu še vse premalo odločna in agresivna, saj prav agresivnost delovanja Ku-Klux-Klana opozarja, da so potrebni najostrejši ukrepi proti tej, za drugo polovico dvajsetega stoletja vsekakor najreakcionarnejši, anahronistični in srednjeveško primitivistični organizaciji.

»Ku-Klux-Klan znova na pohodu« je torej knjiga, ki bo vsekakor prispevala marsikaj k razjasnitvi zapletenih družbenih, rasnih in ekonomskih razmer v sodobni Ameriki, hkrati pa je tudi svarilo, da reakcionarne, fašistične in temne sile v Ameriki vsekakor ne mirujejo in temeljito izkoriščajo primitivizem, neznanje, zaostalost in nagone številnih »vzvišenih belcev«, zlasti na jugu Amerike, kar vsekakor pomeni stalno in nenehno nevarnost za ameriški napredek in njegovo demokracijo.

Knjigo Branka Bucala »Ku-Klux-Klan znova na pohodu« je izdal zavod Borec, prevedel jo je Herbert Savodnik. DUŠAN ŽELJEZNOV

NOV ITALIJANSKI RAKETNI ČOLN

Neka genovska ladjedelnica gradi prototip novega raketnega čolna, ki je izboljšana izpeljanka italijanskega raketnega čolna tipa »Freccia«.

Prototip ima jekleno konstrukcijo, vrhovi del pa je iz aluminija. Čoln odriva 500 ton vode, dolg je 61 in širok 9 metrov. Pogonjajo ga štirje dizelski motorji, vsak ima po 4.500 KM. Njegova največja hitrost je približno 65 km na uro, medtem ko pri hitrosti 30 km na uro lahko opravi skoraj 7.000 kilometrov dolgo vožnjo. Njegova posadka šteje 54 mož.

Novi raketni čoln bo oborožen z dvema avtomatskima topovoma kal. 76 mm, s katerima bo moč obstreljevati cilje tako v zraku kot na površini, in s četvernim lanserjem za rakete »ladja-zrak« tipa sea indigo in za rakete »ladja-ladja« tipa sea killer. Prvih raket bo na čolnu osem, drugih pa

zanimivosti

Šestnajst. En top bo na krmi, drugi pa na premcu. Toda namesto topa na krmi lahko tja postavijo dvocevni protiletalski top oerlikon kal. 90 mm ali štiricevni protipodmornški raketomet bofors kal. 375 milimetrov. V vsakem primeru ima raketni čoln s tako majhno tonažo sorazmerno močno oborožitev.

RAZVOJ NAŠE TRGOVSKE MORNARICE

Svetovni pomorski promet je leta 1913 znašal 260.000.000 ton, leta 1969 pa kar 2.100.000.000 ton. Pričakujejo, da se bo ta promet do leta 1975 dvignil na 4 milijarde, leta 2000 pa na 10 milijard ton.

Jugoslovanski brodarji so leta 1969 prepeljali 10.203.000 ton tovarov in 3.732.000 potnikov. Ker je v istem letu ves jugoslovanski izvoz in uvoz znašal 21.892.000 ton, pomeni, da so ga prepeljali po morju le 46 odstotkov oziroma za 11,4 odstotka manj kot prejšnjega leta. Vse kaže, da jugoslovanske ladje mnogo raje prevažajo tuje tovore in tako pridobivajo devize.

Do leta 1975 naj bi se jugoslovanska trgovska ladjevje povečalo s sedanjih 213 na 287 ladij (brez obalnih in potniških) oziroma z 2.080.198 BRT na 2.920.235 BRT. Da bi to dosegli, bi potrebovali 700 milijonov dolarjev. Dejansko pa bo na voljo le nekaj 200 milijonov dolarjev. To bo zadostovalo samo za 500.000 BRT, ne pa za 1.700.000 ton novega ladjevja (v tej številki je upoštevana tudi tonaža starih ladij, ki jih bo treba v tem obdobju izločiti iz uporabe).

VOJAŠKI ROK V RAZNIH DRŽAVAH

V Avstriji traja vojaška služba le 9 mesecev. Na Švedskem je nekoliko daljša (10 mesecev), toda obveznik mora v naslednjih petih letih vsako leto priti na osemdnevno vojaško vajo. Na Finskem nosijo fantje vojaško suknjo po 11 mesecev, na Danskem od 12 do 14, na Norveškem od 12 do 15, v Franciji od 12 do 16 in v Turčiji 24 mesecev, medtem ko traja vojaška služba v ZDA od 6 do 24 mesecev.

Se huje je za mlade fante v Grčiji (30 mesecev) in na Portugalskem (od 18 do 48 mesecev).

V vseh deželah varšavskega sporazuma (Sovjetska zveza, Poljska, Vzhodna Nemčija, Češkoslovaška, Madžarska, Bolgarija in Romunija) traja vojaški rok povprečno po dve leti v kopenski vojski in po tri leta v vojnem letalstvu, vojni mornarici ter v raketnih, oklepni in obmejnih enotah.

VABILO NA KOMEMORACIJO

Kot vsako leto tudi letos organizira ZB NOV Škofja Loka skupno z občinskim odborom ZBZB NOV žalno slovesnost v spomin 50 talmem za Kamnitnikom — v sredo, 9. februarja 1972, ob 15.30 uri z Me-stnega trga v Škofji Loki.

Naprošamo člane kolektivov, sindikatov, množičnih organizacij in ustanov, da se žal-ne slovesnosti udeležijo v čim večjem številu.

Vabi odbor ZB NOV Škofja Loka.

obrambna vzgoja in ljudska zaščita

PARTIZANSKA INŽENIRIJA

»Tako podreti most... in zgraditi novega druge«

Prvi pionirski tečaj t. j. tečaj, na katerem so usposabljali kadre za rušenje in graditev raznih objektov, zlasti mostov v NOV in POS, se je začel sredi novembra 1942 v Bosanskem Petrovcu, njegov organizator in tudi glavni predavatelj pa je bil V. Smirnov-Volodja, načelnik tehničnega oddelka vrhovnega štaba. Tečaj je trajal dva tedna. Od kakih 120 udeležencev tečaja so jih približno petdeset vključili v pionirsko četo pri vrhovnem štabu, nekaj so jih poslali v glavni štab narodnoosvobodilne vojske Hrvatske, vse druge pa so razporedili po proletarskih in krajiških brigadah in divizijah.

Prva akcija pionirske čete je bilo evakuiranje raznega materiala iz osvobojenega Jajca, hkrati pa tudi onesposabljanje raznih objektov, ki bi jih lahko uporabljal sovražnik, če bi spet zavzel to mesto. V Jajcu je četa dobila tudi novega borca. To je bil komaj enajstletni Milan Jokić, ki ga je bil vsega premraženega in sestradanega našel politični komisar čete. Fantek je povedal, da so njegovo vas ustaši napadli in mu pobili vse domače. Zivljenje si je rešil po golem naključju. Milan Jokić je sedaj aktivni oficir JLA.

V prvi polovici januarja je skupina borcev pionirske čete kljub pomanjkanju materiala, globokemu snegu in hudemu mrazu vzpostavila stalno telefonsko-telegrafsko zvezo med Bihaćem in drugimi kraji na osvobojenem ozemlju.

Nekaj dni za tem se je začela četrta sovražnikova ofenziva. Naše enote so se morale umakniti iz Bihaća proti jugu, pred tem pa je pionirska četa dobila nalogo porušiti železobetonski most preko Une v Bihaću in leseni most pri Ostrovcu. Pionirji so nalogo uspešno opravili, čeprav so imeli na voljo zelo preprosto orodje in prav malo razstreliva, povrh vsega pa so prav tedaj bombardirala Bihać še sovražnikova letala. Pionirji ob miniranju mostu pri Ostrovcu niso imeli opravka s sovražnikovimi letali v Bihaću, pač pa s tanki, ki so že nevarno približali mostu. Ta pa je zletel v zrak prej, kot pa so tankisti mogli našim pionirjem preprečiti izvedbo njihove naloge.

Na poti v smeri Bihać-Drvar-Glamoč-Livno so pionirji ne samo skrbeli za neposredno zavarovanje vrhovnega štaba, pač pa so tudi nenehno vzpostavljali telefonske zveze med vrhovnim štabom in divizijami oziroma brigadami, popravljali ceste in izvajali, da kolona ne more čeznjo, ker je bil leseni most pri Mokronogu požgan. Toda pionirji so se iz bližnjega gozda oskrbeli z gradbenim materialom in čez reko postavili zasilen most.

Ko so nato naše divizije vdrle v dolino reke Neretve in osvobodile Prozor, je bilo treba takoj usposobiti za promet tudi cesto, ki iz Prozora pelje proti Ščitu. Naše enote so namreč v Prozoru zaplenile večje količine hrane in streliva, ki jih je bilo treba prepeljati na varno, cesto pa so uporabljale tudi tiste naše enote, ki so bile na poti proti Neretvi.

Kmalu zatem so pionirji dobili nalogo, da porušijo mostove čez Neretvo. Čeprav so imeli na voljo malo časa, so minirali železen most ob ustju Rame v Neretvo, železen most pri Ostrovcu in dva železna mosta (cestnega in železniškega) pri Karauli. Cel je ostal le še železniški most pred predorom v Jablanici. Vsi tisti, ki so to vedeli, so sklepali, da bodo naše enote prešle Neretvo čez ta most.

Začela se je usodna, odločilna bitka za ranjence. Faštom niso smeli dopustiti, da se prebijejo v dolino Neretve iz Gornjega Vakufa. S postavljanjem ovir v smeri sovražnikovega pritiska so tudi pionirje veliko prispevali k zmagi naših enot v tej plemeniti bitki za človeka.

Bilo je v prvih dneh marca 1943. V hribih je bil še sneg, v dolini Neretve pa že skoraj prava pomlad. Pionirji so dobili nalogo, ki je ni nihče pričakoval: takoj podreti most poleg jablaniškega železniškega predora. Nihče ni vedel, kaj naj to pomeni. Pa tudi razstreliva jim je primanjkovalo. Imeli so le nekaj zavojev rudarskega dinamita in nekaj kilogramov razstreliva iz letalske bombe, ki so jo bili Banijci razstavili v Ščitu. Toda Volodja je preudarno določil dve najbolj občutljivi točki na mostu, tja so minirji položili razstrelivo in dosegli s tem kar največji učinek.

V dolini Neretve je spet odjeknila močna eksplozija, ki je presekala most na dva različno dolga dela. Daljši del, ki je z enim svojim koncem padel v vodo, je bil podobno nenavadnemu stopnišču, izhajajočem z levega brega reke.

Tako so bili porušeni vsi mostovi prek Neretve.

Šesti marec. Na dolino Neretve se je spustila še ena zahrbtna noč. Nekje na sre-

dini doline se je po eksplozijah bomb, ki so jih odvrli junaški borci iz oddelka Steva Opačića, razpletel boj s četniki, ki so se bili utrdili na levem bregu Neretve. Za Jablanico je to bila najhujša noč v vsej vojni. Zavladala sta ogenj in smrt. Pionirska četa pa je takrat v imenu življenja zbirala gradbeni material za novi most prek Neretve.

Ob zori naslednjega dne se je bitka počasi oddaljevala od reke, pionirji pa so se bližali mostu, ki so ga bili porušili šele pred kratkim. Pohiteli so, da bi bil novi most čimprej zgrajen. Delali so ves dan in še naslednjo noč. Kmalu po polnoči je

Najslabši uspeh – drugo mesto

V pripravah za obrambo dežele, če bi nas kdaj kdo napadel, je velikega pomena strelstvo. Pa ne samo tisto strelstvo, ki spada v obvezno urjenje vojaških oseb, pač pa tudi strelstvo kot množičen šport.

Pri organizaciji strelstva kot športa imajo veliko vlogo strelske družine. Te s svojo strokovnostjo lahko največ prispevajo k združevanju prijetnega s koristnim, točneje rečeno — strelstva kot športa s strelstvom kot pripravami na obrambo.

Pri zbiranju podatkov za prikaz pouka obrambne vzgoje in zaščite na šentviški gimnaziji so nam povedali, da je precej dijakov in dijakinj članov strelske družine, ki deluje pod strokovnim vodstvom oficirjev iz vojašnice v Sentvidu. Povedali so tudi, da je njihova dijakinja Irena Božič prvakinja šole v strelstvu, da je sodelovanje s strelsko družino in sploh z vojsko odlično in podobno. Sploh same pohvale...

Zatorej smo sklenili na uredništvu, da gre eden izmed nas v vojašnico, poišče tiste oficirje, ki vodijo in usmerjajo strelsko družino, nato pa napiše primeren članek.

Tako sem se znašel nekega zimskega dopoldneva v pisarni podpolkovnika Rudija Košmrlja. Pri črni kavi, s katero so mi po stari vsejugoslovanski vojaški tradiciji gostoljubno postregli, sva se začela pogovarjati. Kmalu so prišli še kapetan Alojz Lipnik, poročnik Mile Jurić, nato pa še vojak Trpimir Delić. Zdaj se je začel naš pogovor že sukati predvsem okoli strelske družine, ki me je zanimala.

Povedali so, da se družina imenuje »Proleter« in da ima 320 članov in članic. Seveda je več članov. Članarina je enotna za vojake, dijakke in učence osemletke. Zanimivo je, da je v družini tudi precej vojakov, podoficirjev in oficirjev. Povsem razumljivo je, da je poveljstvo nad tem navdušeno, saj so člani strelske družine pri rednih vajah v okviru urjenja nadpovprečni strelci. Tudi dijaki in dijakinje, člani strelske družine, pri streljanju v okviru pouka o obrambi in zaščiti dosegajo nadpovprečne uspehe. Za oboje, tako dijakke kot vojake pomeni delovanje v strelski družini dodatni pouk na prostovoljni podlagi, kdor pa se več uči, doseže tudi boljši uspeh.

Zato vojska tudi uradno podpira strelstvo. Za to ima velike možnosti, saj je marsikaj, kar zanjo ni več uporabno, za strelsko družino še dobro. V delavnicah se da marsikaj narediti, ker je to del po-

bil most končan. S tem so bila odprta tudi vrata, skozi katera so se lahko umaknili naši ranjenci in enota.

Konec marca je pionirska četa skupno z drugimi našimi enotami prispela do Drine, kjer jo je čakala že nova odgovorna naloga: 2. proletarski diviziji omogočiti prehod čez Drino. Potem ko so proletarce prepeljali na nasprotni breg reke s splavi, so se pionirji lotili še gradnje mostu prek te lepe, toda divje reke. Namesto stebrov, ki bi morali stati sredi reke, so uporabili navadne hlode, ki so plavali na površju reke, vendar so jih na bregova pritrdili z jeklenimi vrvmi, da jih ne bi odnesla voda. Po 36 urah silno napornega dela je bil most »izročen prometu«. Čezenj so šle mnoge kolone, pa celo havvice artiljerijskega divizion vrhovnega štaba, ki so jih poprej razstavili.

Nemški izvidniki, ki so most opazovali iz zraka, so ga označili kot »most posebne partizanske konstrukcije«.

uka in je moč tako opravičiti materialne stroške. Nadalje so oficirji in podoficirji s svojo poklicno usposobljenostjo, v kateri je strelstvo pomemben del, lahko v okviru strelske družine zelo koristni.

Pomembno je tudi to, da v vojski služijo fantje iz vseh krajev Jugoslavije. Če se v vojski navdušujejo za strelstvo, postanejo potem, ko odslužijo svojo dobo, v domačem kraju organizatorji novih strelskih družin.

Lipnik, Delić in Jurić so vedno povedali o delovanju strelske družine, o njeni organizaciji in o raznih tekmovanjih, na katerih so pobrali na kupe pokalov, plaket in diplom. Tako da so ponekod že začeli govoriti, češ z vami se ne moremo meriti. Vsi trije imajo tudi sodniške izpite. Jurić je bil že dvakrat prvak ljubljanske armade.

Drugače pa je družina razdeljena na sekcije. Te delujejo po vojaških enotah, po šolah in internatih.

Vadijo se v streljanju z zračnimi, malokaliberskimi, stariimi vojaškimi puškami in novimi polavtomatskimi, brzostrelkami in pištolami. Za začetek je povsem razumljivo, da je zračna puška glavna. Tudi v vojašnici imajo kar dve strelišči za zračno puško, na vsakem je prostora za 20 strelcev. Ko začetniki dobe nekaj prakse, na posebnih tekmovanjih izberejo najboljše, ki se potem začnejo uriti na zahtevnejšem orožju.

Velikega pomena je tudi sodelovanje z drugimi organizacijami, kjer »Proleter« nastopa kot pobudnik raznih akcij. Naštevati so mi take akcije. Tako so sodelovali na srečanju na Rašici, ki ga je organiziralo Planinsko društvo Rašica. Pri tekmovanju so bili trikrat prvi. Nadalje na proslavi dneva mladosti v Šiški, kjer so odnesli prehodni pokal in zračno puško za nagrado. Bili so tudi v litostrojki poklicni šoli in na srečanju s člani Zveze rezervnih vojaških starešin. V okviru Zveze imajo načrt o posebni strelski družini, kar bodo bržkone naredili ob pomoči »Proleter«. Največje pa je bilo tekmovanje ekipe vseh krajevnih skupnosti v občini Ljubljana Šiška, ki jih je kar 57.

Vsi ti podatki kažejo, da bi v sredstvih javnega obveščanja o tako uspešni in delavni organizaciji morali več pisati. Toda spet pride do pojava, ki ga poznamo marsikje. Namreč, da najbolj pridni navadno niti ne utegnejo niti jim ni do tega, da bi se hvalili s svojimi uspehi. MILE PAVLIN

ČE BI VSI VOJAKI TEGA SVETA STRELJALI S FIZOLOM, BI IMELI RAJ NA ZEMLJI!

Kuhan fižol je izredno praktičen za hitro pripravo raznih predjed, fižolovih juh, enolončnic, prilog in solat. Da osvežimo vašo kuharsko fantazijo navajamo nekaj primerov uporabnosti belega in rjavega fižola — kuhanega.

KOT HLADNE PREDJEDI — tunina s fižolom (beli), sardine s fižolom (rjavi)

JUHE — krem juhe, domače juhe s celim fižolom, fižolova juha s slanino (rjavi), pretlačena fižolova juha (beli)

RAZNE ENOLONČNICE — srbski pasulj (beli), minestra (testenine in fižol rjavi)

PRIOLOGE — belokranjski »matevž« (krompir in fižol), fižolov pire ali kaša, fižolovi štruklji, fižol z ocvirki z zeljem ali repico

SOLATE — fižol z bučnim oljem mešane solate s svežim zeljem, radičem ali zeleno solato.

V nedeljo, 30. januarja, je združenje borcev NOV Javornik — Koroška Bela priredilo na Pristavi nad Jesenicami kurirski smuk — v spomin petim kurirjem, ki so padli 21. januarja 1945. Letošnjega smuka, že štirinajstega, se je udeležilo okrog 300 tekmovalcev. Med njimi so bili pionirji, mladinci, pripadniki partizanskih enot, člani ZZB NOV in šolska mladina. Odlično pripravljene prireditve ni mogla pokvariti niti gosta megla, ki se je ves dan vlekla prek zasneženih pobočij. Ob koncu so razglasili rezultate in podelili nagrade. Stevilna praktična darila je prispevala Partizanska knjiga iz Ljubljane, ki je letos prevzela pokroviteljstvo nad tekmovanjem. Tudi tovarna Elan je obdarila najboljše. Prireditelji upajo, da bo prihodnje leto udeležba še večja.

Na sliki: Med pripadniki partizanskih enot je prvo mesto zasedla ekipa ter za to dobila prehodni pokal. — Foto in tekst Marjan Garbajs.

Živahna dejavnost odbora 2. prekomorske brigade

Minulo soboto je bila v Kopru seja odbora 2. prekomorske brigade, ki deluje pri občinskem odboru ZZB NOV. Poleg članov odbora so se je udeležili tudi nekateri drugi nekdanji borci omenjene brigade, ki živijo na obalnem območju. Sejo je vodil Srečko Vilhar — predsednik odbora.

Obpravnavali so poročilo o opravljenem delu v preteklem letu ter se dogovorili za program dela odbora za letošnje leto. Iz sprejetega programa dela odbora za leto 1972 povzemamo nekaj misli:

Odbor 2. prekomorske brigade bo še tesneje sodeloval z komitejem obalne konference zveze mladine in s vsemi ostalimi dejavniki, pri katerih je razvijanje revolucionarnih tradicij sestavni del njihovega splošnega programa. Skupno z komitejem obalne konference zveze mladine, štabom splošnega programa. Skupno s komitejem zvezo bodo v letu 1972 neposredno in aktivno sodelovali v organizaciji partizanskega pohoda mladinske brigade z obalnega območja, ki bo sestavni del osrednje slovenske proslave ob 30-letnici ustanovitve prvih slovenskih brigad. Kakor je znano, bo letos meseca julija v neposredni bližini Ljubljane — mesta heroja — veliko zborovanje, posvečeno omenjeni obletnici in razvijanju revolucionarnih tradicij NOB. Na zborovanju bodo sodelovali vsi nekdanji borci NOV in POS, nadalje prekomorskih brigad in drugih prekomorskih enot, ki so bile formirane zunaj naše domovine (1. in 2. jugoslovanska brigada formirani v SZ; 1. slovenski bataljon »Primorje« formiran v Grčiji v sestavi enot ELAS; 1. slovenska četa formirana v NOV Albanije; slovenski bataljon, formiran v južni Franciji, itd.). Prav tako se bodo zborovanja udeležili nekdanji borci gari-baldinskih brigad, ki so bili v sestavi NOV in POS ter prekomorskih brigad. Na zborovanju bodo sodelovali tudi borci, naši sonarodnjaki, ki so se v II. svetovni vojni (pod silo razmer) borili v vrstah zavezniške vojske (»Slovenske čete« v sklopu 7. ameriške armade itd.). Zveza mladine Slovenije bo organizirala mladinske partizanske brigade po domicilnih občinah, ki bodo odšle na pohode po partizanskih poteh in nato prišle na slavnostni prostor. Za realizacijo tega tako pomembnega programa bodo odbori domicilnih partizanskih enot nudili vsestransko pomoč.

Odbor 2. prekomorske brigade si je za dal nalogo, da bo poskrbel, da se nekdanji borci omenjene brigade v čim večjem številu udeležijo zborovanja.

Na sobotnem sestanku so se člani odbora 2. prekomorske brigade domenili, da bodo tesno sodelovali in pomagali drugim brigadnim odborom prekomorskih brigad, ki imajo letos v svojih programih zahtevnejše prireditve in akcije. Tako bodo pomagali pri realizaciji programa, ki si ga je zadal odbor 3. prekomorske brigade v Ilirski Bistrici, namreč v parku »3. prekomorske brigade« (na kraju kjer je bilo veliko zborovanje prekomorskih brigad in drugih prekomorskih enot 4. julija 1965) v Ilir-

ski Bistrici bodo postavili omenjeni brigadi spomnsko obeležje. Ob tej priložnosti bodo organizirali srečanje borcev 3. prekomorske brigade, ki ima domicil v Ilirski Bistrici.

Prav tako bodo pomagali pri realizaciji programa odbora letalcev — prekomorcev, ki deluje pri obč. odboru ZZB NOV v Piranu. Letos namreč obhajajo letalci 30. obletnico dneva letalstva JLA — v spomin na 23. maj 1942, ko je pilot Franjo Kluz vzletel iz letališča Zalužani pri Banjaluki, ki je bilo v sovražnikovih rokah. Na letalu Potez se je spustil po dogovoru na majhno zasilno letališče Urije pri Prijedorju, ki je spadalo pod osvobojeno ozemlje. Po kapitulaciji Italije je Franjo Kluz z letalci iz vseh partizanskih enot prispel v južno Italijo, od tam pa v Afriko, kjer so ustanovili 251. in 252. letalski eskadron, ki je pozneje tvoril 1. letalski polk JA. V prekomorskih letalskih enotah je bilo nad 2200 borcev — večinoma iz Primorske in Istre — ki so se julija in avgusta 1943 v zavezniških taboriščih opredelili za NOVJ in za novo Jugoslavijo. Piloti pa so bili večinoma oficirji in podoficirji, ki so bili šolani v prejšnji jugoslovanski vojski; nekaj se jih je izšolalo v italijanski vojski in na posebnih tečajih pri zaveznikih. Srečanje nekdanjih letalcev nameravajo prirediti na enem od vojaških letališč v Sloveniji ali pa v Istri.

Odbor 2. prekomorske brigade bo vzpostavil posebno sodelovanje z odborom partizanskih pomorščakov v Piranu. Letos praznujejo 30-letnico Dneva mornarice in pomorstva, v spomin na 10. september 1942, ko so v Podgori v Dalmaciji ustanovili partizansko pomorsko enoto. Proslavo bodo obogatili z izidom knjige »Slovenski pomorščaki v NOB na Jadranu« (delovni naslov), ki jo piše kontraadmiral Janez Tomšič. Izšla bo v Knjižnici NOV in POS.

Na sestanku so podprli idejo, naj bi ena od obalnih občin vzpostavila tesnejše stike z občino otoka Visa, saj je za večino borcev prekomorskih brigad in drugih prekomorskih enot pomemben otok Vis prvi stik z domovino, večino naših borcev je borbena pot vodila prek tega otoka.

Na koncu sestanka je član osrednjega odbora prekomorskih brigad seznanil člane odbora 2. prekomorske brigade z akcijo, v zvezi reševanja vprašanja posebne delovne dobe, tj. z zahtevo o dopolnitvi zveznega zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju oziroma reševanjem vprašanj nekaterih skupin naših borcev, ki so se borili pred vstopom v NOVJ v partizanskih enotah drugih držav, oziroma so bili pred vstopom v partizane v zavezniški vojski. Člani odbora 2. prekomorske brigade so izrazili zadovoljstvo, da je tudi republiški odbor ZZB NOV Slovenije na svoji seji dne 15. decembra 1971 podprl upravičene zahteve prizadetih borcev ter imenoval devetčlansko komisijo, ki naj se loti tudi reševanja drugih vprašanj nekdanjih borcev v naši republiki.

ALBERT KLUN

Na Svinji

PO PRIPOVEDOVANJU IVANA JURAČA-BRANKA PIŠE ANTON IKOVIC

Sele okrog osme ure zvečer se zasliši brnenje traktorja. Svetloba reflektorja je lepo nakazovala smer in oddaljenost. Razdalja se manjša. Srce nam nemirno utripa, živci so skrajno napeti — nič več nas ne zebe. Že je pripeljal iza ovinka prvi, nato pa še drugi. Še deset metrov še pet — potem pa je dolg rafal iz našega mitraljeza pretrgal mučno napetost. Traktor je obstal. Šofer in oba policista sta bila ubita. Zaropotalo je tudi po drugem. Ta hip zagledam v svitu reflektorja na prvi prikolic okrog dvajset policistov, ki so se vračali s patrulje. Bil sem presenečen. Toda brzostrelke so začele kositi policiste na prikolic. Začela se je srdita borba. Tedaj je Aleks s Podpece vrgel na prikolico angleško ročno bombo, ki je dobro opravila. Policisti so se kotallili iz prikolice kakor snopi. Vendar jih je nekaj pravočasno poskakalo za traktor in začeli so odgovarjati s takim ognjem, da se jim nismo mogli približati. Ker je začelo primanjkovati municije in da ne bi imeli nepotrebnih žrtev, smo se umaknili, saj smo vedeli, da bodo Nemci kmalu dobili pomoč. Nismo bili še daleč v hribu, ko so se ponovno čuli rafali. Prispela je pomoč — toda vzroka streljanja si nisem mogel razjasniti. Morda so se policisti sami spopadli, misleč, da so partizani. Ali pa so streljali iz strahu.

Nekje daleč v zvoniku je počasi udarilo kladivo. Udarci so zapluli skozi ozračje v noč in se lovili med hribi. Ko smo prispeli v četo, smo ponovno zabeležili v dnevnik novo akcijo: Uničena 2 oklopna traktorja, ubitih 15 sovražnikov, 8 ranjenih.

LIKVIDIRALI SMO POSTOJANKO

Ni bilo več snega, južni veter je naglo talil njegove zadnje ostanke v senčnatih grapah in globelih prostrane Svinje. Bili so topli dnevi in teloh je že cvetel. Niže v dolini ob robovih gozdov pa so se pojavili zvončki. Vendar nismo počivali, saj skoraj ni bilo dneva, da se ne bi spopadli s sovražnikom. Nekega dne je Rudi, komandir druge čete, nekje blizu Preslinga s svojimi borci podrl okrog trideset drogov daljnovođa. Seveda se je dvesto policistov s postojanke Steiner Hütte takoj pognalo na lov. Tega dne me je komandant Mirko poslal v patrolo v Ožbolt. Vzel sem petnajst borcev in krenili smo na pot. Ko smo se v Ožboltu približali neki kmetiji in naročili večerjo, sem med domačimi, ki sem jih poznal opazil tujca, ki ni bil iz te hiše. Vprašal sem ga, od kod je. S strahom mi je povedal, da je delavec iz policijske postojanke pod vrhom Svinje. Takoj sem ga začel zasliševati. Ker sem bil v nemški uniformi, je mislil, da sem nemški vojak, in na vprašanje, koliko je v postojanki policije, mi je dejal: dvesto mož, petnajst francoskih ujetnikov za delo in dve kuharici. Dalje je povedal, da so šli vsi policisti loviti »bandite«, ki so nekje porezali drogeve. Nudila se mi je izredna prilika, katero smo nestrno pričakovali, od kar je postojanka obstajala. Med borci sem izbral mitraljeza Maksa in Naceta Zdovca — kurirja bataljona, druge pa sem poslal s hrano v četo. S seboj sem vzel tudi tega delavca. Pri kmetu sem vzel steklenico bencina, in odšli smo v noč.

Bilo je megleno, da se je videlo le nekaj metrov daleč. Šli smo kar po sredi kamionske ceste, ki je držala v postojanko. Ura je nekje v dolini udarila tri. Monotoni kovinasti zvok je splaval skozi tiho noč in nekje v daljavi zamrl. V dolini je bilo tu in tam videti luči. Delavec me je neprestano spraševal, kaj bomo naredili s postojanko. Ko pa sem mu ostreje povedal, naj bo tiho, se je umaknil le včasih se je boječe ozrl name, ki sem šel tik za njim.

Po dveh urah hoje, smo se približali postojanki. Obstali smo za nekaj minut, da sem naročil vse potrebno. Delavca sem pustil deset metrov pred sabo in mu strogo naročil: če ga kdo ustavi, naj se oglasi in pove, kdo je. Vedel sem, da ga policisti poznajo in da prvi moment ne bodo streljali, kajti tudi na delavca se nisem zanesel, da so res vsi policisti šli za partizani in da niti straže ne bi pustili.

Bližali smo se dvema velikima bunkerjema, ki sta bila kakih sto metrov pred postojanko. Prsti so se čedalje bolj oklepali brzostrelke, posebno ko sem prišel tako blizu, da sem videl luknje, od koder so vedno molele cevi nemških sarcev. Delavec je bil medtem že med bunkerjema. Videl sem, da jih v bunkerju ni. Počasi smo se pomikali dalje. Računal sem, da bo straža vsaj pred postojanko in napeto poslušal, kdaj bo mučno tišino pretresel znani »Halt«! Toda bilo je vse tiho. Partizanski mitraljez je zamenjal nemško stražarsko mesto v sami postojanki, ki je bila dobro utrjena z mrežasto ograjo in bunkerji. Prišli smo pred vrata. Tudi tu je bila potrebna previdnost, kajti kuhinja je bila razsvet-

ljena. Delavcu sem naročil, naj odpre vrata, jaz pa sem vstopil tik za njegovim hrbtom. V kuhinji je nastalo presenečenje, ker so dobili tako zgoden obisk nepričakovane gosta. Poleg ženske tridesetih let je bilo tu še pet francoskih ujetnikov. Treba je bilo opraviti hitro. Na hrano, ki bi je bilo za nekaj tednov dovolj za celo brigado, nismo smeli misliti. Iskali smo orožje in municijo, a nismo našli ničesar.

Z Maksom sva pohitela. Kuharici sem naročil, naj umakne svoje stvari, nato sva stekla po stopnicah v prvo nadstropje. V eni izmed mnogih sob sva prebuhla neko »gospodično«, ki mi je rekla, da je na letovišču. V postojanki pa na letovišču, sem si mislil. Ko sem zvedel celo, da je Slovenka, je pri odhodu s kovčkom po stopnicah dobila čedno brco, da je bil kovček prej pod stopnicami kot sama. Bilo je očitno, da je policistom delala družbo. Odprla sva okna, da je nastal preprih.

Potem pa so začele goreti policijske postelje. Maks je škropil z bencinom, jaz pa sem s trskami kuril. Tako sva šla iz sobe v sobo. Nazadnje sva jo morala že pošteno ubrati po stopnicah, ker je bil plamen že na hodniku. Tudi dim naju je že dušil. Zadnji bencin sva porabila še za mize in stole v veliki leseni verandi pred poslopjem. Kuharica se je šele sedaj zavedela, da gre zares. Ko smo se ob jutranjem svitu in svitu goreče postojanke umikali v gozdove pod obronkom Svinje, smo se oddahnil. Čez dobro uro sem že prispel v četo in z veseljem javil komandantu Mirku: »Postojanka na Svinji je likvidirana!« Njegovo resno lice je spreletel dvom in smehljaj, ker ni mogel verjeti, da smo trije likvidirali najbolj vročo točko. Ob sedmi uri zjutraj se je vrnilo z lova dvesto policistov. Dim in porušeno zidovje jim je nemo pričalo, da Brankova četa še živi.

Od takrat smo bili svobodnejši, saj so bili vrhovi in gozdovi Svinje naši.

NASTAVILI SO PAST

S Koglerjevo Reziko sva bila dobra prijatelja. Ko nas je prvič videla, se nas je zelo bala. Ker pa smo se pri njej večkrat oglašili, nas je spoznala in postala naša obveščevalka. Pri njej sem večkrat dobil poročila, pa tudi cigarete mi je skrbno pri-nášala.

Bilo je 15. aprila 1945, ko sva se z Reziko zopet videla. Povedala mi je, da želi priti v partizane neki policijski oficir, in mi dala sto cigaret, rekoč, da jih pošilja ta oficir. Kljub slutnjam nevarnosti sva se domenila, da se dobimo v njihovi hiši čez nekaj dni. Dogovorila sva se za znake. V primeru nevarnosti naj mi na svojem oknu da z zavesami dogovorjeni znak.

Tema brez mesečine in zvezd je legla na zemljo. Ostal sem še nekaj časa in razmišljal o policijskem oficirju, če ga morda ne pošilja gestapo. Nato sva se poslovila. Cigaret nisem oddal tovarišem, čeprav že nekaj dni nismo imeli niti za en sam dim tobaka. Bal sem se, da so morda zastrupljena, in sem sklenil, da jih prihranim za policista samega in se tako prepričam. Tovarišem sem predlagal, da ga sploh ne sprejmemo v četo. Ker pa so nekateri tovariši v štabu menili drugače — češ, da bo nam lahko ob kapitulaciji mnogo koristil — sem klonil. Vendar sem jih opozoril na previdnost.

Napočil je dan dogovora. Sonce je že začelo lesti za hrib, dokler se ni povsem skril. Skozi gosto grmovje smo se počasi približevali hiši od vseh strani. Kaj, če so nam nastavili zanko. Bili smo pripravljeni na borbo. Toda na Rezikinem oknu je bil dogovorjeni znak, da nas čaka policist in da druge nevarnosti ni. Vstopil sem, Rezi-ka mi je povedala, da je policist v njeni sobi. Njegov spremljevalec, ki je bil Slovenec, pa je bil pri njeni sestri v hlevu, kjer je krmila živino. Previdno sem se bližal sobi z naperjeno brzostrelko. Ko sem odprl vrata, je policist sedel za mizo, na mizi pa je imel pas z bombami in brzostrelko. Pozdravila sva se in pričela pogovor. Rekel mi je, da nemški vojski ne bo več služil, ker vidi, da bo vsak čas izgubila vojno; in ker iz nemške vojske dezertirajo vojaki in oficirji ter se pridružujejo partizanom, bi tudi on rad vstopil v partizane in prispeval svoj delež k zmagi. Imeli smo res že četo samih Avstrijcev in Nemcev pod vodstvom partizanov, ki so se dobro obnesli v borbah. Zelo ga je skrbelo kakšno je bilo naše življenje pozimi, ko smo morali prestatiti toliko borb. Zvedel sem tudi, da je sodeloval v borbah proti nam. V mislih so mi rojili načrti, kako bi ga poslal v »trinaesti bataljon«, če bi bilo po moje. Toda peljati sem ga moral v štab.

Kmalu je me sprijaznil s partizanskim življenjem. Predlagal nam je, da bi napadli

(Nadaljevanje in konec na 16. strani)

Boris Mihajl - Maj:

Ilova gora

Ilova gora je 600 m visok, z mešanim drevjem poraščen hrib zahodnega dela Suhe Krajine. Leži v trikotniku Grosuplje—Zdanska vas—Krka. Višji od nje je le še hrib Veliki Korinj s svojimi 728 metri nadmorske višine, oddaljen od Ilove Gore v ravni črti okoli šest kilometrov, vendar v jugovzhodni smeri. Po obeh hribih se imenujeta tudi vasi, ki pa ležita nižje pod vrhom.

Na tem razmeroma majhnem območju so se od 1. do 4. novembra 1943 znašle v nemškem obroču 10. SNOB »Ljubljanska«, Cankarjeva brigada, deli »Železničarske« brigade, zalednih enot, komand mest, deli ali posamezni člani štaba 18. divizije ter 7. korpusa, razne kulturniške skupine bojnih enot in posamezniki, ki so se skulaj z brigadami umikali pod hudim pritiskom nemške jesenske ofenzive.

Ta ofenziva naj bi bila po nemških načrtih uničila ali vsaj zajela siloviti porast narodno-osvobodilne vojske Slovenije, ki je po italijanski kapitulaciji iztrgala iz rok poražene italijanske vojske ogromne količine orožja in opreme ter z njim opremila številne na novo formirane bojne partizanske enote.

V zelo kratkem času so bile na osvobojenem ozemlju nekdanje »Ljubljanske pokrajine« ustanovljene 15. in 18. divizija, oklepna brigada, artilerijska brigada ter tik pred pričetkom ofenzive tudi štab 7. korpusa.

V Kočevju je bilo pred ljudskim sodiščem končano sojenje beli in plavi gardi in njihovim organizatorjem. H koncu je šlo tudi zasedanje Zbora odposlancev slovenskega naroda. Mnogo so se krajevni organi oblasti, Osvobodilne fronte, v širšem obsegu se je formiralo partizansko šolstvo, na dnev-

nem redu je bila mobilizacija vseh sil za nadaljnji boj proti novemu okupatorju — Nemcem.

Skratka, osvobojeno ozemlje je po porazu italijanskega okupatorja in njegovih slug, belogardistov in plavogardistov, zajemalo — razen Ljubljane in nekaj krajev ob železniški progi Ljubljana—Trst — vso nekdanjo »provincio di Lubiana«.

Nemški nacistični vojni stroj, ki je nadaljeval boj proti zavezniški koaliciji, seveda ni mogel ostati ravnodušen ob tako naraščajoči partizanski sili v srcu okupirane Evrope. Še posebno se je bal, ker je menil, da so stalno napadane komunikacije, ki so vodile preko Slovenije, resno ogrožale oskrbo nemške fronte v Italiji. Po njihovem mnenju je tako stanje v skoraj neposrednem zaledju odpiralo realno možnost invazije zavezniških sil na Balkan, o čemer je sanjal Churchill in kar nemški obveščevalni službi ni bilo neznano.

Iz teh tehničnih razlogov, so nemški štabi po ukazu iz Berlina skovali načrte, na podlagi katerih so skoncentrirali večje število policijskih in bojnih sil, med njimi tudi dele elitnih pehotnih in oklepnih divizij, ki so jih deloma odtegnili z italijanske fronte ter z njimi strateško obkrožili celotno partizansko ozemlje Dolenjske, Bele krajine, Notranjske in Kočevske z delom Gorskega kotarja na Hrvaškem.

Da bi vsaj zmanjšali učinek partizanskih bojnih enot ob neposredni konfrontaciji s svojimi četami, so Nemci že nekaj tednov pred začetkom ofenzive metali iz letal na osvobojeno ozemlje lističe, v katerih so pozivali partizane, naj položijo orožje najbližjim nemškim vojaškim oblastem. Zagotavljali so nam,

da smo lahko brez skrbi za življenje. Listič naj bi bil služil kot propustnica! Ti pozivi niso imeli posebnega uspeha. V glavnem so jih uporabili nekateri maloštevilni bivši belogardisti, ki so po kapitulaciji Italije bolj ali manj iz strahu vstopili v NOV, in pa posamezni slabiki, ki jih je bilo strah napornega partizanskega življenja oziroma bojev.

Prve ofenzivne sunke je napravil sovražnik v začetku oktobra z Rakeka na Notranjskem, od koder je s svojimi oklepniki napadel v Cerknici nastanjen Tomšičevo brigado ter tretji in četrta bataljon Ljubljanske brigade na Kožljeku oziroma v Dobcu. Medtem je nemško poveljstvo naprej razmeščalo svoje sile vzdolž reke Save — od Litije, do Zidanega Mosta in Brežic na eni strani, na drugi strani pa so njihove enote začele prodirati iz Hrvaške proti Brodu na Kolpi in Beli Krajini v smeri Metlike in Črnomlja.

Sredi novembra se je pri Brodu na Kolpi srdito spopadla z Nemci 9. SNO brigada in nekatere druge enote, ki so se takrat nahajale na tem področju. Glavni štab NOV in PO Slovenije je hitro doumel, kaj nam pripravlja sovražnik.

Že v prvih tednih septembra je začel razmeščati partizanske odrede in divizije na periferiji osvobojenega ozemlja, kjer naj bi razbile ali vsaj zadržale podivjano nacistično soldatesko.

Med temi premiki je po enkratnem maršu iz Notranjske na Dolenjsko 10. »Ljubljanska« skupaj z 8. »Levstikov« brigado 13. oktobra napadla nemško okupatorsko postojanko na Osredku, ob bivši »italijansko-nemški meji« nad Metnajem pri Stični, in jo po celodnevem zagrizenem boju uničila in požgala. Po tej zmagi je odšla »Ljubljanska« v vas Ponikve, kjer je nekaj časa prirejala mitinge in opravljala razne druge naloge.

Šestnajstega novembra je odšla »Ljubljanska« na področje Temenice. Takrat je štela skupaj z bataljoni, pratežem in štabi okoli 1500 borcev. Že dva dneva kasneje so bataljoni zasedli položaje vzdolž bivše nemško-italijanske meje levo do Čateža, kjer je že bila na obrambnih položajih Cankarjeva brigada z nalogo, da se prva spopade z Nemci, ki so prodirali iz Litije in drugih zasavskih krajev. Tako je »Ljubljanska« tvorila nekažno drugo obrambno linijo v smeri Čateža in istočasno varovala levi bok Cankarjevcem. Njen 3. bataljon, s štabom v nekem mlinu ob potoku Temenici, je imel svoje čete razmeščene na področju vasi Bukovica, Vrh, Sobrače in bližnjih zaselkih, odkoder so pošiljale patrole in zasede v smeri bivše italijansko-nemške meje in proti Čatežu. Vreme je bilo lepo, sončno, noči precej hladne z obilno jutranjo roso. Občasno so se pojavljala nemška izvidniška letala tipa »fieseler storoh«, preletavala položaje in neke v »zaledju« občasno tudi mitraljirala.

Že devetnajstega oktobra so se Cankarjevci trdo spoprijeli z Nemci, ki so prodrli prek meje skoraj do Čateža. Po silovitem in nepretrganem streljanju iz avtomatskega orožja in minometov se je dalo sklepati, da je zelo hudo. Bataljoni »Ljubljanske« so bili v strogi pripravljenosti...

Okoli bive meje je grmelo že nekaj dni, nato pa se je začelo oddaljevati. Zvedeli smo, da so se morali Cankarjevci po srditih bojih s precejšnjimi izgubami umakniti v smeri Trebnjega, kam točno, ni bilo znano. Tudi se ni zvedelo, kje so trenutno Nemci. Negotovost se je nadaljevala, napetost stopnjevala...

Taka je bila takrat situacija na položajih 10. SNOB »Ljubljanske«. Za njene enote se je že naslednjega dne začela nepretrgana veriga bojev, ki so trajali z majhnimi presledki več kot mesec dni in ki so pomenili neposredni uvod v kasnejše boje na Ilovi gori.

Šestindvajsetega ali sedemindvajsetega oktobra so patrole in obveščevalci opazili Nemce, kako previdno prodirajo po dolini, po cesti od Čateža proti Temenici. Ura je bila okoli treh popoldne.

Pisec teh spominov, takrat vodja mitralješke desetine in merilec pri »težki bređi« iz sestava 1. čete 3. bataljona 10. SNOB »Ljubljanske«, se spominja nadaljnjih dogodkov takole:

S svojo mitralješko desetino oziroma samo tremi pomočniki-nosilci municije in stojala mitraljeza (druge sem pustil v vasi pri mulah in drugi opremi) sem zasedel ugoden položaj na robu kolovoznega vseka med zaselkoma Sobrače in Selo, odkoder sem imel zelo dober pregled vzdolž strme gozdne poseke na cesto v dolini, po kateri bi imeli vsak čas priti Nemci. Med mojim položajem in čisto je bilo še dvojce ali troje puškomitraljeških gnezd in več položajev strelcev. Brisani prostor »tež-

ke brede« je zajemal 300—400 m ceste v diagonali pod kotom približno 25 stopinj, tako da so bili borci na spodnjih položajih varni pred morebitnimi izstrelki iz močnega mitraljeza. Na drugi strani ceste se je prav tako počez dvigalo gozdno področje vse do bivše italijansko-nemške meje.

Z vložnim dvajset nabojnim kovinskim okvirom sem klečal, opazoval in čakal. Na levi sem imel pomočnika Hrastarja, na desni drugega dodajalca. Ni trajalo dolgo, ko so se pojavili prvi Nemci, previdno stopajoč po robu ceste z orožjem v roki in, nekaj metrov vsakebi. Na naših položajih je vladala popolna tišina. Ko so nemški pešaki prišli do spodnjega roba moje strelni linije, sem se zadnjikrat pogledal, če je vse v redu. Nato sem krepko stiskajoč obe ročici mitraljeza, pomiril in pritisnil na sprožilec...

Prva polovica rafala je bila namenjena zadnjim, še vidnim Nemcem, nato pa tistim, ki so bili bliže našim položajem. Zaradi oglašujočega regljanja mojega mitraljeza nisem slišal, kdaj so vžgali po sovražniku tudi drugi. Dobro sem videl, da so se tri ali štiri postavice nenormalno prekucnile vznak ali naprej. V naslednjih sekundah so se preostali Nemci že metali po tleh in iskali zavetje v cestnem jarku. Padli so prvi protistrelci in rafali iz »šarcev« in brzostrelk. V kratkem premoru med vstavljanjem okvira z novimi naboji sem dobro slišal s spodnjih položajev pokanje naših pušk in puškomitraljezov. Nemci so v temnem položaju na moč odgovarjali, vendar so se tudi v precejšnjem neredu umikali. Malo kasneje so se z meje odstranile ceste oglašili še nemški minometi. Privršale so prve mine, na srečo ne preveč blizu. Naslednje so padale čedalje bližje. Po gozdu so frčali drobci in klestili drevje. Zadišalo je jedko; tu in tam se je vlekel modrikast dim eksplozij.

Naši so se dobro držali! — Kljub dokaj hudemu minometalskemu obstreljevanju so pridno klestili po Nemcih, ki so pri odstopanju tu in tam že tekli nazaj proti mrtvemu kotu, od koder so prišli. Mrtvih in ranjenih niso utegnili vleči s seboj. Zamenjati sem moral razbeljeno cev mitraljeza z rezervno.

Po polurnem streljanju, so se končno vsi preživeli Nemci umaknili za cestni ovinek. Tudi minometi so utihnili! Šele tedaj sem opazil, da se mi je zadnji naboj v nazadnje vložnem okviru zataknil v cevi. Vlekel sem za repetirno ročico na desni strani, pa nič... Zatakneli tulec ni hotel popustiti. Polastila se me je nervoza... Kaj če Nemci spet udarijo? — V navalu jeze sem si poskušal pomagati z udarcem puškega kopita. Tudi to ni pomagalo. Pri nadaljnjih poskusih sem se temeljito oznojil.

Okoli pete ure popoldne je prihitel na naše položaje bataljonski obveščevalec Ciril Košak-Sodček in zaukazal takojšen umik v smeri Temenice-bataljonskega štaba.

Na poti sem se še nekajkrat lotil zatakneljenega tulca in ga končno le izvlekel. Zaradi naglice pohoda sem ga vtaknil v žep, da si ga kasneje ogledam. Zdaj je delovalo tudi sprožilo mitraljeza, vendar nisem bil prepričan, če se ni zlomil zob izmetača praznih tulcev.

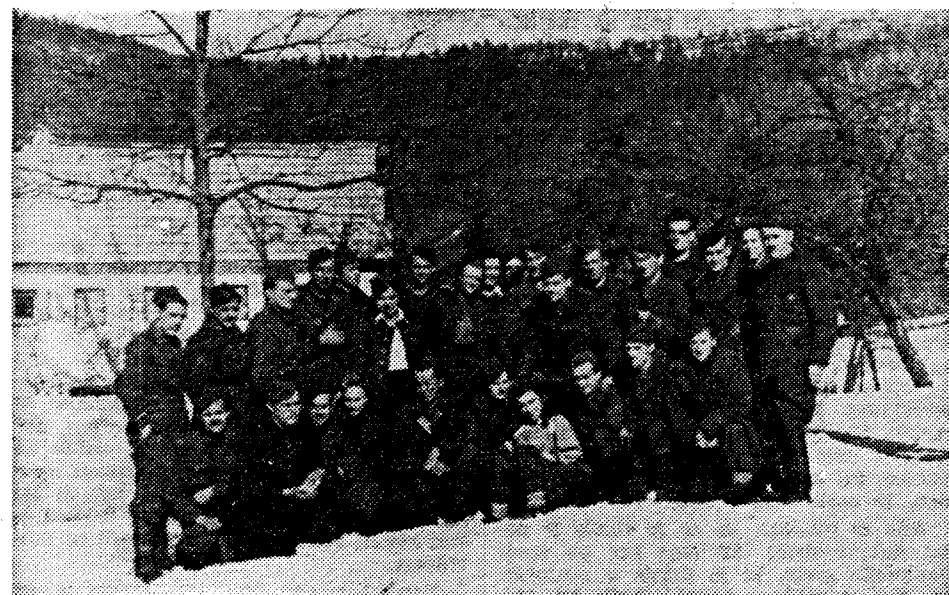
Komaj smo prisopihali do štaba bataljona, že se je za našimi hrbti iz smeri Trebnjega usula toča krogel, najprej iz brzostrelk, nato še iz mitraljezov in mine iz minometov. Komendant bataljona Jože Ožbolt (danes narodni heroj in general), je takoj zaukazal umik ob potoku navzgor v smeri gozda. Umikajoč se pred peklenskim ognjem avtomatskega orožja Nemcev, je vlekel za seboj zaboj min za lahki italijanski minomet, katerih ni utegnil odnesti za to pristojni orožar, in na vse grlo izdajal povelja. Položaj je bil vse prej kot rožnat. Nemci so nas presenetili iz najmanj pričakovane smeri. Takoj za minom je padel politdelegat enega izmed vodov ing. Zbogar. Krogla ga je zadela v čelo in je bil takoj mrtev.

Nekaj borcev nas je skočilo v strugo potoka, od koder smo začeli krepko odgovarjati Nemcem, ki so bili od nas oddaljeni le še dobrih petdeset metrov. Tekli so proti večjemu delu umikajočih se partizanov s sklonjenimi glavami in hrbti, v popolni bojni opremi in s čeladami na glavi. Ko je zagrmelo naše orožje ob potoku — mitraljez je na srečo deloval kot ura — so se Nemci zmedli in plegli. To je izkoristila večina naših borcev, tako da so lahko skoraj nemoteno dosegli gozd, od koder so nas potem nekateri ščitili pri umiku po strugi potoka navzgor, dokler nismo dosegli svojih.

Nemci nas niso zasledovali. V gozdu smo se v naglici uredili in nato v varstvu teme, ki je medtem nastala, odšli proti vasi Metnaj nad Mekinjami.

(Konec prihodnjich)

fotografija z vprašajem

Tokrat objavljamo dve fotografiji različici iste partizanske enote. Po hiši in ozadju boste prav lahko spoznali, kje je fotografija nastala, od tega pa potem ne bo več daleč do ugotovitve enote, ki se je tam zadrževala. Kot sodimo po oblekah, je fotografija nastala v zimi 1944/45. Ker so partizani brez orožja, med njimi je precej tovarišic, sklepamo, da gre za kakšen tečaj. Katero enoto zares predstavljajo, pa lahko ugotovimo le z vašo pomočjo, zato vas lepo prosimo za sodelovanje! Sporočite nam tudi imena, priimke in partizanska imena tistih, ki jih boste prepoznali, ter ime in priimek tistega, ki je fotografiral.

Ljudje „Iz moje doline“ med NOB

(Nadaljevanje s 6. strani)

»Draga gospodična Ema! Prosim vas, da prenehate delati za partizane. Lahko pristopite k nam in pridobite še druge vaščane. Ne verjemite, da bodo partizani zmagali. Zmaga je na naši strani, ker imamo tako močne zaveznike. Dobro premislite te besede in se odločite, ker bomo sicer drugače postopali...«

Pravi obraz zagrizenega nasprotnika partizanov in aktivistov je posestnik Vogrič — Ozebek pokazal v času, ko so člani OF Zbirali posojilo svobode. Ko ga je Franc Kosmač-Smrekar kar naravnost vprašal: »Andrej, ali daš kaj posojila za osvoboditev?« je dobil tale odgovor: »Ej, ej, France. Za tiste v grmovju ne damo nič.«

Potem je poklical hčerko Ivanko in jo vprašal: »Kaj praviš, ali bi tudi mi dali 50 lir?«

Član vaškega odbora OF Kosmač-Smrekar se je pred njima vzravnil in stal ponosno kot smreka. Mirno ju je pogledal s svojimi predirnimi, rjavimi očmi in dejal:

»Hvala, hvala, Andrej, če ne moreš več, še tisto imej sam. Veš, miloščine pa ne pobiramo.«

Skoda, da takrat ni bilo zraven slikarja-umetnika, da bi bil ta prizor ovekovečil z barvami na platno. Reven bajtar je bil za lepši in pravičnejši svet, svobodo in neodvisnost, pripravljen žrtvovati imetje in življenje, na drugi strani pa vaški mogotec — pravi Cankarjev »Kralj na Betajnovi« — ki je na partizane, aktiviste in NOB gledal s posmehom in zaničevanjem. Zanj partizani in aktivisti niso bili niti ljudje.

Vendar smo za zgodovino tega kraja ob Idrijci dolžni zapisati še to, da je oboroženi upor kot pleve odpihnil tudi te nespretnike, da za njimi skoraj ni več sledu. Živinskega mešetarja in prekupčevalca Izidorja Suligoja je poleti 1944 kot domobranskega oficirja v Kanalu odnesla v zrak

s posteljo in delom hiše vred — eksplozija peklenškega stroja, ki so ga spravili pod njegovo posteljo domobranci — simpatizerji OF. Družina posestnika in trgovca Vogriča-Ozebka je po osvoboditvi zbežala iz Tolmina v Italijo. Oče Andrej je umrl nekje v Ramu, sin Lojze se je umaknil v Argentino. Drugi trije pomagači te domobranske družine, sestre Jelka in Pavla Lapanja in Mila Skrt, pa životarijo nekje v Italiji.

Mladinska organizacija na Slapu ob Idrijci je med NOB neutrudno delovala tudi na prosvetno-kulturnem področju. Razen petja in deklamacij je naštudirala tudi prizor iz Cankarjevega »Hlapca Jerneja.« Ko je bilo v Spodnji Trebuši napovedano večje zborovanje v zvezi s sklepi II. zasedanja AVNOJ, da bosta Istra in Slovensko primorje priključeni novi Jugoslaviji, sta pevski zbor in igralska skupina odpotovala na to zborovanje. Na tako važnem, lahko rečem zgodovinskem zborovanju, je mladina iz Slapa ob Idrijci želela pokazati, kako živi sta ostali slovenska pesem in slovenska beseda.

Takrat, v decembru 1943, je bil Pokrajinski odbor OF za Slovensko primorje v Rupih pri Utrah na grebenu Plešarskega vrha. Izvršni odbor OF je poslal vsem pokrajinskim odborom navodila, naj po vseh večjih krajih organizirajo zborovanja in seznanijo prebivalce z sklepi II. zasedanja AVNOJ. Na sedežu v Rupih sta bila takrat pisatelj France Bevk in Franc Leskošek-Luka. Bila sta določena za govornika na mitingu v Dolenji Trebuši. Kasneje je pokojni pisatelj Bevk o tem mitingu napisal krajšo reportažo, kjer je zapisal, da so ljudje prihiti od blizu in daleč. S tov. Leskoškom-Luko sta morala na oder splezati skozi majhno okno, ker se zaradi velikega števila ljudi nista mogla zriniti skozi vrata. Po govorih je bila kulturna prireditev, o kateri je Bevk zapisal:

»Kulturna prireditev, ki je sledila, je bila začudo bogata po svojem programu. Petje, deklamacije in igra. Gregorčič, Aškerc in prizor iz Cankarjevega »Hlapca Jerneja.« Prizadevanje in pogum mladih pevcev in igralcev sta me globoko ganila.« (Glej Delo, 29. novembra 1961).

Naj bo to priznanje pisatelja, ki že počiva na solkanskem pokopališču, takratni mladini — v zadoščenje in ponos.

Ko sem tako bežno zapisal nekaj dogodkov iz delovanja odborov OF in prebivalcev vasi Slap ob Idrijci, sem se spomnil besed, ki jih je pisatelj Ciril Kosmač zapisal v knjigi »Pomladni dan«:

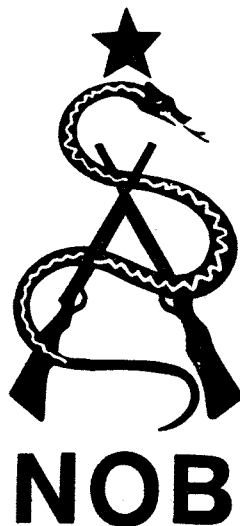
»No, tako pa tudi veš, da je naša hiša morala opraviti svojo dolžnost...«

Naša hiša...

To je Kosmačeva rojstna hiša v Bukovci, to je vas Slap ob Idrijci, to so vse vasi na Primorskem in v Sloveniji. Ljudje vseh teh vasi so se borili za izgon in uničenje okupatorjev in za tisti lepši jutrišnji dan, ki ga je v pravkar imenovani knjigi z zaključnimi stavki opisal pisatelj Kosmač: »Idrijca je šumela, ptice so pele, od vsepovsod so prihajali razni zvoki ter se zlivali v glasni utrip življenja. Bilo je, kakor bi stal sredi velikega srca. O, bil je tako lep pomladni dan, svetel in zvoneč, kakor iz čistega srebra ulit.«

(Po spominskih zapisih Ivanke Kosmač-Hvala in pripovedovanju domačinov na Slapu sestavil: A. P. — OGAREV).

Slovenski zdravniki v boju za svobodo

dr. Robert Kukovec

Rojen je bil 17. decembra 1910 v Innsbrucku, kjer je leta 1934 tudi promoviral. Specializiral se je za kirurga v Parizu in Zagrebu. V začetku leta 1941 je postal asistent kirurške klinike v Ljubljani. Sodeloval je z narodnoosvobodilnim gibanjem že od začetka in posebno pomagal pri skrivanju in zdravljenju ranjenih partizanov. Junija leta 1943 je odšel k partizanom na Dolenjsko. Od tod je bil poslan v glavni štab NOV in PO Hrvatske, kjer je postal že avgusta 1943 vodja kirurške ekipe 2. korpusa in kirurg v liških partizanskih bolnišnicah. Septembra 1944 se je vrnil v Slovenijo in vodil bolnišnice 4. operativne cone v okolici Ljubnega ob Savinji in bolnišnico Potok. Vodja kirurške ekipe 4. operativne cone je postal februarja 1945. Dne 13. aprila 1945 so ga Nemci ujeli in naslednjega dne po hudem mučenju ubili pri Ljubnem v Gornji Savinjski dolini.

Še vedno 7 000 nerešenih problemov

Na seji predsedstva republiškega odbora ZZB NOV Slovenije, ki je bila 25. oktobra 1971 je bilo sporazumno s predstavniki republiškega sekretariata za urbanizem sklenjeno, da mora v osnutku zakonodaje o prihodnjem urejanju stanovanjskega gospodarstva ostati določilo, na podlagi katerega bo mogoče dokončno urediti stanovanjski problem borcev.

Po seji republiškega zbora skupščine SRS, ki je bila 19. januarja letos in na kateri so obravnavali pereča vprašanja stanovanjskega gospodarstva, lahko sklepamo, da bo ta sklep tudi izvajan. Na tej seji je namreč poslanka Ela Ulih-Atena govorila o stanovanjski problematiki borcev. Ugotovila je, da smo imeli leta 1968, ko se je začelo stano-

vanjsko vprašanje borcev urejati z zakoni, v Sloveniji evidentiranih 14.915 zahtevkov. Doslej je bilo urejenih 11.497 teh zahtevkov. Iz tega sledi, da je še vedno približno 3500 udeležencev NOB, ki nimajo urejenih stanovanjskih razmer. V zadnjem obdobju se je naknadno nabralo še kakih 3500 takih primerov, kar pomeni, da imamo še vedno nekaj nad 7000 udeležencev NOB, ki še nimajo zadovoljivih stanovanj.

Tudi nekateri drugi poslanci so govorili o tej zadevi. Zato je zbor sklenil, naj izvršni svet skupaj s komisijo republiške skupščine, ki ureja borčevska vprašanja, pripravi predlog sprememb, da bi lahko te zadeve pravičneje urejali predvsem s ključem o razdeljevanju zbranega denarja.

23

boljše cigarete — tudi te so madžarskega izvora. V taborišču velja cigareta obrok kruha. Tu pa je na mizi na stotine zavojčkov. Naš pogovor je sila razgiban. Pri mizi so predstavniki Poljske, Francije, Grčije, Rusije, Nemčije in Italije. Pogovarjamo se v nemščini, ki jo kolikor toliko obvladajo vsi.

Med pogovorom spoznam zgodovino krematorijev. Deset tisoč letnikov so jih gradili iz kamna in betona. Delo so morali končati sredi ostre zime. Vsak kamen tega poslopja je oškropljen s krvjo neštetihi židovskih internirancev. Delali so dan in noč, oblečeni v cape, ob hrani, ki še za živino ne bi bila primerna — da so bile te grozne tovarne pravočasno zgrajene in da so lahko v njih zgorela njihova lastna telesa.

Od takrat so minila štiri leta. Na stotisoče ljudi je že odšlo iz živinskih vagonov v krematorije. Sedanjí Sonderkommando — posebni oddelek — je dvanajsti po vrstnem redu. Poslušam zgodovino posameznih posebnih oddelkov, spoznavam njihove ju-nake. Slišim tudi tisto, kar sem pravzaprav že vedel: življenje posebnega oddelka je dolgo le nekaj mesecev.

Kdor se ravna po židovski veri, začne lahko takoj ob svojem prihodu z obredom očiščevanja pred smrtjo. Smrt namreč pride zagotovo — doslej je doletela v določenem času vsakega pripadnika posebnega oddelka.

Zaužiti rum mi je pomagal, da sem preživel prvo noč razmeroma mirno. Sicer pa sem bil živčno dovolj zdelan.

7.

Od rampe se je razlegel zategel pisk lokomotive. Bilo je še zgodaj. Stopil sem k oknu, od koder se je dobro videlo tja. Zagledal sem dolg vlak. Čez nekaj trenutkov so se vrata vagonov

24

odprla in iz njih se je usulo na tisoče židov. Selekcija je trajala komaj pol ure. Leva kolona je počasi odrinila.

Prav dobro slišim povelje in hrup naglih korakov. Ta hrup prihaja iz dvorane pred krematorijem. Gre za priprave ob sprejemu transporta. Že zabrne motorji: zavrteli so velikanske ventilatorje, nekakšne puhalnike, da bi dosegli ustrezno vročino peči. Petnajst se jih vrti hkrati, pri vsaki peči eden. Dvorana pred pečmi je dolga kakšnih sto petdeset metrov, svetla in pobeljena z apnom. Tla so iz betona. Okna so zamrežena. Peči same pa so zgrajene iz rdeče opeke...

Po petih ali šestih minutah je prispela kolona pred velikanska železna vrata, ki so se odprla in nesrečniki so začeli prihajati v peteroredih na dvorišče. Ta hip še ničesar ne vedo. Kdor je moral kaj zvedeti, ko je šel po poti svoje usode — tistih tristo metrov od rampe do tod — se ni več vrnil in ni mogel govoriti. Ni vedel, da tiste, ki so uvrščeni v kolone na levi, čaka eden izmed krematorijev. Tu torej ni taborišče za bolnike in otroke, kakor so lagali nacisti, da bi potešili strah tistih na desni strani.

Nesrečniki se premikajo s trudnimi koraki. Otroci se obežajo materam za krila in mežikajo od zaspanosti. Dojenčke ponavadi nosijo očetje ali jih peljejo v vozičkih. Stražarji — esesovci stoje pred vrati krematorija. Tam je namreč tablica z napisom: »Vhod strogo prepovedan vsem nezaposlenim, tudi esesovcem.«

Nesrečniki takoj opazijo vodne pipe, ki jih je več na dvorišču. Iz kovčkov začno jemati lončke in skodelice. Vrsta se pretrga. Preriva se skušajo priti k pipam in si napolniti posode z vodo. Ni čudno, da so nestrpni: že pet dni niso ničesar popili...

Bil sem v posebni skupini

Miza, ki nas čaka, je pokrita s težkim brokatnim prtom. Na njem vidim fine porcelanaste krožnike z inicialkami in srebrni jedilni pribor. Vse to je še pred kratkim pripadalo internirancem. Miza je obložena z izbranimi jedmi — z vsem, kar je interniranelec lahko odnesel s seboj na negotovo pot. Tu so raznovrstne konzerve, slanina, salame, marmelada, slaščice in čokolada. Po embalaži vidim, da so bile te dobrote last internirancev iz Madžarske. Pokvarljiva živila zmeraj pripadejo njihovim »pravnim naslednikom«, ki so še živi, se pravi posebnemu oddelku. Za mizo sedijo kapo oddelka, inženir, glavni kurjač, vodja skupine za dretje zob in šef topilnice zlata. Sprejmejo me zelo prijazno. Postrežejo mi z vsem, kar jim je na voljo. Vsega je na pretek, saj prihaja čedalje več transportov, ki imajo s seboj obilo živil.

Jed mi gre stežka po grlu. Spominjam se svojih nesrečnih tovarišev, ki so morali zapustiti svoje domove in so si še pred odhodom s solznimi očmi pripravili popotnjo. Bili so lačni, pa niso ničesar pojedli vso dolgo pot, da bi prihranili revne zaloge za svoje starše in otroke, za najhujše ure. Do teh ur pa sploh ni prišlo: živež je ostal nedotaknjen v slačilnici krematorija.

Pijem čaj z rumom. Po nekaj kozarcih se malo sprostim. Možgan: se mi razjasni in se otresejo mučnih misli. Tudi telo mi postane bolj voljno. Preplavlja me prijetna toplota. Alkoholni opoj mi dobro de kakor božajoča materina roka. Kadimo

Podjetje s posebnim posluhom za kulturno-prosvetne potrebe

Gradbeno podjetje »Konstruktor« iz Maribora je v 25 letih obstoja postalo velepodjetje, na kar kaže že 3000 zaposlenih. Toda pohvali se lahko še posebej s tem, da je večino svojih kadrov vzgajilo samo. Vendar strokovno izobraževanje zaposlenih še ni vse. Veliko pozornost posvečajo uveljavljanju samoupravljanja, dejavnosti Zveze komunistov ter mladinske in borčevske organizacije. Močno podpirajo tudi športno dejavnost zaposlenih. Podjetje se torej aktiv-

no vključuje v življenje zunaj tistih osmih ur, ki jih delavec prebije na delovnem mestu. Upravičeno lahko o njem rečemo, da je vzor resnično socialističnega podjetja.

Pri podjetju »Konstruktor« so že pred časom razumeli težavo, v katere je zašlo naše šolstvo, posebno na podeželju. Precej šolam je priskočilo na pomoč in danes ima patronat nad enajstimi osnovnimi šolami, ki so mu doslej zagotovile že precej kadrov.

To podjetje že pred leti sprejelo pobudo zveze združenje borcev glede razširjanja knjižnih del s tematiko NOV. Konstruktor ima v vsakem svojem gradbenem naselju knjižnico in čitalnico. Tu ne manjka del, ki širijo duha revolucije. Ob raznih spominskih svečanostih in državnih praznikih uprava podjetja nagraduje zaposlene s knjigami, ki opisujejo boj za osvoboditev. Enake knjige dobe kot spominska darila žene na svoj praznik, prav tako pa tudi člani kolektiva, ki jim je potekel mandat v organih samoupravljanja, in tisti, ki odhajajo v pokoj. V času pred novim letom povabijo v Maribor predstavnike vseh šol, nad katerimi ima podjetje patronat: po enega učitelja in po dva učenca. Med darili so vselej tudi knjige, ki seznanjajo mladino s preteklostjo domovine.

Tovarišem v »Konstruktorju« želimo še mnogo uspehov, tako poslovnih kakor uspehov tudi pri vzgajanju kadrov.

Generaini direktor podjetja »Konstruktor« tovariš Derganc sprejema čestitko pionirja z osnovne šole, nad katero ima podjetje patronat.

Sprejem predstavnikov osnovnih šol, nad katerimi ima »Konstruktor« patronat.

Osvobodilna vojna v Jugoslaviji Na življenje in smrt Desant na Drvar Vojna na Balkanu Kri na kamnu Zgodovina gestapa Roparski zaklad

In še druge knjige iz bogatega repertoarja knjig založbe BOREC prejme vsak novi naročnik na TV-15, ki se naroči nanj vsaj za 12 mesecev.

izreži

Priimek in ime: _____

Naslov: _____

Pošta: _____

Podpis: _____

(Naročnino bom poravnal-a po prejemu položnice — naročnino bom sam nakazal)

Poleg tega ima možnost biti izžreban za eno izmed štirih ročnih ur, ki bodo vsak mesec podeljene med stare in nove naročnike lista. Člani Zveze združenj borcev in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije! TV-15 je vaše glasilo. Pomagajte ga razširjati; naj pride v vsako partizansko družino, naj ga prebira vsakdo, ki mu naša polpretekla zgodovina ni tuja!

»TV-15«
p.p. 598.
61001 Ljubljana

VELEBLAGOVNICA

RAZPRODAJA

popust

20-50%

oblačil
in obutev
za zimo

do 15.2.72

sledite
vedno in povsod

TRGOVSKO PODJETJE NA VELIKO IN MALO
TEHNO-MERCATOR
CELJE

25

Esesovci, ki so sprejeli transport, so že navedeni na take prizore. Potrpežljivo čakajo, da si ljudje utešijo željo in napolnijo posode. Če jim ne bi pustili piti, bi jih težko spravili nazaj v kolono. Ko so spet zbrani, se začno pomikati po poti iz žleznice, obrobjeni z zeleno rušo, ki drži do železne rampe. Od tod je speljanih deset ali dvanaest stopnic v podzemlje, v razsežen prostor, pred katerim je napis v nemščini, francoščini, grščini in madžarščini: »Kopalnica in razkuževalnica«. Ob njem se tisti, ki ničesar ne vedo, pa tudi tisti, ki kaj slutijo, pomirijo in potolažijo. Skoraj veselo stopajo po stopnicah.

Prostor, kamor pride sprevoz, je dolg kakšnih dvesto metrov. Stene so pobeljene, dvorana je močno razsvetljena. V sredini se vrstijo stebri Okrog stebrov in ob stenah so klopi. Nad klopi obešalniki s številkami. Napisi vabijo nesrečnike v več jezikih, naj se slečejo in sezujejo ter odložijo obleko in obuvalo skupaj, po posameznih številkah. In še to, naj nihče ne pozabi svoje številke, da ne bi bilo po povratku iz kopalnice nepotrebne zmede. »Tu vlada pravi nemški red,« govore tisti, ki radi občudujejo nemški smisel za organizacijo. Seveda — takšni ukrepi so tu v rabi prav zavoljo reda, da se na tisoče dobrih parov čevljev, ki so Tretjemu rajhu nič kako potrebni, ne bi pomešalo, da bi obleko zlahka odpremili v bombardirana mesta...

V dvorani je tri tisoč ljudi: moških, žensk in otrok. Pridejo esesovci in že zadoni ukaz, da morajo biti v desetih minutah vsi do golega slečeni. Starčki, dedje, babice, otroci ter zakonski moške in žene drevne od presenečenja. Žene in dekleta se sramežljivo spogledujejo. Morda pa niso dobro razumele, si mislijo. Toda ne morejo dolgo razmišljati, ker znova zadoni ukaz, ki je tokrat glasnejši in že skoraj grozeč.

26

Navdaja jih zla slutnja, njihovo človeško dostojanstvo se upira, naposled pa se vdajo v usodo, ker vedo, da je Nemcem glede židovske rase vse dovoljeno. Počasi se začno slačiti. Starčkom, invalidom in umobolnim pomagajo pripadniki posebne skupine (Sonderkommando), ki so določeni prav za to delo. V desetih minutah so vsi čisto goli, njihove obleke pa visijo na obešalnikih s čevlji vred, ki so privezani k njim s trakci...

Tedaj pride skozi množico esesovec in na stečaj odpre velika hrastova vrata na koncu dvorane. Ubo-ga raja se zlije skozi ta vrata v drugo, prav tako razsvetljeno dvorano. Tudi velika je tako kot prva, vendar ni v njej nobenih obešalnikov in klopi. Sredi dvorane se dvigajo od tal do stropa štiri-oglati stebri, oddaljeni drug od drugega kakšnih trideset metrov. Ampak to niso oporni stebri, temveč votli kvadri iz debele pločevine, ki je na gosto preluknjana, podobna nekakšni mreži.

Vsi so že v dvorani. Tedaj zadoni hripavo povelje: »Esesovci in Sonderkommando naj se odstranijo.« Le-ti gredo ven in se prestejejo. Vrata se za nesrečniki zapro, luči ugasnejo.

Ta hip se zasliši brnenje avtomobila. To je osebni avto, opremljen z znakom mednarodnega rdečega križa. Izstopita esesovski oficir in sanitätsdienst-gefreiter (sanitarni podčastnik). Podčastnik drži v rokah štiri škafle iz zelene pločevine. Stopi na trato, kjer molijo na vsakih trideset metrov iz tal nizki betonski dimniki. Podčastnik si nadene plinsko masko in dvigne pokrov dimnika, ki je prav tako iz betona. Nato odpre eno izmed škafel in strese njeno vsebino — nekakšno blede vijoličasto zrnje — v odprti dimnik. To je strup ciklon, ki se začne v dotiku z zrakom takoj spreminjati v plin. Strupeno zrnje pada na dno dimnika, plin, ki nastaja, začne uhajati skozi luknje v pločevinastih kvadririh

27

in kot bi mignil napolni dvorano, kjer so natrpani interniranci. Samo pet minut — in vsi so mrtvi.

To se dogaja z vsakim sprevozom nesrečnikov. Avtomobili z znakom mednarodnega rdečega križa vozijo strup sproti od zunaj, v krematoriju ga nikoli ne hranijo. Kakšna podlost: strup za ubijanje ljudi se vozi pod znakom človekoljubne organizacije, mednarodnega rdečega križa!

Čez dvajset minut sprožijo električne prezračevalne naprave, da spravijo plin iz dvorane. Vrata se odpro. Pripeljejo kamioni. Enote pripadnikov posebnega oddelka začno nalagati obleko in obutev, ločeno. To blago bodo razkužili — tokrat gre res za razkužitev — in ga poslali naprej z vlakom.

Prezračevalni aparati tipa »exhaustor« naglo odstranijo plin iz dvorane, vendar ga še zmeraj malo ostane v špranjah, med mrlji in v vratih. To povzroča še več ur zadušljiv kašelj. Zategadelj so pripadniki posebnega oddelka, ki pridejo prvi v dvorano, opremljeni s plinskimi maskami. Dvorana je spet močno razsvetljena.

Trupla ne ležijo širom po dvorani, temveč so zgnetena v kup, ki se dviga do stropa. Plin se namreč dviga proti vrhu. Zato nesrečne žrtve silijo kvišku in plezajo druga na drugo, toda plinu nihče ne uide, tudi pri stopu jih doseže. Kakšen obupen boj za življenje! Toda vse skupaj traja le dve do tri minute. Če bi mogli misliti, bi vedeli, da hodijo po svojih otrocih, starših, ženah. Nič več ne morejo misliti, njihovi gibi so le še avtomatičen odziv samohranitvenega nagona. Opazim, da so na dnu kupa dojenčki, otroci, žene in starci, na vrhu pa najkrepkejši. Zaradi meteža, ki so ga prestali, so njihova trupla opraskana, tu in tam sprijeta. Zaradi krvavečih nosov in ust, zabuhlih in modrikastih ter iznakaženih obrazov jih ni moč prepoznati.

Kmet Franc Lavrič iz Kočevske Reke

Devetdeset let bo izpolnila

Julka Resman, por. Čop in Lavrič, se je rodila 23. februarja 1882 pri Pantarjevih v Srednji vasi pri Dragi. Poročila se je s krojačem Ludvikom Čopom. Pet let sta živela na Travi. Rodili so se jima trije otroci: Ludvik, Micka in Anton. Dva otroka pa je primožila.

Potem sta si v Kočevski Reki kupila skromen domek. Mož ji je čez pet let umrl. Ostala je s petimi otroki. Čez leto dni se je omožila z vdovcem Francem Lavričem in spet primožila dva otroka. V novem zakonu pa je rodila še hčerko Tončko.

Zakonca sta bila trdna Slovenca v narodnostno mešani Kočevski Reki. Bila sta člana CMD. Na njunem domu je imel vaje Slovenski pevski zbor in dramska skupina je pripravljala igre.

Med NOB sta oba sodelovala v osvobodilnem gibanju. Lavrič je bil terenec. Ko so prihajali Italijani iz Kočevja, se je Julka umaknila v gozdove. Tudi med roško ofenzivo je bila v gozdu. Julka je potem doživela še dve veliki ofenzivi, nemško in aprila leta 1945. Mož je sodeloval v krajevnem odboru Kočevska Reka; živel je v skrivnem taboru v gozdu »nad malni«, blizu Reškega Bilda. Po vojni je prejel za usluge odlikovanje. Zdaj je Julka vdova. Živi v Kočevju. Blizu se njena devetdeseta pomlad, Lavrič, njen mož je bil kmet, zato Julka nima pokojnine ne invalidnine.

Lani smo jo obiskali. Tovariši iz odbora ZB NOV so jo tople pozdravili in ji izročili skromno darilo. Imela je rosne oči. Bilo je prvič po vojni, da se je kdo spomnil. Letos ni bilo več nikogar.

Pripovedovala je, kako hudo je bilo, ko se je med vojno zaradi sodelovanja s partizani morala potikati po gozdovih. Se zmeraj je bistra in živahna. — Ob njenem lepem življenjskem jubileju ji želimo predvsem zdravja!

TONE OZBOLT

Pred velikim dachauskim procesom v Münchnu

Državno tožilstvo pri deželnem sodišču v Münchnu vodi že dalj časa preiskavo v zvezi z mnogimi usmrčitvami v koncentracijskem taborišču Dachau, ki so jih esesovci izvedli v letih 1938 do 1944. Predmet preiskave so:

1. Streljanje sovjetskih vojnih ujetnikov. V času od jeseni 1941 pa do pomladi 1942 so v Dachau postrelili več tisoč sovjetskih vojnih ujetnikov. Tudi pozneje se je to dogajalo, saj so jih poleti leta 1944 ustrelili naenkrat 82.

Kot obdolženca za sodelovanje pri teh zločinih sta zaprta in obtožena dva takratna visoka esesovska funkcionarja v Dachau Zill in Eberl.

2. Tako imenovani invalidski transporti. S temi transporti so pričeli v letu 1941. Vsega so jih iz Dachau poslali 32, a v njih je bilo 2593 zapornikov (bolnih, poškodovanih, invalidov), ki so jih določale posamezne zdravniške komisije. Vse so poslali v Hartheim pri Linzu, kjer so jih pomorili v plinskih celicah.

3. Vbrizgavanje strupa zapornikom. V taborišču Dachau — predvsem vodja taborišča Zill — sodelovali pri izbiri internirancev, določenih za te Transporte.

Sodni postopek naj bi ugotovil, ali in koliko so nekdanji esesovci komandanture v bolnišnici »revirju« koncentracijskega taborišča so morili zapornike kar z injekcijami. Obdolžencev še nimajo.

4. Streljanje Židov na esesovskem strelišču, kjer so jih 22 postrelili v času od 14. novembra 1933 do 4. januarja 1940.

5. Ugotovitev prič za umore zaprtih duhovnikov.

6. Poizkusi znižanja zračnega pritiska in zmrzovanja. V posebnih celicah so na zapornikih preizkušali vpliv znižanja zračnega pritiska in pa zniževanja temperature do zmrzovanja. Zaradi teh poizkusov je umrlo veliko zapornikov. Obdolženec za sodelovanje pri teh poizkusih so:

Profesor dr. Walter Wüst, profesor doktor Günther Schenk, Heinrich Kaltenhof, Wolf-Dieter Wolf, dr. Gisela Schmitz-Kahlmann, Erich Schnitzler in Avgust Meine.

7. Poskusi z malarijo. V letih 1942 do 1945 je pozneje umorjeni profesor doktor Schilling delal poizkuse z malarijo na 1100 zapornikih. Mnogi od teh so pri tem umrli. Pri teh poizkusih sta sodelovala obdolžena dr. Plöner in dr. Brachtel.

8. Vodja taborišča esesovcev Egon Zill je obtožen zaradi posameznih usmrtitev zapornikov, ki jih je izvedel lastnoročno oziroma jih je dal izvesti na lastno pest.

9. Sebastijan Eberl je prav tako obtožen zaradi umorov zapornikov, ki jih je izvedel sam oziroma so bili izvršeni na njegov ukaz.

10. Pri esesovcu Willyju Bachu pa gre za ugotovitev, ali je sodeloval pri umorih zapornikov.

Julijana Resman-Lavrič, rojena 23. februarja 1882 v Srednji vasi pri Dragi

Proti vojnim zločincem v Avstriji se roka pravice steguje prepočasi

Tirolski gradbenik Walter Dejaco in njegov kolega Fritz Ertl, oba nekdanja visoka esesovska oficirja, sta od 18. januarja letos pred dunajskim sodiščem. Tokrat gre za prvi avstrijski oswiecijski proces in računati je, da bo trajal tja do marca. Nekdanji interniranci v Oswiecimu iz DR Nemčije, Poljske, Sovjetske zveze, Češke Slovaške in Izraela bodo zaslišani kot prič.

Walter Dejaco je bil še mlad esesovec, ko so ga, kmalu po začetku vojne prestavili v Oswiecim kot gradbenega strokovnjaka. Njegova najvažnejša naloga je bila, zgraditi prostore za pobijanje ljudi s plinom. Zato je takratni komandant Oswiecima Höss vzel Dejaco s seboj na ogled na Poljskem že zgrajenih uničevalnih taborišč, kjer si je mladi esesovski arhitekt nabral pobude za gradnjo plinskih celic. Dejaco in njegovemu sodelovavcu Ertlu je uspelo zgraditi v Oswiecimu plinske celice za 3.000 ljudi, v katerih so s plinom pomorili skoraj dva milijona internirancev, med nji-

mi tudi mnogo žensk in otrok. Dejaco je neumorno spopolnjeval svojo uničevalno tovarno. Ostal je na svojem mestu do evakuacije taborišča, medtem ko so Ertla premestili že leta 1943.

Proti Dejacu in Ertlu so že leta 1945 uvedli kazenski postopek, toda ni se jima zgodilo prav nič. Imela sta namreč mnogo zaščitnikov na pomembnih mestih. Dejaco je nato postal bogat gradbenik na Tirolskem — gradil je hotele in vile in dobival javna naročila. Na neki veliki šoli in na moderni katoliški cerkvi manjkata samo še napisa »Prosimo, upoštevajte pomembno spremembo sloga tega arhitekta.«

Ertl je po vojni bil gradbenik v Linzu in si je zaslužil mnogo denarja.

Za pripravo sodnega procesa proti Dejaco in Ertlu določeni državni tožilec se je temeljito pripravil. Proces bo ponovno v vsej javnosti pokazal na mnoge podrobnosti strahotnega početja nacistov v koncentracijskih taboriščih in bo na vse to opozoril predvsem današnjo mladino.

V Avstriji živi danes še 42 nadaljnjih obdolžencev, bivših esesovcev v Oswiecimu, ki jih pa doslej še niso postavili pred sodišče. Med njimi je tudi nekdanji esesovski zdravnik v tem taborišču dr. Georg Mayer, ki sedaj ordinira kot zdravnik socialnega zavarovanja.

JOHANN MÜLLER, DUNAJ

dobro je, če veste

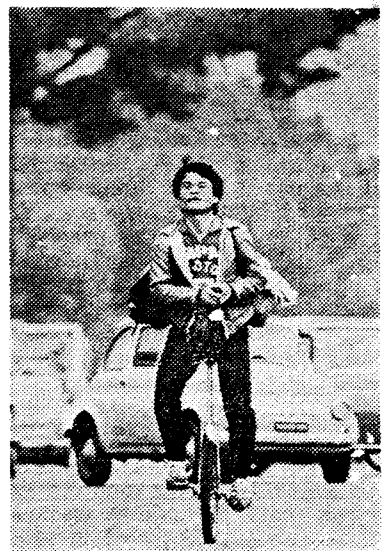
ENAJST KRAJEV SE IMENUJE VRBA v naši državi, tako da bi utegnili biti kakšen tujec v zadregi, v kateri Vrbi je pravzaprav bil rojen naš veliki pesnik Fr. Prešeren. Seveda pa to krajevno ime ni nobena posebnost med imeni, ki so zelo razširjena. Številni kraji se imenujejo po drevju, zlasti po lipi, buki, topoli in brezi.

ZA PLJUČNIM RAKOM ZBOLI MNOGO MANJ ZENSK KOT MOŠKIH. Doslej so mislili da je bolnikov med moškimi več zato, ker so hušji kadilci. Zadnje čase pa so raziskovalci raka v Chicagu odkrili, da pri ženskah med menstruacijo nastajajo posebne spremembe v celicah, tako da so dihala odpornejša proti obolenju. Raziskave še niso končane.

CIGARETNI FILTER JE SLABA TOLAZBA... Ameriška učenjaka dr. Donald Johnson in kemik John Rhoades sta odkrila v izvlečku cigaret snov, ki zanesljivo povzroča rak. Raziskovalca sta dobila veliko vladno podporo, da bi ugotovila, ali cigaret filter preprečuje, da bi med kajenjem bil kadilec varen pred nevarno sestavino cigarete. Še preden je bilo raziskovanje popolnoma končano, se je že oglasila tobačna industrija s trditvijo, da tobačni izdelki vsebujejo tako malenkostno količino snovi, ki sta jo učenjaka odkrila kot povzročitelja raka, da nikakor ne more ogroziti zdravja kadilcev... Radi bi kar vnaprej dokazali, da se cigaret ni treba bati, čeprav bo znanstveno ugotovljeno, da so cigaretne filterje le bolj za tolažbo kadilcem in do slej dobra reklama za kajenje.

NOVO ZVRST KMETIJSKE RASTLINE, ki ji ne škoduje morska voda, novo sorto rdeče pese, sta vzgojila sodelavca kalifornijskega oceanografskega inštituta. To rastlino je mogoče zalivati z morsko vodo prav tako kot s sladko, ne da bi ji sol in druge sestavine morske vode škodovale. Doslej so mislili, da večina rastlin ne prenese vode, ki vsebuje nad pol odstotka soli. Med novejšimi poskusi v Kaliforniji pa so dokazali, da nekaterim rastlinam celo prišijo večje količine soli, če je do njihovih korenin dober pristop zraka, ki preprečuje, da bi se sol preveč kopičila v zemlji.

OSEMINDVAJSETLETNI JAPONEC MISUCI TAMURA se je odpravil na pot okrog sveta z vozilom, ki se sestoji iz enega samega kolesa.

Tako je prepotoval Indijo, Perzijo, Turčijo in več evropskih dežel in se napotil prek Sicilije v Afriko.

KLJUČAVNICE BODO POSLEJ LAHKO STALNO OSVETLJENE V TEMI, ne da bi bilo treba prižigati luči ali tipati pri odklepanju. Nov izum je zlasti primeren za avtomobile, ki jih ponoči ni tako lahko odklepati, če nimaš pri roki luči. Doslej se je marsikdo jezil sam nad seboj, ker je neroden spraskal vozilo ob ključavnici. V Angliji je začela neka tovarna izdelovati naprave ali ključavnice in stikala, ki se svetijo, ne da bi za to bil potreben električni tok. Naprava je izdelana iz fosforescentne (samosvetleče) snovi in je zelo poceni (približno dva dinarja). Verjetno je, da se bo izum kmalu razširil tudi pri nas.

Poizvedba

Podpisani Ivan Čop iz Srečja, p. Gerovo 51304, se obračam s prošnjo na tovarišice ali tovariše, ki se me morda spominjajo iz taborišča v Gonarsu, da bi se oglasili na moj naslov in mi pomagali urediti osebne zadeve.

Dne 23. julija 1942 so našo družino ujeli Italijani v gozdu; očeta pa so ubili že 18. maja 1942. Moja starejša brata sta bila pri partizanih od aprila 1942; en brat je padel, drugi pa, je kot upokojen podpolkovnik zdaj živi v Karlovcu. — Rodil sem se 19. 11. 1928 v Smreču. Bolehen sem in bi se rad upokojil, za kar potrebujem dokumente. Na Rabu in potem v Gonarsu je bilo nekaj tovarišev in tovarišic iz Slovenije, ki se me morda spominjajo. Na žalost ne vem, kako se pišejo, in nimam njihovih naslovov. Prosim vsakogar, ki bi karkoli vedel, naj mi sporoči! V Gonarsu sem bil z materjo v baraki št. 10. V baraki št. 6 je bilo neko dekle iz Ljubljane ali okolice — črnolasa in z naočniki. Imenovali smo jo Žiži. Bila je naša prijateljica in nam je ob vsaki priložnosti pomagala. Ko pa sem bil v baraki št. 18, so bile tam tudi tovarišice Majda, Aca in Tanja, ki so z nami delovale za osvobodilno gibanje.

Ivan Čop, Smreče 30, občina Čabar, p. Gerovo 51304

brest

SALON POHIŠTVA CERKNICA

☎ 791 080

OBISK V MARIBORU BO USPEŠEN, če boste obiskali lepo urejeno in bogato založeno novo blagovnico

zanja
maribor

KUIK

GLAVNI TRG

Veliko hudega sem pozabila...

Naneslo je, da sem se oglasil v stolpnici na Taboru 10 prav takrat, ko so bili upokojenci pri kosilu. Ko sem povedal, h komu sem namenjen, sta se tovarišici še prijazneje nasmejali. »Tri sinove je imela v partizanih in moža, ki je ostal v Dachau«, je povedala prva in še dodala, da bi lahko obiskal tudi tovarišico Gizelo, ki je blagajničarka ZB v njihovem domu in ki dela tako imenitne okraske iz staniol papirja.

Še malo nisem podvomil, da bi bil pogovor s tovarišico Gizelo imeniten in da bi bil zanimiv klepet s komerkoli izmed prebivalcev te velike hiše upokojencev.

Sestri sta se poslovili, vsaj mislim, da sta bili sestri. Stopili sta na dvorišče, z roko pod roko v trenutku, ko je iz dvigala stopila sivolasa žena, ki bi ji človek nikakor ne mogel prisoditi šestinosemdeset let, kolikor jih ima Justina Rozin. Opazila me je za mizo in mi malce zbegano ponudila roko.

»Pravzaprav ne vem, kaj naj bi vam povedala«, je rekla, ko sem ji razodel svoje želje. »Res je, da rada klepetam, ampak za v časopis pa le ne bi imela kaj povedati.«

»Koliko let ste že v domu?«

»Leta 1966 sem prišla. Takoj po tistem, ko se je končalo svetovno prvenstvo v namiznem tenisu. Takrat je bi-

Justina Rozin, mati treh partizanov, preživlja starost v Domu upokojencev na Taboru v Ljubljani.

la najemnina 65 tisoč starih dinarjev, zdaj pa je treba odšteti še nadaljnjih trinideset starih tisočakov. Veste na zneske v novih dinarjih se nikakor ne morem navaditi.

»Pa vam je všeč v domu?«

»Zelo dobro se počutim, še bolje pa bi se, če bi bila v sobi sama. O, tiste, ki imajo svojo sobo so prave grificice. Sicer pa nimamo drugega opravila, ko da vstajamo, jemo in hodimo na sprehode. Tudi občutek, da nisem v svojem, me prav nič ne vznemirja. No, saj bi lahko bila na svojem, ampak človeku ni prijetno biti sam. Tu pa tako prijazno skrbijo za nas. Vsaj meni se tako zdi, čeprav je mnogo takih, ki drugače govorijo.«

Justina Rozin se je rodila pri Sv. Juriju ob Taboru v Savinjski dolini na premožni kmetiji. Od desetih otrok sta živi le še Justina in njena sestra. Dobri časi pa so se zasukali v drugo smer, ko je otrokom umrla mati in so morali v svet s trebuhom za kruhom. Štiri

leta je služila sedemnajstletna Justina pri neki družini v Celju in potem tri leta v slaščičarni na Dunaju.

Lepo je bilo na Dunaju, pa jo je le vlekel nazaj med slovenske grice.

V Trbovljah je leta 1911 spoznala Miloša, kleparskega mojstra, s katerim sta se še isto leto vzela. Hišo so napolnili trije otroci: Gvido, Kamilo in Miloš. Gvido se je po končani realki vpisal na ljubljansko univerzo. Še preden je študij končal, so ga vtaknili v vojaško suknjo. Po odsluženju vojakov se je poročil in končal študije.

Kamilo pa se v šoli ni najbolje izkazal, zato so ga dali v trgovski uk v Radeče. Toda vreče se je kmalu naveličal. Tako se je izučil za natakarkarja v hotelu Slon v Ljubljani.

Tretji sin Miloš je po končani tehnični šoli v Ljubljani odšel v vojaško službo v Bilečo. Kot oficir je služboval v Osijeku in prav v času, ko so ga predlagali za direktorja neke tovarne v Čačku, se je začela II. svetovna vojna.

»Nemci so nam zaplenili vse stroje, ki so jih našli v kleparski delavnici in, ko so ugotovili, da se mož preveč zavzema za slovenske družine, ki so bile na črni listi, so ga odpeljali najprej za mesec dni v Trboveljske zapore, 31. januarja 1944 iz Maribora v Dachau, kjer je umrl štirinajst dni pred prihodom zaveznikov.

Ko so odšli v gozdove sinovi, sem se začela skrivati pri dobrih ljudeh.

Gvido, ki je bil v tistih dneh že poročen, se je vrnil z ženo v Trbovlje. Mama, v gozd pojdem, mi je rekel zvečer, ko je imel nahrbtnik že pripravljen. Julija je bilo to, v letu 1944. Kaj naj bi rekla takrat. Morda bi šla tudi sama, ko bi bila vsaj nekaj let mlajša...

Kamilo je šel k partizanom avgusta istega leta. Spominjam se, da sva se dolgo poslavljala in da sva oba jokala.

Govoril mi je nekaj o dobri veri in o hrepenenju pa o tem, da v hosti ni tako hudo, kot sem si predstavljala. O božiču je padel. Kdo ve, koliko noči sem takrat prežejala...

Miloš, ki je bil takrat v službi v Osijeku, se je najprej nekaj časa skrival pred hrvaškimi domobranci, ki so ga celo ob neki priložnosti ulovili, pa jim je le ušel k partizanom.

V tistih tednih sem vidno sivela. Dan za dnem sem spraševala znanke, ki so imele stike s partizani, če kaj vedo o mojih sinovih. Tudi možu v Dachau sem stalno pisala in pošiljala pakete, toda odgovora nisem nikoli dobila.

Nič kolikokrat sem se spomnila Gvidovih besed, ki so govorile o dobri veri in hrepenenju. Navsezadnje mi je preostalo le še to, da verujem.

Sončen dan je bil 10. maja 1945 in pred vrati trboveljske tovarne je bila velika skupina ljudi. Vsi so strmeli v nekakšen lepak. In, ko sem se približala skupini, mi je nekdo rekel: »Justa, mož je ostal v Dachau.«

Toda vere in upanja le nisem gojila čisto zaman. Po vojni sta se vrnila iz gozdov Gvido in Miloš in zdelo se mi je, da se je velik del mojega življenja na novo prebudil, pa čeprav je Gvido danes invalid.

Tako je pripovedovala Justina Rozin in je ob koncu še dodala, da starost le ni tako huda reč, če je človek zdrav. Sedemstopenjski dinarjev pokojnine dobiva tovarišica Justa, dvajset starih tisočakov dobi priznavalnino, petsto novih dinarjev pa ji vsak mesec pošlje sin Gvido.

»Dan za dnem rešujem križanke, nemške in slovenske, kupujem Tovariša, naročena pa sem tudi na TV 15. Trudim se, da bi veliko ne premišljevala, in mislim, da sem že veliko hudega pozabila. Tako se pri teh letih življenja še vedno veselim.«

SILVO TERŠEK

Karel Leskovec:

Medvedova mama

Nikolaj Pirnat — linorez, 1944

Od Mrzle rupe naprej je bil Jaka naš vodja poti. Zraven njega so se nam v tej diviziji priključili še nekateri novi tovariši. Zdi se mi, da nas je bilo takrat vseh skupaj že kar več kot dvajset. Pot nas je vodila po hribih in dolinah, v glavnem že skozi poznane kraje. Šli smo sami brez vodičev in kurirjev. Po teh krajih smo hodili podnevi in vsak od nas je bolj natanko poznal kakšen del poti. Snega ni bilo toliko, da je ne bi kje, če se je dalo skrajšati pot, mahnili na celo po bližnjici.

Pri Cencu, tako se pravi temu kraju, smo šli čez cesto med Črnim vrhom in Colom. Lahko rečem, da mi je bil ta okoliš prav tako dobro znan kakor moj lastni žep. Prevečkrat sem ga premeril dvainštiridesetega in trinštiridesetega, da ne bi poznal slehernega grma, kje raste, in vsake se tako skrite stezice, kam pelje. Vlažna svinčena megla je že legla na zemljo, ko smo se počasi pomikali po ozki vojaški cesti, ki objema zahodno golo pobočje visokega Javornika. Snega tukaj ni bilo veliko; nekaj ga je spihala burja, drugega pa je že pobralo sonce, ki se je lahko z vso močjo uprl v te gole bregove.

Na vrhu sedla tik pod koničastim hribom stoji siromašna kmetija. V bližini so imeli kurirji svojo postajo, samo da jih takrat, čeravno smo jih iskali, nismo našli. Nismo jih iskali toliko zaradi tega, da bi nas vodili naprej proti Bukovju, temveč da bi nam povedali, kaj je novega tod okoli. Staro nizko vegasto hišo, ki stoji tik ob poti, sem iz prejšnjih let dobro poznal. »Bom šel jaz vprašat, prav gotovo domači vedo, kje bi jih dobili,« sem predložil Jaki. »V redu, pojdi in poprašaj!« je dejal.

Minilo je že precej časa, odkar sem lazil tod okrog, in tudi prav nič nisem vedel, kaj se je med tem časom z njimi zgodilo. Od tistega mokrega septembra po italijanski okupaciji, ko smo se dajali okoli Godoviča in ko so nas Nemci potem nagnali prav sem na Javornik, nisem bil več tu. V tolikšnem času je bila lahko že marsikatera družina zbrisana z zemlje. Zakoračil sem okrog poslopja, da bi doglal, če je v bajti kaj živga. Nič nisem mogel opaziti, pa čeravno ni bila še tako pozna večerna ura. Pred hišo bolj proti sredini je bila čisto ob zidu skladovnica drv. Iz lesene stene tik nad drvmi je kukalo majhno okno. Dobro sem vedel, da ima v hiši pod njim mati svojo posteljo, seveda, če je še vedno tako kot nekdanj.

Naslonil sem se na polena, ki so rahlo zaškripala. Še malo sem počakal in potem stegnil roko, da sem segel do okenskega stekla. Potrkal sem enkrat in še enkrat. Zaslislal sem hropeč ženski glas. »O, vse je še tako, kakor je bilo,« me je spreletelo. Vsi, ki smo nekdanj hodili tod okrog in se ustavljali pri tej hiši, smo živo občutili, da je Medvedova mama tudi naša mama, tako je bila dobra. Večkrat nas je s svojimi nežnimi materinskimi očmi pogledovala, vzdihnila in s strahom dejala: »Tako vas imam rada kot svoje otroke in zmeraj se bojim, da ja kdo ne bi padel.«

»Ja, kdo pa je, kdo trka?« se je oglasilo iz izbe. Že v prvi besedi

sem spoznal, da je ona. »Mati, mi smo, mi, partizani... Jaz sem, Korl, ali se me ne spomnite več, kurir sem bil včasih tod okrog, z one strani sem hodil,« sem ji hitro odgovoril, da ji ne bi povzročil nepotrebnega strahu. Z one strani smo bili vsi tisti, ki smo prej živeli na jugoslovanski strani, zakaj ta kraj je bil takrat že pod Italijo. »A, tisti iz Rovt,« je veselo potegnila. Prižgala je petrolejko in sivo rumenkasta svetloba se je naslonila na okenska stekla. Skočil sem do vežnih vrat in čakal, kdaj bo zaškrtal ključ. Se trenutek in že so se odprla. V temni, vlažni veži je stala drobna ženica. V desni roki tik pred nosom je držala petrolejko, da sem ji natanko videl ozki suhljati in izbrzdani obraz. Ob čemerni svetlobi je kmalu spoznala, da sem zares tisti, kot sem pove dal.

»O, glej ga, fanta, da si res! Ja, kaj te pa nosi tod okrog? A si še živ in zdrav? Ja, kje pa si?« je kar naprej letelo iz nje. Prijel sem za luč in jo kot otroka stisnil k sebi. Potem sva stopila v izbo. Šele takrat se je spomnila, da najbrž nisem sam. Povedal sem ji, kako in kaj. Večkrat vmes mi je začela pripovedovati, kaj vse je v tem času doživela in da je najhuje, ko za sina nič ne ve, kje je. »Dokler je bil tam gori za kurirja, sem vedno vedela, kje je, in kako je z njim.« Namreč bil je precej časa pri kurirjih tam okrog Javornika. Mati je od tistega dne živela doma popolnoma sama. Tako negotovost lahko premane le hribovska korenina in partizanska mati.

»Ko bo enkrat konec vojne — in vse kaže, da bo kmalu, vsaj tako pravijo — ali misliš, da bom tudi potem morala živeti tako sama na tem hribu? Ni vrag, da se nas ne bi kdo spomnil!« Ko je to dejala, je kar malo zastala, kakor da si je morda kaj preveč zaželela, kar bi se dalo razumeti tudi tako, da se na tiste, ki životarijo takole visoko v hribih, rado pozablja. Prav gotovo je pomislila, kaj bo z njo, če izgubi sina, saj potem ostane sama kot kamen na senožeti. Pri njej sem se malo dlje zadržal. Bilo mi je, kakor da bi obiskal svojo mater...

Z nobeno novico nam ni mogla postreči, ker tudi ona ni vedela, kam so se preselili kurirji. Malo sva še pokramljala in vesela je bila, da sem se oglasil. V pomenku sem ji natanko povedal, da je do konca vojne le še toliko dni, da bi jih skoraj lahko prešela na prste. Če smo v prejšnjih letih konec predstavljali le za leto bliže k sebi, potem sem se tudi jaz lahko zmotil za kakšen teden. Ošla je z mano do vežnega praga, in ko je videla, da je pod drevjem vse živo partizanskih postav, je na ves glas dejala: »Pozdravljeni, tovariši!« Stisnil sem ji roko in odšel k svoji skupini. Še ko smo krenili naprej, je še vedno stala na pragu in najbrž premišljevala, kam so ti fantje namenjeni.

Čez kakšnih petnajst let sem žensko obiskal na eni svojih poti in zabolelo me je, ko sem spoznal, da se je uresničilo prav tisto, kar je takrat slutila, ko mi je potožila, česa se po vojni najbolj boji. Resdo takrat že zdavnaj ni več ropotalo po hribih in ni se bilo več treba bati za življenje, ali prav rad sem ji verjel, ko mi je dejala, da ji ni skoraj prav nič lažje kot takrat. »Sama sem, stara sem, živim kot puščavnik, le malokdo se me še spomni in pride pogledat, če sem še živa in kako je z mano. Samo nekateri kurirji se še spomnijo name in mi kdo prinese kakšen »firkeljc kofeta« in nekaj sladkorja ali pa kakšen liter vina.« Ženica je bila še bolj suha kot takrat, sključena in po telesu se je tresla. Pomislil sem: če bo umrla, je tudi teden dni nihče ne bo našel. Samo toliko besed o tej naši žalostni zapuščini. Ni samo Medvedova mama ostala tako osamljena...

berilo za mlade

Vojakov svet

Draga mama!

Tebi pišem, ker vem, da je oče bolj slab v branju. Sicer pa boste moje vrstice tako vsi prebrali. Ti, oče, brat in sestra. Lepo vas pozdravljam in ne skrbite zame. Ko sem odhajal, si si brisala solze, jaz pa sem se smejal. Vedel sem, da vojak ne sme jokati, a bi tako rad zajokal s teboj.

Naj ti opišem, kako živim:

Zdaj sem že dva meseca tu. Naša vojašnica je na robu mesta. Ko smo prišli, so nas zelo lepo sprejeli. Ob prihodu nas je pozdravil napis: »Dobro nam došli, mladi drugovi!« Dobili smo vojaške obleke in začelo se je leto

Najlepše je, kadar zapojemo. Takrat se najbolj ve, iz katerega kraja je kdo. Vsak bi rad pel in poslušal pesmi domačega kraja, saj je domotožje stalen vojakov spremljevalec.

Draga mama!

Če kaj vidiš Anko, jo lepo pozdravi. Ko sem odhajal k vojakom, sva se malo sprla. Tu vidim lepa dekleta, a meni je le najbolj všeč Anka. Povej ji in v mojem imenu poprosi, da mi napiše kakšno pisemce.

Tu je dosti Slovencev. Sprva jih nisem nič razumel, kot da bi govorili nemški. Zdaj že veliko besed razumem in vidim, da smo si tudi po jeziku zelo podobni. Mnogi Slovenci so zdaj moji prijatelji. Z njimi šahiram. Vidiš, naučil sem se tudi šahirati. Povej atu, da bom tudi njega naučil te igre, ki pa je zelo težka. Veš, to je pravzaprav miselna borba dveh nasprotnikov na šahovskem polju.

Tudi radio poslušam in sem na tekočem z novicami, ki se dogajajo doma in po svetu. Veliko ur presedimo ob televizijskem sprejemniku, posebno kadar so športni prenosi. Ob državnih praznikih sodelujemo na proslavah domačega kraja. Ljudje tod so prijazni in nas imajo radi. Če se pokaže potreba, jim tudi mi priskočimo na pomoč. Vem, da bodo ata rekli: »Pa saj ti je lepo!« A ni čisto tako. Vojak sem in tu se ne da nič pomagati. Zato, kaj bi se cmeril, če moram zjutraj zgodaj vstati in če moram pometati dvorišče ter delati marsikaj takega, za kar bi doma pošteno zavihal nos... No, za danes bom končal!

Ko sem na straži, mislim na tebe, tata, Ankico in vse domače. Takrat vidim, kako rad vas imam in kako bom ves drugačen, ko se vrnem iz vojske. Kupili bomo televizor, pa boš lahko zvečer gledala filme, saj še nikoli nisi bila v kinu. Tata bo lahko poslušal zanimivosti z vsega sveta. Jaz bom domov pripeljal Anko in vsi bomo gleda-

Ilustracija: Evgen Sajovic

in pol dolgo služenje vojaškega roka. Priznam, sprva je bilo hudo. Včasih so vojaške vaje izredno naporne. A tako, kot je bilo z očetom v stari jugoslovanski vojski, ni več. Nadrejeni zame ni več »bog i batina« — kot mi je pripovedoval oče — pač pa vzgojitelj in tovariš.

Veliko se učimo. Kdor ne zna pisati in brati (tudi taki so še!), se mora naučiti najprej to. Predpostavljeni nas vedno spodbujajo k učenju, rekoč: »Vojskovati se je treba najprej z glavo, potem šele s puško!«

Doma sem večkrat vrgel obleko, kamor je pač nanese. Takrat me je oče grajal: »Le čakaj, pri vojakih se boš že naučil reda!« Res je tako in nič drugače. Prvo, česar se mora vsak vojak naučiti, je red in disciplina. Znati se moraš pravilno obleči in obuti, pravilno pozdravljati nadrejene, da o čiščenju obleke, čevljev in orožja sploh ne govorim. Skratka: pri vojakih se marsikaj naučiš. Vojaško življenje je disciplina, red in trda, a nadvse potrebna sola za vsakega mladelega človeka.

Dolgčas mi ni nikoli, saj za to ni časa. Imamo dolžnosti, ki jih moramo izpolnjevati, in delo, ki ga moramo opraviti, poskrbljeno pa je tudi za razvedrilo. Le kadar sem ponoči na straži, imam malo več časa za razmišljanje, in takrat mi misli pohite k vam, v rojstno vasico.

Tu so fantje najrazličnejših poklicev, iz vseh krajev Jugoslavije. Nekateri so tudi zelo dobri športniki, dosti boljši od mene, čeprav nisem bil med slabimi v domačem klubu. Lahko rečem, da sem se marsikaj novega naučil. Včeraj me je komandir pohvalil. V streljanju sem bil drugi. Učimo se raznih športnih veščin: karateja, boksa, juda, atletike... Boksa le bolj »prijeteljsko«, med seboj. Kot smo sicer dobri tovariši, smo si veliki nasprotniki, kadar gre za navijanje za kakšen klub.

li televizijski program. Lepo bo, mama, ko se vrnem — boš videla!

Kadar razdeljujem pošto, sem tako srečen, če dobim pismo. Ponosen sem, da sem vojak, in ne smem jokati. A vseeno mi je solza padla na pismo, ki ga pišem. Mama, samo še petsto dni, draga mama!

Lepo vas pozdravlja Vaš vojak Mate. VESNA VREŠ

MLADI TEKMOVALEC — Več kot dvesto pionirk in pionirjev iz vse Slovenije je minulo nedeljo sodelovalo na kurirskem smuku na Pristavi nad Jesenicami, ki so ga letos že štirinajstič priredili v počastitev spomina petih padlih kurirjev. »Bilo nas je toliko, da je zmanjkalo številke!« je s ponosom zapisal eden izmed najmlajših tekmovalcev tega spominskega smučarskega tekmovanja in pisemcu priložil tudi tole fotografijo.

Ostal je sam

Bila je lepa sončna nedelja. Z mamico sva odpotovali v Gaberce. Vožnja z avtobusom je trajala eno uro. Ko sva prispli do zadnje postaje, je bila pred nama še cela ura poti. Vedeli sva, da naju bo pošteno utrudila, saj sva jo morali prepeščiti. »Pokrajina je čudovita in najboljše bo, če kar kreneva!« je rekla mamica. Prav je imela, povsod okrog naju so se razprostirali lepi gozdovi, ki so bili pokriti z debelo snežno odejo. Tam na bližnjem hribočku sem ugledala skupino otrok. Smučali in sankali so se, da jih je bilo vesleje pogledati. Ob opazovanju okolice nama je pot še kar hitro minila in kmalu sva se znašli v rojstni vasi. Moje mamice. Sprejeli so naju še posebno prijazno, saj jim takrat nisva bili sporočili, da prideva.

Po kosilu smo se odšli otroci sanjati, starejši pa so se grel v toplo zakurjeni izbi. Med potjo sva srečali starejšega človeka. Sprva ga nisem opazila, ko pa me je ogovoril, sem si ga pozorneje ogledala. Prosil me je, če mu poberem palico, ki mu je padla iz rok. Z veseljem sem mu pomagala in se mu ob slovesu tudi prijazno nasmehnila. Lepo se mi je zahvalil in počasi nadaljeval pot. »Nima roke?« sem vprašala sestrčno. »V vojni jo je izgubil!« mi je odgovoril. »Kje pa?« sem nadaljevala. »Zakaj ga nisi vprašala, ko pišeš za borčevski list?« mi je rekla. »Prav imaš!« sem ji pritrdila.

S sanmi sva se hitro vrnili domov in sestrčna je teti hitro razložila, za kaj sva se pravzaprav odpovedali sankanju. Dala mi je svinčnik in beležko: »Da ti ne bo treba vsega v glavi obdržati!« To ni tako neumno, sem si mislila, in že sva odhiteli v vas. »Nikar ga ne sprašuj o sinu, ki je padel!« me je ustavila ob skromni hišici. Potrkali sva in gospodarju pojasnili namen našega prihoda.

»Sina so hoteli nasilno vtakniti v nemško uniformo. Odšel je v gozdove, kjer je padel... Kmalu za njim sem se tudi jaz pridružil partizanom. Nisem se dolgo bojeval. Ranili so me in ujeli. Ker operacija ni uspela, so mi morali odrezati roko. To so bile strašne bolečine. Dve leti sem bil zaprt, potem mi je uspelo pobegniti. Z dvema tovarišema sem se vrnil v domovino. Tu sem se boril do konca vojne, še dve leti, ko je prišla svoboda. Po osvoboditvi je bilo spočetka hudo, zaradi obvezne odaje. Ker sem bil reven, nisem mogel dajati. Šele takrat sem spoznal, kaj sta mi pomenila žena in sin. Danes dobivam majhno pokojnino in želim, da bi bila vsaj malo višja. Drugače se ne pritožujem, saj je življenje v novi Jugoslaviji lepo!« je končal. »Koga še imate?« sem se opogumila. »Nikogar več, brat je umrl pred petimi leti, sestre nisem imel, sestrčne in bratrance pa se zame ne zmenijo«, je odgovoril in za nekaj časa utihnil. Potem ko sem se mu zahvalila za prijaznost, je še dejal: »Pa le tako napiši, kakor sem povedal!«

Brez besed smo se poslovili. O obisku sva se s sestrčno pogovarjali vse do takrat, ko nas je mama spomnila: »Zaspali bo treba, Majda, zjutraj morava zgodaj vstati!« Nato sem zaspala in sanjala o starčku in njegovi družini, ki je ni več.

MAJDA SLAMBERGAR

Hudi časi

Nad Vrati pri Čepovanu stoji hiša, kjer prebivata moja babica in dedek. Nedaleč stran se razteza gozd, ki vabi z zelenimi rokami. Tudi med vojno je zvalil marsikaterega, ki je želel braniti domovino, in nemalo njih je v njegovem sicer varnem zavetju za vedno zatisnilo svoje oči.

»To so bili hudi časi in pomagala sva, kjer sva mogla!« mi je dejal ded. »Mnoge noči nisem spala. Tiho sem čakala, kdaj bo kdo potrkal na okence. Partizane sem večkrat dočakala ob prebiranju fižola ali pletenju nogavic, ne da bi zatisnila oko. Postregla sem jim s hrano in prijazno besedo. Najbolj so se razveselili toplega mleka, domačega kruha in pečenega krompirja. Tudi pošto smo prenašali in zdravila za sanitetno postajo, poznejše okrevališče bolnišnice Pavle na Vršeh. Nič kaj prijetno ni bilo, kadar si se moral v hudi zimi ob pozni uri odpraviti tja gor. Tudi otroci so pomagali. Sina in starejši hčerki so hodili z očetom, mlajša pa mi je pomagala doma. Nič koliko dogodkov iz teh dni bi ti lahko povedala, a mi obujanje teh spominov izvalja solze iz oči. Še danes vidim, kako so nedolžne ljudi tolkli s puškinih kopit... A zavedali smo se, da trpimo za domovino, zanjo smo bili pripravljeni žrtvovati tudi življenje!« je dodala babica.

NEVENKA KOGOJ

kramljanje

Draga uradnica!

Zopet vam pišem. V teh dneh boste dobili še dve pismi iz Poljčan. Za sodelovanje v vašem časniku sem navdušila Lojzko Korošec in njenega brata Viktorja.

Mislil, da se ne bo hudovala name, če vam jo malo pobliže predstavim:

Je moja dobra prijateljica, doma je s kmetije, pri njih je kar osem nedoraslih otrok. Če je družina tolikšna, si lahko mislite, kako pridni morajo biti. Veste, Lojzki je »TV 15« na moč ugajal in prepričana sem, da vam bo poslala kakšen prispevek. Upam, da je ne boste razočarali in ji ne boste prvega pisemca tebi nič meni nič vrgli v koš. In kako imenitno bi šele bilo, če bi letos tudi njo povabili na srečanje mladih dopisnikov in literatov, ki bo menda v Trebnjem! Kmalu vam bom poslala zapis

resničnega dogodka, ki mi ga je pripovedovala mamica. Prispevek bo dolg in vsebina pretresljiva. Zato mi sporočite, če boste zanj našli dovolj prostora.

Prejmite lep pozdrav!

MAJDA SLAMBERGAR
Poljčane 131
62319 Poljčane

Draga Majda!

Do sedaj sem jih, tako pravijo, malo razočarala. Skoraj vsako pisemce objavim in zakaj ne bi Lojzkinega? Prispevek kar pošlji, če bo predolg, ga bom malo skrajšala. Samo imen ne pozabim zapisati, kot si to storila danes. Zato: bi mi morda le zaupala, kdo je neznan partizan, ki ti je tako ljubeznivo odgovarjal na vprašanja, in nam predstavila njegovega padlega sina? Hvala tudi za dobre besede o našem listu in naši strani, pa prijateljico iz Poljčan pozdravi.

Lepo pozdravljena!

MILENA

Spoštovana Milena!

Po dolgem času sem se spet zbrala in vam napisala nekaj vrstic. Najprej se vam toplo zahvaljujem za novoletno voščilnico, ki me je prijetno presenetila. Tudi jaz vam želim mnogo sreče v življenju in da bi še dolgo uspešno urejali sestavke mladih dopisnikov našega »TV 15«.

Mislil, da bom v prihodnje na vaš naslov malo več pisala. Škoda le, da ne poznam skoraj nobenega primera iz narodnoosvobodilnega boja v naši vasi. Vendar se bom potrudila, da bom zvedela še za kakšen dogodek, ki priča o veliki ljubezni do domovine.

Prav lepo vas pozdravlja!

DRAGA FERFILA
Senožeče
66224 Senožeče

Draga Dragica!

Pokukaj malo dlje iz svoje vasi ce in začudila se boš, kako hitro bo popisana tvoja beležnica! Lepo pozdravljena! MILENA

UMESTNA KAZEN

Sodnik za prekrške občine Vrgorac je kaznoval dva dunovnika, ki sta streljala iz zračne puške v tarčo, za katero sta zbrala spomenik padlih borcev NOV in žrtev fašističnega nasilja v kraju Drag. tjan.

Zupnik iz Kozice Milan Vrdoljak in župnik iz Police Tomislav Brečič sta kaznovana z zaporom po 60 dni po členu 2. točke 2. zakona o prekrških zaradi žaljive patriotskih in moralnih čustev občanov.

Vjesnik — 25. I. 1972

MAKSI DINAR

V izložbah trgovin v Trstu so te dni opazili tele plakate: (prevod: Če kupujete pri as, velja dinar 40 lir, super obleke, mini cene, maks dinar. Izkoristite priložnost)

Namesto komentarja: Pred devalvacijo je uradni tečaj znašal 34 lir za dinar, a sedaj, po devalvaciji, znaša uradni tečaj 29 lir za dinar ...

NIN — 22. I. 1972

VAM NUDI
KVALITETNA
OKNA
BALKONSKA VRATA
ROLETE

Ni miru v Kurdistanu

Časopisi že leta in leta prinašajo poročila o Kurdih ter njihovem boju za neodvisnost. To ljudstvo ne pozna miru, sporazumi glede ureditve kurdskega vprašanja so ostali v glavnem na papirju. — Naše bralce bo gotovo zanimala reportaža italijanskega novinarja Bernarda Vallija, ki je potoval h kurdskim borcev in se seznanil z njihovimi razmerami.

Voditelj kurdskega boja za neodvisnost me je sprejel, obkrožen s člani svojega glavnega štaba, v svojem šotoru iz črne kozje kože, postavljenem na prodnatih tleh ob hudourniku. Kje je to bilo, še dame ne bi mogli natančno povedati. Okoli nas je bil gozd in v njem je bilo, dobro skritih med drevjem, nekaj desetih oboroženih mož, z vejami, zataknjenimi za čelade ali za pas. Naslonjeni na drevesna debla ali zleknjeni po tleh so stražili, tako so jim bile strojnice ali puške vedno pri roki. To so bili Pešmergi, »tisti, ki znajo umreti«, pristaši generala Barzanija, tega že dolga leta legendarnega in nenehno uporabnega moža, pravega Robina Hooda.

Barzani je bil oblečen tako kot njegovi v gozdu skriti možje: nosil je ponošen jopič in hlače, rdeče-črni turban, za pasom pa pištolo in nož. Ze desetletja drži ta general, ki je bil rojen v nekem nomadskem plemenu v Anatoliji, doštudiral na moskovski univerzi, dobil svoj vojaški čin od Stalina, mož, ki ga imajo mnogi za agenta britanskega Intelligence Servicea, pa ga kljub temu občuduje deset milijonov po svetu živih Hurdov, s svojo gverilsko vojsko v šahu precej številnejše iraške čete. Medtem ko se v Bagdadu menjava oblast z vrtoglavo hitrostjo (zadnja je trajala 14 dni!), pa Barzani še naprej vlada nad svojim osvobojenim ozemljem, za katerega zahteva že tolikrat obljubljeno, pa nikoli uresničeno avtonomijo. Premirja in sporazumi so samo prehod od enega spopada do drugega.

Začel sem proučevati obseg kurdske vstaje v samem Bagdadu, ki je precej oddaljen od uporniških krajev. Vladni predstavniki in uradniki so mi govorili o »severnih provincih« kot o oddaljenih, nedostopnih področjih. Če hočeš do njih dospeti, je bilo — in je še vedno treba imeti posebno prepustnico vojaške obveščevalne službe. Dragoceni dokument vsebuje poleg imena in priimka še državljanstvo njegovega lastnika ter natančno označeno pot, po kateri sme hoditi. Kljub vsemu pa v njem ni neke podrobnosti: kraja, kjer bi se lahko srečal z generalom Barzanijem. Vojska v Bagdadu tega menda ni vedela, pa tudi Kurdi mi tega niso povedali. Sicer pa se tako in tako ne bi znašel na precej gozdnatem področju, kamor sem zdaj prišel.

V Mosul, glavno mesto Kurdistanu, je moč udobno priti z letalom, ki leti vzdolž reke Tigris. Komaj prišlek stopi na tla, že se mu približa oficir iz divizije, ki nadzoruje pokrajino, in se mu ponudi za spremstvo: kar pomeni, da ga bo ščitil in nadzoroval. Četudi je v času mojega potovanja nastopilo v vojni med Arabci in Kurdi obdobje premirja, v skladu z julija 1966 sklenjenim sporazumom, je bilo ob zatonu dneva najstrožje prepovedano odhajati kamorkoli iz mesta. Zato sem zapustil Mosul zarana naslednjega dne, v džipu in z oboroženim spremstvom.

Od Irbila do Ravanduza se je morala naša karavana vsaj sedemkrat ustaviti: na

vsakem razpotju slabih cest, ki peljejo čez nerodovite travnike, v vsaki soteski sredi strmih gora je bila vojaška postojanka, ki je natančno pregledala vsakogar, ki je šel mimo. Ko pa smo zapustili Ravanduz, že čisto blizu iraške meje ležeče mestece, so se razmere jele spreminjati: iraške vojaške postojanke so izginile in na nekem kraju je oklepno vozilo zavilo s poti. Na naslednjem postanku so se poslovili tudi vsi vojaški, ki so me spremljali. Ostal sem sam z dvema vojakoma, ki naj bi mi bila, tako sta mi rekla, za telesno stražo.

Nadaljevali smo pot proti visoki planoti in kmalu naleteli na prvo skupino oboroženih gverilcev: prihajali so v redke vasi, katerih hiše so bile podobne čebelnim panjem, da bi na trgu nakupili vse potrebno za gverilske oddelke, utaborjene v okolišnih gorah. Prvikrat me je bilo srečanja strah: toda presenečen sem opazil, da se moja spremljevalca delata, kot da jih ne vidita. Gledala sta naravnost predse, kot da nista srečala pešmergov, ampak neoborožene kmete. Kasneje sta mi razložila, da se vojskujejo samo ponoči. Podnevi pa v vaseh, ki jih »0-odstotno nadzorujejo Barzanijeve čete, po nekem tihem sporazumu spoštujejo premirje.

Naposled smo, že daleč od Ravanduza, naleteli na zadnjo vojaško postojanko: toda tokrat so bili v njej gverilci. Prekoračili smo nevidno mejo, ki dejansko ločuje, čeprav uradno ni priznana, Irak od Kurdistanu. In zdaj so se mi v spremstvu pridružili pešmergi: to je zgovoren dokaz za to, kako malo oblasti ima iraška vojaška vlada v svojih severnih provincih, na področju Kajmakana.

V Novperdenu so me nazadnje dobesedno predali iz rok v roke: iraška vojska, ki sta me spremljala, sta me izročila nekemu gverilskemu poveljniku in odpotovala nazaj v Mosul. Ko sem v naslednjih dneh čakal, da me odpeljejo v skrito Barzanijevo bivališče, sem lahko ugotovil, kako zelo se je razmahnila kurdska vstaja v teh zadnjih sedmih letih vojne: zdaj to niso bile več posamezne gverilske čete, ki so »držale v svojih rokah hribe«, tako kot je bilo na začetku zadnjega izbruhov sovražnosti, leta 1961, ampak že prava država v državi, s svojo lastno vojsko, dobro založeno s težkim orožjem, protiletal-

Na Svinji

Nadaljevanje z 9. strani

Svinec, kjer bi likvidirali nekaj ljudi, nato pa zasedli mesto. Hotel je, da greva s komisarjem Vojnomirom z njim. Ker smo nameravali napasti najbližjo postojanko, smo se takoj pripravili na pot, da čimprej preizkusimo novince, kako se bosta odrezala v borbi.

V postojanki je bilo deset mož. Dobro organiziran in hiter napad je Nemce tako presenetil, da se niso mnogo upirali. Policist in njegov spremljevalec sta pri napadu hotela pokazati, da sta dobra borca. Postojanka je bila kmalu naša. Dobili smo mnogo orožja: pušk, municije, mitraljezov in protitankovsko puško. Policist je bil zelo navdušen, hotel je, da bi še ta dan šli v Svinec in ga zavzeli, ter vztrajal, da greva tja oba s komisarjem. Z njim sta odšla Rus Kozlov, ki je bil dober strelec, in mladi Avstrijec, ki je pred nekaj tedni pobegnil iz delovne službe. Ostali smo krenili z lepim plenom v četo. Pot nas je vodila čez sveže razorane njive, dokler nismo naposled po pobočju griča prispeli na manjšo livado, kjer se na robu visoko dviga koša-

Gverilci kurdskega poveljnika Talabanije med enim izmed svojih bojnih pohodov. Kurdi imajo zdaj že pravo lastno vojsko, oboroženo z najmodnejšim orožjem.

skim topništvom in prvimi oblikami lastne oblasti: tu so sodišče, davčna služba, šole, zdravstvo, organizirana pomoč za kakih 13.000 družin, ki jih je prizadela vojna.

Tako civilna kot vojaška oblast zdaj ni sta več, tako kot sta bili še ne zelo dolgo tega, v rokah plemenskih poglavarjev (age) ali pa verskih starešin (šejki), ampak sta združeni v centraliziranih političnih organizacijah: po eni strani je to Nacionalno revolucionarno poveljstvo, zakonodajna oblast, sestavljena iz 63 članov, ki pripadajo malone vsi KDS (Kurdski demokratični stranki), predseduje pa jim Barzani; po drugi strani pa izvršni odbor, ki je nekakšna vlada, sestavljena iz devetih ljudi, med katerimi se mnogi, kot sem lahko ugotovil, tako po starosti in izobrazbi precej razlikujejo od 68-letnega Barzanija. To so mladi ljudje, ki so doštudirali na evropskih univerzah in se vrnili domov, v gore Kurdistanu, v šotore iz kozje kože, k petrolejkam, da bi nadaljevali osvobodilni boj, ki ga že stoletja vodi njihov narod in ki se je četudi podnevi ni bilo o njem sledu, po zatonu sonca znova razplamtel, ne da bi se sicer razmahnil v velike spopade, kot se je dogajalo v prejšnjih letih.

(Nadaljevanje prihodnjic)

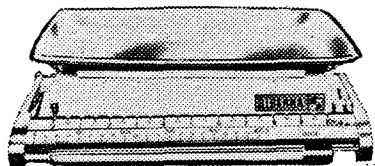
ta smreka. Takoj pod njo izvira potoček in teče neslišno skozi grmičje grebena. Hodili smo počasi, molče. Kdaj pa kdaj smo se ustavili, stali nekaj minut in prisluškovali. To noč nisem mogel zaspati. Težka slutnja in misli so bile vedno pri tovarišu Kozlovu in policistu. Danilo se je, mesec na nebu je popolnoma zbledel. Začeli so se oglašati prvi gozdni ptiči. Prvi jutranji žarki so obsijali visoke smreke. Jutranji vetrič je lahko zašumel po drevju. Bilo je hladno.

Kozlov in drugi se niso vrnili, zato smo se odpravili stran ...

Ob kapitulaciji Nemčije sem v Velikovicu srečal mladega Avstrijca, ki mi je pripovedoval, da je tisti večer pobegnil policistu iz mesta, ker ga je hotel odvesti na policijo. Kozlova pa je med potjo v mesto zahrbtno ustrelil. Taka usoda bi bila doletela tudi mene in komisarja. Ker pa je mladi Avstrijec pobegnil, je bil policist prepričan, da se je vrnil v četo, zato je zahrbtno akcijo opustil. Nameraval je najprej likvidirati komandirja in komisarja, druge pa bi ponoči obkolili in pobili. Pozneje smo zvedeli, da je bil ta policist glavni vodja hajk na Svinji ...

KONEC

kuhinjska tehcnica

LIBELA-CELJE

časopisno podjetje mariborski tisk

101 MARIBOR

- tiskamo knjige, revije, časopise, prospekte, etikete, zaklopnice, ovojni papir in druge tiskovine v knjižnem, ofsetnem in anilinskem tisku
- izdelujemo šolske zvezke, trgovske knjige in papirje, vse vrste papirne in kartonske embalaže, albume in druge izdelke galanterijskega knjigoveštva
- izdajamo dnevnik »Večer« s posebnimi izdajami za jugoslovanske delavce v tujini, tednik »Magazin 7 dni«, revijo »Naš dom« in druge publikacije

•TV 15• izhaja vsak teden — Izdaja ga Zavod Borec, Ljubljana, Beethovnova 10, kot glasilo Zveze združenj borcev NOV Slovenije in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije — Tisk in klišej CGP Delo Ljubljana, Titova 35 — Letna naročnina 32 dinarjev, za inozemstvo 70 dinarjev — Posamezna številka v kolportaži 80 par — Naročnino pošiljajte na naslov: Uprava •TV 15• Ljubljana Beethovnova 10, poštni predal 598/XI, ali na tekoči račun 501—8—29 pri SDK Ljubljana — Telefonska številka: glavni in odgovorni urednik 21-901 tajništvo in novinarji 22-313, uprava 22-607 — Rokopisov in fotografij ne vračamo